

Nr 169.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige; given Stockholms slott den 23 mars 1917.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Berndt Hasselrot.

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Häri genom förordnas, att i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige 1, 2, 3, 4, 9, 10, 27, 30 och 31 §§ skola erhålla följande ändrade lydelse samt i stället för 35—38 §§ skola införas följande med nummer 35—44 betecknade paragrafer:

1 §.

1. Lapparna äro berättigade att uppehålla sig med sina renar under varje tid av året inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ovan odlingsgränsen och å sådan mark nedom samma gräns, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilde, vid avvitringen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd, samt inom Jämtlands län å renbetesfjällen, varunder inbegripas såväl de vid avvitringen för lapparna avsatta renbetesfjäll som ock de till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtna områden.

2. Å annan mark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, än ovan sägs, så ock å de trakter utom nämnda lappmarker och renbetesfjällen i Jämtlands län, vilka lapparna efter gammal sedvana hava besökt, äga lapparna jämväl att uppehålla sig med renarna, dock endast under oktober, november, december, januari, februari, mars och april månader, för så vitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lapparna att uppehålla sig där under annan tid av året, eller ock ovanliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

3. Där lapparna efter ty nu är sagt äro berättigade att uppehålla sig med sina renar, äga de att under iakttagande av de i denna lag meddelade bestämmelser begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och renarna; ej vare dem dock på grund av detta stadgande tillåtet att uppföra boningshus.

2 §.

Uppehåller sig lapp med sina renar å trakt, där han icke äger under någon tid av året vistas, eller på trakt, som i 1 § 2 mom. omförmäles, under tid, då rätt till vistelse där icke är honom medgiven, böte från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

Finnes å viss trakt stam av renar, vilken utan att stå under någons vård år efter år fortlever å trakten, meddelar Konungen de bestämmelser, vilka äro erforderliga för att denna renstam må dödas.

3 §.

I Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt å renbetesfjällen i Jämtlands län äga de renskötande lapparna att till eget behov utan betalning använda skogen. Å sådana områden i nämnda lappmarker, där lapparna enligt vad i 1 § 2 mom. sägs äga uppehålla sig endast viss tid av året, må de icke för uppförande eller ombyggnad av kåta, visthus eller stängsel taga växande träd annorlunda än efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lämnas dem av vederbörande skogsbetjänt; dock äga lapparna, där stängsel vid deras visten blivit olovligen bortfört eller gjort obrukbart, att till uppförande av nytt stängsel utan anvisning eller utsyning taga även växande träd.

Å de trakter utom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt renbetesfjällen i Jämtlands län, där lapparna enligt 1 § 2 mom. äga uppehålla sig med sina renar, må lapparna taga endast torra träd och vindfällan, en och videbuskar, samt, för tillfälliga behov, å utmark växande lövträd. Där skogen tillhör staten, erlägges härför ingen betalning. Ej heller erlägges betalning för torra träd och vindfällan samt en och videbuskar i enskild man tillhörig skog. För växande lövträd, som lapparna taga ur sådan skog, skall däremot, där ägaren det påfordrar, givas en billig ersättning, som i brist av åsämjande bestämmes av tre gode män, av vilka vardera parten utser en och dessa tillkalla den tredje. Tredskas endera parten att utse god man, eller kunna de utsedde ej enas om valet av den tredje, äge kronofogde, lappfogde eller

länsman att på begäran i stället utse god man. Emot gode männens beslut må talan ej föras.

4 §.

Renskötande lapp, som tager mera virke än till hans eget behov erfordras, eller som överträder det i 3 § givna förbud att utan anvisning eller utsyning taga växande träd, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor, där ej förseelsen är straffbar efter allmän lag.

Virke, som lapparna vid sina visten lagligen använt till kåtor, stängsel eller annat varaktigt bruk, må ej av jordägaren utan lapparnas samtycke bortföras eller göras för dem obrukbart. Jordägare, som bryter häremot, straffes, där ej förseelsen är straffbar efter allmän lag, med böter från och med fem till och med femtio kronor.

9 §.

För varje lappby skall finnas en byordning, innehållande, i den mån sådant finnes erforderligt, föreskrifter angående ordningen för renskötselns bedrivande inom byn eller eljest angående förhållandet mellan lapparna inbördes, såsom om:

fördelning av sommarbetet inom lappbyn eller ordnandet i övrigt av betesrättens utövning;

renhjordarnas bevakning, antal renvaktare, som böra finnas, samt hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar;

renhjords samlande för märkning, för urskiljning av främmande renar eller för annat ändamål;

förfarande vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av omärkta renar eller av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade, ävensom vid försäljning av dylika slaktade eller levande renar, så ock tid och förfarande vid uppvisning, som i 10 § av lagen om renmärken sägs, av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade;

ersättning till ordningsman eller annan lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar, eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med omärkta renar eller med renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade;

förvaltning, användning och redovisning av lappbyn gemensamt tillhöriga medel; samt

sättet för överläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt.

Sedan lapparna inom byn lämnats tillfälle att uppgöra förslag till byordning, äge Konungens befallningshavande efter kronobetjäningens och lappfogdens hörande i ämnet besluta och byordningen till efterlevnad utfärda. I byordning må stadgas vite från två till femhundra kronor för underlåtenhet att ställa sig byordningens bestämmelser till efterrättelse, så ock meddelas föreskrift att, i händelse den felande dragit vinst av sin förseelse, hänsyn härtill och till vinstens omfattning skall tagas vid vitesbeloppets bestämmande. Den, som under tid, då han är tilltalad för förseelse mot byordning, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder lagligen förvunnen härtill, för varje gång stämning utfärdats och delgivits fällas till vite efter ty här förut är sagt.

10 §.

I varje lappby skola de renskötande lapparna vid sammanträde, som i enlighet med Konungens befallningshavandes förordnande hålles inför lappfogde eller länsman, inom sig välja en ordningsman.

Ordningsmannen åligger, utöver vad i denna lag och lagen om renmärken finnes honom särskilt uppdraget:

att förskaffa sig kännedom om de till byn hörande lappars uppehållsställen under de särskilda årstiderna samt att, i händelse det skulle visa sig, att andra än de lappar, som tillhöra byn, sommartiden föra renar på bete inom dess område, därom göra anmälan hos lappfogde eller länsman;

att biträda vid renräkning, som anordnas av myndighet;

att tillhålla lapparna att noga bevaka sina renar, samt att söka utreda, genom vilkens eller vilkas renar angiven skada å bofastas ägor blivit försakad;

att vaka över efterlevnad av lagen om renmärken och av den för lappbyn fastställda byordning samt hos lappfogde eller länsman anmäla förseelser däremot;

att jämväl i övrigt söka befordra god ordning inom lappbyn och hos lappfogde eller länsman anmäla, när något däremot stridande förekommer;

att vid uppkommande tvister såväl emellan lapparna och de bofasta som ock emellan lapparna inbördes söka bilägga desamma;

att inställa sig vid häradsrätt, när de till lappbyn hörande lappar skola inför rätten höras i ärenden, som röra dem gemensamt, samt att närvara vid de mantalsskrivningar, uppbördsstämmor eller andra allmänna sammanträden, som hållas med lapparna, och därvid, när så

erfordras, förete den i 11 § omförmälda längd över antalet renar inom lappbyn; samt

att i förekommande fall, då kronofogde, lappfogde eller länsman å tjänstens vägnar sådant påfordrar, lämna dem erforderligt biträde.

Ordningsman utses för en tid av sex år, med rätt för den utsedde att efter två år eller ock dessförinnan vid laga förfall avgå från befattningen. Till Konungens befallningshavande skall lappfogde eller länsman ofördröjligen insända uppgift på de lappars namn och vanligaste uppehållsställen, som blivit inför honom till ordningsmän utsedde, jämte utlåtande om deras lämplighet för befattningen. För de valde, om de befinnas lämpliga, utfärde Konungens befallningshavande förordnande och låte därom i länskungörelserna meddela underrättelse. Konungens befallningshavande äge ock, när så prövas skäligt, före tjänstgöringstidens utgång entlediga ordningsman.

Ordningsman åtnjute i och för sin befattning enahanda skydd som tjänsteman. Visar han vårdslöshet eller försummelse i befattningen, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

Till ordningsman skall av allmänna medel utgå ersättning efter ty därom särskilt stadgas.

27 §.

När i denna lag talas om lapparnas renar, förstås därmed icke allenast deras egna renar utan ock sådana, som andra på grund av denna lag satt i deras vård (skötesrenar).

30 §.

De renskötande lapparna äro berättigade att till jakt och fiske betjäna sig av land och vatten icke allenast å sådana områden, där de enligt vad i 1 § 1 mom. sägs äga vistas varje tid av året, utan även å annan utmark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker under den tid de äga att å sådan utmark uppehålla sig med sina renar; vare dock i avseende å tid och sätt för nyttjande av jakt och fiske underkastade de bestämmelser, som eljest därom gälla.

31 §.

Ej må å de områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade, bete, slåtter, jakt eller fiske av lapparna till annan upplåtas. Sker sådan upplåtelse, vare den ogill.

Varder bete eller slätter å dylikt område av lapparna ej använt för renskötsel, och finnes upplåtelse därav tills vidare kunna ske utan intrång eller skada för lapparna, äge Konungens befallningshavande att mot lega upplåta betet eller slättern, intill dess behov därav för lapparna åter uppstår. Kan å dylikt område upplåtelse av rätt till jakt eller fiske ske utan skada för lapparna, äge ock Konungens befallningshavande att tills vidare tillåta annan att emot avgift å området jämte lapparna utöva jakt eller fiske. På sådana områden, som upplåtits till utvidgning av de vid avvitringen avsatta renbetesfjäll i Jämtlands län, må jämväl inägor, som icke äro för lapparna behöfliga, utarrenderas. Vid utarrendering av bete, slätter eller inägor skall fästas det villkor, att arrendatorn själv må freda såväl växande som bärgad gröda från intrång av renar.

Upplåtelse, som ovan förmäles, må dock ej äga rum, utan att de lappar, vilka äga rätt att å området uppehålla sig med sina renar, blivit i ärendet hörda. Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt de bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

35 §.

1. Å överloppsmarker, kronoparker eller annan kronomark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt renbetesfjällerna i Jämtlands län skola vissa områden av Konungen avsättas till upplåtelse åt lappar, som idkat renskötsel men i följd av ålder eller sjukdom icke kunna därmed fortfara. Konungens befallningshavande tillkommer att upplåta mark inom sådant område, dock ej åt den, som uppenbarligen skulle komma att sakna utväg till nödtorftig försörjning. Upplåtelse, som här avses, må ej meddelas för längre tid än sökandes och hans hustrus livstid. Innehavare av upplåten lägenhet äger att från kronans mark taga nödigt bränsle samt stängsel- och hässjevirke, så ock, efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lämnas av vederbörande skogsbetjänt, virke till boningshus och till andra byggnader, som av Konungens befallningshavande i samband med upplåtelsen eller sedermera prövas nödiga. Innehavaren har att själv freda såväl växande som bärgad gröda från intrång av renar.

Då nyttjanderätt till lägenhet, varom nu är sagt, upphör, tillfalle lägenheten i befintligt skick kronan utan ersättning för därå nedlagda kostnader; dock ankomme på Konungen att, när större arbete nedlagts å uppförande av boningshus, medgiva ersättning härför.

I övrigt äge Konungens befallningshavande bestämma villkoren för upplåtelse, som här avses, och skall därvid tillses, att så vitt möjligt upplåtelsen innefattar rätt till jakt och fiske inom visst område.

2. På Konungen ankomme att i andra fall än i 1 mom. avses åt lapp upplåta nyttjanderätt till kronomark i Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark eller renbetesfjällen i Jämtlands län, så framt upplåtelsen prövas ej lända till förfång för de renskötande lapparna. I de ovan odlingsgränsen belägna delarna av sagda lappmarker varder mark ej sålunda upplåten, med mindre synnerliga skäl därtill förekomma.

3. Konungens befallningshavande äge ock att utan sammanhang med upplåtelse, varom i 1 mom. sägs, medgiva lapp, som icke idkar renskötsel, rätt att jaga eller fiska å viss kronomark inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark eller renbetesfjällen i Jämtlands län.

36 §.

I fråga om rättighet att, såsom i 27 § sägs, hava skötesrenar hos lappar gälle nedanstående bestämmelser:

1. Renar, som tillhöra lapp, må av denne lämnas i vård hos annan lapp. Varder lappkvinna gift med den, som ej är lapp, äge hon ej under äktenskapet behålla den rätt, varom här är fråga, längre än till dess två år förflutit från giftermålet.

2. Inom Norrbottens län må tills vidare den, som ej är lapp, men bor inom länets lappmark och där äger eller brukar jordbruksfastighet, hava renar under vård av lapp, som huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej är i annans tjänst; dock må ej för sådan renägare djurens antal överstiga tjugu, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna, och skola varje renägars djur samtliga stå under vård av en och samma lapp. Flyttar renägare utom länets lappmark eller upphör han att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare, må renarna ej längre än två år behållas av dödsboet.

Den, som vill begagna sig av den rätt, som i detta mom. avses, har att varje år i maj månad hos lappfogden anmäla antalet av de renar, kalvar för året ej inbegripna, som han har under lapps vård, samt vårdarens namn. I samband därmed skall för varje anmäld ren erläggas dels sköteslega för löpande kalenderåret med belopp, som Konungens befallningshavande har att fastställa för länets lappmark i dess helhet eller för de särskilda lappbyarna, dock ej mindre än två kronor femtio öre, dels ock en särskild avgift av femtio öre, som, enligt närmare föreskrifter av Konungen, skall användas såsom bidrag till bekostande av renräkningar samt till åtgärder för renskötselns främjande. Sköteslega, som sålunda erlägges, varde genom lappfogdens föranstaltande

tillställd vårdaren. Ej må den omständigheten, att ren, för vilken sköteslega erlagts, före årets utgång slaktas eller förgås eller förkommer, medföra rätt för ägaren att återbekomma någon del av beloppet.

Närmare föreskrifter angående lappfogdes åligganden i avseende å anmälningars mottagande samt uppbärande och redovisande av sköteslega och avgifter har Konungens befallningshavande att meddela. Där särskild lapp tillsyningsman finnes, äge Konungens befallningshavande förordna denne att i lappfogdes ställe fullgöra hans åligganden i nu angivna hänseenden.

3. Renar, som användas till körslor, s. k. dragrenar, må en var hava under vård av lapp; och vare sådana renar ej i något hänseende inbegripna under stadgandena i 2 mom.

4. Renägare, vilken lämnat renar i vård åt lapp, har i fråga om dessa renar enahanda förpliktelser enligt denna lag som lappen för sina renar.

37 §.

Håller i annat fall än i 36 § 2 eller 3 mom. avses någon, som ej är lapp, renar, som beta å mark, varöver han ej förfogar, eller åsidosätter den, som begagnar sig av den i 36 § 2 mom. medgivna rätt att hava renar under lapps vård, något av vad i sistnämnda lagrum stadgas i avseende å sådan rätts utövande, skall på Konungens befallningshavande ankomma att förordna om försäljning av de renar, som olagligen hållas. Består åsidosättandet däri, att sköteslegan och den särskilda avgiften för anmälda renar ej erlagts, må förordnande om försäljning ej meddelas förr än fyra månader förflutit från det beloppet senast skolat erläggas; men skall i ty fall, vare sig sådant förordnande meddelas eller icke, den särskilda avgiften utgå med en krona. Är förordnande om försäljning föranlett därav, att vården av någons renar fördelats mellan flera lappar, bestämme Konungens befallningshavande vilka renar försäljningen skall omfatta.

När förordnande, som i denna § avses, blivit meddelat, skola de renar förordnandet avser, så snart lämpligen kan ske, på lappfogdens föranstaltande omhändertagas och, levande eller slaktade, avyttras för ägarens räkning. Av köpeskillingen skall gäldas kostnad för renarnas omhändertagande, slaktande och försäljande samt därefter sköteslega och särskild avgift, där de ej förut erlagts.

Håller någon, som ej är lapp, renar annorledes än såsom skötesrenar under lapps vård, vare han, där de olovligen inkomma på annans

mark, underkastad förutom påföljd av renarnas försäljning efter ty här förut är sagt jämväl bötesansvar enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skada, som av djuren vållas.

38 §.

För övervakande av tillämpningen av vad i 36 § 2 mom. är stadgat skall, där ej med hänsyn till ogynnsamma väderleksförhållanden hinder möter, i Norrbottens län minst vart tredje år hållas allmän renräkning enligt föreskrifter, som meddelas av Konungen.

39 §.

1. Såsom lapp anses i denna lag den, vars fader i någon mån är av lappske härstamning, dock endast såvitt antingen fadern eller dennes fader drivit renskötsel såsom stadigvarande yrke utan att samtidigt bruka hemman eller nybygge eller biträda vid bruket av sådan fastighet. I fråga om den, som är av oäkta börd, skola moderns i stället för faderns härstamning och yrke komma i betraktande. Kvinna, som är eller varit gift med den, som skall räknas för lapp, varde ock såsom lapp ansedd.

2. Vill den, som i någon mån är av lappske härstamning men enligt här förut givna föreskrifter ej skall anses för lapp, driva fjällrenskötsel såsom stadigvarande yrke utan samband med jordbruk, have han därtill lov och varde i ty fall för lapp räknad.

Åstundar han driva skogsrenskötsel, med eller utan samband med jordbruk, söke han därtill Konungens befallningshavandes tillstånd. Prövas den renskötsel, varom fråga är, kunna drivas utan synnerligt men för jordbruket i orten, äge Konungens befallningshavande meddela det sökta tillståndet för viss tid ej överstigande tio år. Ej må dock tillstånd lämnas annan än den, som huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej äger nödtorftig bärgning av jordbruk. Å den, som erhållit tillstånd, varom här förmäles, skall, medan det gäller, vad i denna lag stadgas om lapp äga tillämpning.

40 §.

Över de av Konungens befallningshavande utfärdade byordningar ävensom över de närmare föreskrifter eller åtgärder, vilka det enligt denna lag eljest tillkommer Konungens befallningshavande att meddela

eller vidtaga, äge den, som anser sin rätt därav förnärnad eller obehörigen inskränkt, att hos Konungen anföra besvär inom den tid, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut; skolande dock, där ej ändringssökandet därigenom varder onyttigt, beslutet utan hinder av besvär gälla till efterrättelse, intill dess annorlunda kan bliva vederbörligen förordnat.

41 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Viten ådömda för överträdelse av byordning skola, enligt de bestämmelser som meddelas av Konungen, användas till förmån för länets lappar. Saknas tillgång till fulla gäldandet av böter eller viten, förvandlas de enligt allmän strafflag.

42 §.

1. Överträdelser av denna lag ävensom av byordning åtalas vid allmän domstol och höra, där ej annorlunda här nedan sägs, under allmänt åtal.

2. De i 4 § omförmälda förseelser, vilka endast förnärma enskild persons rätt, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver dem till sådant åtal. Lag samma vare beträffande förseelser, om vilka i 25 § handlas. Har ren blivit olovligen fälld eller misshandlad, och är renen omärkt eller målsäganden ej känd, äge allmän åklagare utan angivelse tala i saken, jämväl i fråga om skadestånd, vilket i ty fall skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

3. Förseelser, som avses i 2, 17 eller 37 §, må ej, där de endast förnärma enskild persons rätt, åtalas av annan än målsägande.

43 §.

Vad här förut är stadgat i fråga om renar har avseende allenast å sådana renar, som hela året eller någon del därav beta inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark eller renbetesfjällen i Jämtlands län.

Andra renar må ej i något fall föras på bete å mark, varöver renägaren ej förfogar, vid påföljd av böter enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skadan. Är i fråga om någon renägars hjord allmänt veterligt, att därtill hörande djur pläga olovligen inkomma på

annans mark, ankomme på Konungens befallningshavande att på ansökan av markens ägare meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga, för att hjorden må nedslaktas och försäljas för renägarens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

44 §.

Denna lag äger, så vitt den stadgar förpliktelser för lapparna utöver vad lagstiftningen rörande de lappar, som med renar flytta emellan Sverige och Norge, innehåller, icke tillämpning å norska lappar, som vintertiden uppehålla sig i Sverige.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1918, dock skola stadgandena i 36, 37 och 38 §§ ej lända till efterrättelse förr än den 1 januari 1920, och skola intill dess bestämmelserna i 27 § enligt dennas nuvarande lydelse bibehålla gällande kraft.

Där den, som i någon mån är av lappsk härstamning, vid början av år 1917 innehar och bebor lägenhet, som utan tillstånd upptagits å kronomark ovan odlingsgränsen i Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark eller å renbetesfjällen i Jämtlands län och ej heller sedermera lagligen upplåtits, äge han och, om han är eller varder gift, hans hustru under sin livstid fortfara med bruket därav; dock skall, om han utan tillstånd nyttjar slätter, bruket därav i varje fall upphöra vid ingången av år 1922. När lägenhet, som här avses, skall avträdas, må ersättning för arbete, som nedlagts å lägenheten, ej utgå, med mindre i särskilt fall Konungen annorledes förordnar, men byggnader, som därå finnas, äge åbon eller hans rättsinnehavare bortföra, ändå att de må hava uppförts med virke från kronans mark.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 8 december 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Hasselrot, anförde efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet:

De lagbestämmelser, som avse att reglera de svenska nomadlapparnas särskilda rättigheter inom landet, återfinnas huvudsakligen i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige. Denna lag läser av flera anledningar vara i behov av en tämligen genomgripande revision. Att nu upptaga arbetet härpå torde emellertid knappast vara lämpligt, då ordnandet av lapparnas ställning inom riket i åtskilliga avseenden sammanhänger med spörsmålet om deras rättigheter å norskt område och om de norska nomadlapparnas rättigheter under deras vistelse här i riket. Nämda invecklade spörsmål äro såsom bekant för närvarande beroende på underhandlingar med Norge, och först sedan dessa hunnit

föras till slut, synes tiden vara inne att skrida till en mera fullständig granskning av den inre lagstiftningen på ifrågavarande område.

Emellertid föreligga inom den inre renbeteslagstiftningens område vissa frågor, som äro av trängande art samt icke stå i nödvändigt samband med de ämnen underhandlingarna avse. Dessa frågor torde böra upptagas till omedelbar behandling. Jag har ansett mig böra med biträde av en inom justitiedepartementet anställd, på hithörande områden sakkunnig person, kanslisekreteraren Lennart Berglöf, låta utarbeta förslag till de ändringar i renbeteslagen, som sålunda kunna anses påkallade. Det torde tillåtas mig att nu få redogöra för de huvudsakliga av de föreslagna ändringarna och skälen för desamma ävensom den särskilda utredning, som i vissa hänseenden ligger till grund för ändringsförslagen.

*Lappars
bosättning å
kronomark.*

En fråga, som otvivelaktigt påkallar lagstiftningens snara ingripande, är spörsmålet om lappars rätt att bosätta sig å kronans mark i trakter, som äro avsedda för renskötsel. Renbeteslagen innehåller ej några bestämmelser i detta avseende. Man har någon gång sökt göra gällande, att det i 1 § 3 mom. förekommande stadgandet om rätt för lapparna att å trakter, där de äga uppehålla sig med sina renar, begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och djuren skulle medföra rätt för dem att slå sig ned såsom bofasta. Ett dylikt påstående är emellertid obållbart. Lagens ordalag berättiga ingalunda den antydda tolkningen, och densamma skulle i sina konsekvenser leda till sådana uppenbara orimligheter som att lapparna kunde egenmäktigt upptaga lägenheter å enskild mark eller å kronomark i åtskilliga trakter utanför lappmarkerna och de jämtländska renbetesfjällen. Vid sammanställande av renbeteslagens bestämmelser visar det sig för övrigt tämligen uppenbart, att lagen i sin nuvarande avfattning i det hela icke avser något annat än att reglera lapparnas renbetesrätt och därmed sammanhängande förhållanden. Å lappar, som icke äro renskötande, kunna dess nuvarande bestämmelser — med undantag för en särskild föreskrift om sådana lappars rätt att lämna renar i vård hos andra lappar — över huvud icke anses tillämpliga, och å de renskötande icke i vidare mån än så vitt fråga är om deras renskötsel; och då denna näring, långt ifrån att betinga bosättning, tvärtom endast med svårighet kan utövas av den, som antager de bofastas levnadsvanor, lär någon rätt att för bosättning taga i anspråk mark inom renbetestrakterna icke kunna härledas ur det omförmälda stadgandet om rätt till land och vatten.

Icke heller torde, såsom stundom ifrågasatts, någon rätt till bo-

sättning kunna grundas på den i renbeteslagens 3 § givna bestämmelsen om rätt för lapparna att i lappmarkerna och å renbetesfjällen tillgodogöra sig virke för uppförande eller ombyggnad av bostad. Godkännes riktigheten av vad nyss anförts i avseende å 1 § 3 mom., lär det vara uppenbart, att i 3 § ej åsyftas andra bostäder än sådana fasta eller flyttbara kåtor, som lapparna av ålder plägat uppföra i trakter, där de tillfälligtvis eller för längre tid uppehållit sig med renar. Riktigheten av en dylik tolkning av 3 § framgår även av motiven till motsvarande stadganden i den tidigare, år 1886 utfärdade renbeteslagen, i vilka motiv bland annat hänvisas till den för lapparnas skogsfångsträttigheter grundläggande, fortfarande gällande bestämmelsen i 1873 års avvitringsstadga, att lapparna äga till hushållsbehov använda skogen »i den mån för betesrättens utövande är nödigt», likasom ock det i 4 § av gällande renbeteslag givna förbud mot bortförande av virke, som lapparna vid sina visten lagligen använt till kåtor, stängsel eller annat varaktigt bruk, utvisar, att andra bostäder än kåtor ej äro i lagen åsyftade.

Man har även hört påstås, att de inrymningar i särskilda fjällområden, som i äldre tid plägat av Kungl. Maj:ts befallningshavande beviljas renskötande lappar, skulle medföra rätt till bosättning inom sålunda anvisat område. Icke heller detta påstående lär kunna upprätthållas. Ifrågasvarande inrymningar hava i allmänhet ej åsyftat annat än att inom de särskilda lappbyarna åvägabringa fördelning av renbetet mellan lapparna. Även om inrymningshandlingarna stundom erhållit en något vidsträcktare innebörd, kunna de i allt fall numera icke medföra något slags rätt att sätta sig i besittning av jord. Möjligheten att meddela inrymning upphörde nämligen vid ikraftträdandet av 1886 års renbeteslag, vilken innebär, att det för varje lappby bestämda betesområde skulle anses samfällt för alla till byn hörande lappar. Sedermera har visserligen genom 1898 års lag (9 §) fördelning av sommarbetet inom lappby åter möjliggjorts och å vissa trakter jämväl blivit genomförd; men det står utom allt tvivel, att sålunda tillkommen fördelning icke grundlägger någon för viss tid eller för all framtid gällande rättighet till visst område, ävensom att fråga ej är om annat än rätt till renbetes tillgodogörande och det nyttjande av mark, som därmed enligt lagen sammanhänger.

Ehuru gällande lagbestämmelser sålunda ej kunna anses för lappbefolkningen medföra någon rätt att bosätta sig å kronomark, har det i ganska stor utsträckning förekommit, att lappar utan särskilt tillstånd slagit sig ned å dylik mark. Sedan gammalt har det varit vanligt, att lappar, som i följd av ålder eller sjukdom ej kunnat medfölja på flyttningarna, tagit stadigvarande uppehåll vid något fiskevatten eller å annan

lämplig plats och där uppfört torvkåtor eller, särskilt i senare tider, bostadshus. Här hava de livnärt sig, förutom med avkastningen av renar, vilka de tilläventyrs haft i behåll och överlämnat i andra lappars vård, huvudsakligen med fiske och jakt. Ofta har även förekommit, att nomadlappar, som av en eller annan anledning, såsom dåliga betesår, rovdjurs härjningar eller sjukdomar hos renarna, förlorat dessa eller som, ehuru ännu kraftiga, tröttnat på nomadlivet, på liknande sätt skaffat sig fast bostad. Slutligen har det, framför allt på senare tider, inträffat, att lappar för sig eller medlemmar av sin familj uppfört fasta bostäder å kronomark utan att likväl därför uppgiva renskötseln.

Bosättningar av här åsyftade slag förekomma i avsevärt antal såväl i lappmarkerna som å vissa av de jämtländska renbetesfjällän. De upptagna lägenheterna äro av tämligen olikartad beskaffenhet. Mången gång bestå de ej av annat än bostad. Vanligen förekomma dock även byggnader för en mer eller mindre primitiv skötsel av husdjur, stundom allenast getter men i många fall även en eller annan ko, vilka djur då beta å kronomarken samt i övrigt födas med foder, som där skördas. I en del fall hava lägenheterna utvecklats till verkliga jordbruksfastigheter med odlad mark samt ett flertal nötkreatur ävensom dragare.

Åtskilliga dylika lägenheter hava på senaste tid blivit legaliserade. Detta har skett *dels* med tillämpning av vad kungörelsen den 5 juni 1909 innefattande ytterligare föreskrifter angående avvitrningen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker innehåller om utläggande i samband med avvitrning av mark till s. k. inhysingslägenheter och *dels* på grund av kungörelsen den 3 juni 1915, som lämnar öppet åt Kungl. Maj:t att, när synnerliga skäl förekomma, upplåta nyttjanderätt till mark ovan den i lappmarkerna uppdragna s. k. odlingsgränsen. Ett avsevärt antal innehavare av olagligen tillkomna lägenheter — såväl lappar som andra — har på detta sätt fått sin ställning ordnad, något som påkallats av en naturlig billighet mot personer, vilka man opått låtit slå sig ned och längre tid kvarsitta å kronomarken.

I samband med nämnda båda författningars tillkomst har emellertid bestämt uttalats, att några nya olaga bosättningar icke kunde tolereras. Fasthålls detta och erkännes tillika riktigheten av vad här förut anförts emot påståendena om lappars särskilda rättigheter i fråga om bosättning, skulle alltså för framtiden gälla, att lappar likasom andra personer endast på grund av Kungl. Maj:ts särskilda medgivande skulle få slå sig ned å odisponerad kronomark i lappmarkernas fjälltrakter eller de jämtländska renbetesfjällän.

Någon anledning synes ej heller föreligga att medgiva lappar rätt

att utan all kontroll bosätta sig å kronomark. Tvärtom torde det såväl i lapparnas eget intresse som ur den övriga fjällbefolkningens synpunkt vara synnerligen angeläget, att kontroll utövas över lapparnas bosättning å dylik mark. Det förhållande att lapparna, så vitt känt är, utgjort de nordligare fjälltrakternas ursprungliga befolkning, kan ingalunda, såsom man stundom velat göra gällande, lämna stöd för något anspråk från lapparnas sida att efter eget skön få slå under sig kronojord. För den renskötande lappbefolkningen kan det ej heller vara till gagn, att enskilda lappar efter sitt fria skön upptaga nya lägenheter i trakter, som eljest av hänsyn till renskötseln ansetts böra i det längsta undantagas från bosättning. Det behöver ej närmare utvecklas, vilka svårigheter ett urskillningslöst upptagande av nya lägenheter i de egentliga renbetes-trakterna kan medföra för renskötseln. Det torde vara tillfyllest att erinra om de kostnader statsmakterna tid efter annan fått ikläda sig för att i denna närings intresse återförvärva åt kronan områden, som av enskilda med eller utan tillstånd intagits å kronomarker. Väl utvisar erfarenheten, att bofasta personer av lappska härkomst i allmänhet äro mera än andra bofasta benägna för tillmötesgående mot nomaderna. Men även lägenheter, som bebos av lappar, hava mången gång visat sig giva upphov till svårigheter för renskötseln. Med tiden inträffar dessutom ofta nog, att dylika lägenheter komma ur sina lappska innehavares hand och övergå till personer, som ej av rashänsyn manas till särskilt överseende i fråga om skador av renar.

Beträffande åter frågan om möjlighet att i laga ordning erhålla upplåtelse av kronomark torde lapparnas säregna förhållanden påkalla närmare överbäggande. Man torde i detta avseende böra skilja mellan renskötande lappar och sådana, som övergivit eller ämna övergiva renskötseln, och inom den senare gruppen ägna särskild uppmärksamhet åt dem, som av ålder eller sjuklighet hindras att fortsätta nomadlivet.

Vad då först beträffar lappar, som idka renskötsel och vilja därmed fortfara, finnes ingen anledning för staten att genom upplåtande av jord underlätta dessas bosättning. För envar, som känner förhållandena och söker opartiskt bedöma dem, borde det stå klart, att i vårt land renskötsel i allmänhet ej kan utan stora olägenheter förenas med bofast levnadssätt. Renskötselns naturliga förutsättningar äro hos oss av den art, att renarna i allmänhet måste företaga längre vandringar, varunder de, så framt näringen ej skall råka på förfall och medföra allvarliga konflikter med jordbruket, måste åtföljas av sina vaktare. Detta bekräftas i stort sett av hittills vunnen erfarenhet. I samma mån renskötande lappar börjat slå sig ned såsom bofasta men likväl fortsatt att

ombänderhava renar har renskötelsen i regel alltmera urartat och förhållandet till den jordbrukande befolkningen försämrats. Särskild uppmärksamhet förtjänar i detta avseende renskötelsen i Västerbottens län. Sedan åtskilliga år tillbaka har bland länets fjällappar förekommit en stark tendens att i större eller mindre utsträckning antaga de bofastas levnadsvanor utan att dock därför uppgiva renskötelsen. I en del fall har detta tillgått så, att en renskötande lapp inköpt en redan anlagd gård — hemman, nybygge eller lägenhet — samt där satt sig ner såsom jordbrukare men likväl behållit sina renar och låtit dem huvudsakligen skötas av familjemedlemmar eller tjänare. Detta är emellertid ej den vanliga formen för bosättning. Öftare har denna tillgått så, att i trakt, där en nomadfamilj pläгат längsta tiden uppehålla sig med renarna, på kronomark uppförts ett boningshus avsett för en del av familjens medlemmar, vilka sedermera ej åtföljt hjorden. I flertalet dylika fall har sedermera anlagts ladugård för en eller annan ko. Från början har det vanligen varit endast de kvinnliga eller äldre manliga familjemedlemmarna, som sålunda slagit sig ned och övergivit arbetet med renskötelsen. Mången gång har emellertid själva husbonden varit en av dem, som stannat, och i andra fall har han längre fram slutit sig till dessa. De naturliga följderna av denna utveckling hava ej uteblivit. Genom bosättningen har det redan förut i förhållande till renantalet alltför ringa antalet skötare ytterligare minskats, och bevakningen av hjordarna har i följd därav blivit allt mindre tillfredsställande, framför allt i sådana fall, där husbonden själv avhållit sig från deltagande i renskötelsen. Bevakningens bristfällighet har på vissa håll föranlett de särskilda hjordarnas mer eller mindre konstanta sammanblandning i jättehjordar, som ej kunnat göras till föremål för nämnvärd bevakning. Detta har lett till stort förfång såväl för skötsamma renägare — särskilt de mindre förmögna — som för den bofasta befolkningen samt på såväl ena som andra hållet framkallat missnöje. I viss mån likartade äro förhållandena även å andra trakter, där lappar sökt förena renskötelsen med bofast levnadssätt. Särskilt må i detta avseende nämnas vissa trakter i Jämtlands län samt en del av skogslappar bebodda områden i Norrbottens län.

Av det anförda torde framgå, att staten saknar anledning att förhjälpa renskötande lappar till bosättning. Snarare kan det ifrågasättas, huruvida man icke borde genom lagbestämmelser omöjliggöra föreningen av renskötsel och levnadssätt såsom bofast. Måhända måste statsmakterna också, om renskötelsen skall kunna upprätthållas, förr eller senare slå in på en dylik väg. Att omedelbart beträda densamma skulle emellertid leda till blottställande av ett avsevärt antal lappar. Särskilt gäller detta

om skogslapparna, vilka ofta äro för sin utkomst beroende av det primitiva jordbruk de idka vid sidan av renskötsel och förövrigt synas sakna förmåga att återgå till förfädernas levnadssätt i kåtor. Även i fråga om en del bofasta men renskötande lappar i Jämtlands län torde man tyvärr hava att utgå från, att de ej äga förmåga att återgå till verkligt nomadliv. I samband med den allmänna revision av renbeteslagstiftningen, som, på sätt redan antytts, snart måste komma till stånd, torde man komma att taga under närmare övervägande det invecklade och ömtåliga spörsmålet om inskränkningar i bofasta lappars rätt att driva renskötsel; men till dess synes man böra stanna vid att i allmänhet förebygga renskötande lappars bosättning å kronomark.

Vad därefter angår lappar, som av annan anledning än orkeslöshet övergivit eller ämna övergiva renskötseln, har från vissa håll uttalats, att man borde för dem i största möjliga utsträckning öppna utväg till bosättning. En dylik hållning synes dock i allmänhet ej vara att förorda. Staten har under senare tid på mångahanda sätt visat sitt intresse för lapparnas av ålder utövade näring, renskötseln. De åtgärder, som ur denna synpunkt vidtagits från statens sida, hava i allmänhet vilat på den uppfattningen, att renskötseln är det näringsfång, för vilket lapparna lämpa sig bäst och tillika det enda, som kan lända till ekonomiskt utnyttjande av de stora fjällområdena i rikets nordligare delar. Den, som söker att omsorgsfullt och fördomsfritt sätta sig in i hithörande förhållanden, torde ock svårigen kunna komma till en annan uppfattning. Erfarenheten talar för, att det är i nomadlivet, som lapparna utveckla sina bästa egenskaper. Enighet torde ock råda därom, att de väldiga fjällvidderna endast såsom renbetestrakter kunna lämna någon väsentlig avkastning, men att de, på detta sätt använda, äro av ej oväsentlig nationalekonomisk betydelse. Utgår man från dessa synpunkter, kan det icke vara följdriktigt och lämpligt att i trakter, där renskötseln kan anses hava någon framtid, underlätta lapparnas bosättning i andra fall, än då särskilda skäl tala därför. Vad särskilt beträffar det fall, att en lapp förlorat sina renar eller en större del av dem, synes detsamma icke böra betraktas såsom anledning att åt honom upplåta boplats. Att en mindre förmögen lapp i följd av olyckshändelse eller andra omständigheter mister sin hjord eller ser den minskas till den grad, att dess skötsel ej längre bereder honom existensmöjligheter, är beklagligtvis en tämligen vanlig händelse. Skulle ett flertal lappar i denna ställning få sig anvisade nya jordbrukslägenheter i renbetestrakterna, komme detta tvivelsutan att bereda de renskötande lapparna ett betänkligt intrång. Lämpligare torde vara, att staten, såsom för närvarande äger rum,

genom lån på billiga villkor bereder lappar i angiven ställning möjlighet att inköpa renar. De understöd av denna art, som hittills lämnats, till en början med belopp som riksdagen särskilt för ändamålet anvisat och sedermera ur de fonder för renskötelsens upphjälpande, som ställts till Kungl. Maj:ts förfogande, hava visat sig ägnade att åt ett ej obetydligt antal behövande nomadlappar bereda utväg att vidbliva sin fäderneärvda näring.

Nekas kan emellertid icke, att förhållandena stundom kunna göra det lämpligt att åt fattiga lappar — vare sig sådana som varit renskötare eller andra — anvisa kronojord till bosättning. Framför allt gäller detta skogslapparna, vilkas kvarhållande vid renskötelsen knappast torde vara något angelägnare önskemål och vilka icke i samma grad som fjälllapparna äro beroende av, att deras betesområden hållas fria från nya bosättningar. Det synes vid nu angivna förhållanden önskvärt, att åt Kungl. Maj:t inrymmes befogenhet att, när skäl föreligga, medgiva lapp nyttjanderätt till kronomark inom lappmarkerna eller de jämtländska renbetesfjällen, under förutsättning att upplåtelsen ej länder till förfång för de renskötande lapparna. Detta skulle öppna utväg att, i något större utsträckning än i kungörelsen den 3 juni 1915 förutsättes, bevilja upplåtelser av mark ovan odlingsgränsen i lappmarkerna samt att i avseende å lappmarkernas nedre delar verkställa upplåtelse under de växlande former, som under olika förhållanden kunna finnas lämpliga, varjämte inom renbetesfjällen i Jämtlands län skulle kunna vidtagas även andra upplåtelser än de, som avses i 31 § av renbeteslagen.

Beträffande slutligen nomadlappar, som i följd av ålder eller sjukdom hindras att medfölja på flyttningar, torde man böra gå ett steg längre. Såsom i det föregående erinrats, har det av gammalt varit vanligt, att dylika lappar slagit sig ned på någon lämplig plats och där åt sig uppfört fast bostad av ett eller annat slag. Lika angeläget som det är att bosättningar av denna art ej längre få till förfång för nomadväsendet i det hela äga rum efter lapparnas fria skön, lika önskvärt och billigt är det ock, att säker utsikt öppnas för nomadlapparna att i händelse av orkeslöshet få åt sig upplåtna boplatser, där de kunna föra en för deras vanor och behov avpassad tillvaro. Detta önskemål synes kunna tillgodoses på det sätt, att i lagen meddelas föreskrift, att vissa områden inom lappmarkerna och renbetesfjällen skola av Kungl. Maj:t avsättas för upplåtelser till orkeslösa renskötande lappar samt att Kungl. Maj:ts befallningshavande sedan skall hava att inom dylika områden vidtaga markupplåtelser för livstid med rätt till bränsle och annat behövt virke samt så vitt möjligt även jakt- och fiskerätt.

Områden, som här avses, böra eftersökas inom alla de särskilda lapptrakterna, så att i allmänhet ingen behöver hänvisas till främmande ort. I de trakter, där avvitrting pågår i enlighet med kungörelsen den 5 juni 1909, skola jämlikt 5 § i denna författning lämpliga områden så vitt möjligt avsättas för att, därest framdeles skulle finnas lämpligt, upplåtas till nybyggeslägenheter åt lappar, vilka helt eller huvudsakligen övergivit nomadlivet. Förslag till sådan avsättning innefattas i de för fjälltrakterna i Västerbottens län uppgjorda avvitrtingsförslagen, vilka för närvarande äro beroende på prövning. De sålunda föreslagna områdena höra till dem, som kunna ifrågakomma för här avsedda bosättningar. Visserligen skulle det ej vidare gälla »nybyggeslägenheter», såvitt med detta uttryck förstås egentliga jordbruksfastigheter, avsedda att i större omfattning odlas och lämna uppehälle för en familj. Upplåtelser av sådan art böra med hänsyn till vad i det föregående anförts ej annat än undantagsvis äga rum i fjällbygderna, och till dylika upplåtelser skulle för övrigt de vid avvitrtingen tilltänkta områdena ej i nämnvärd grad förslå. Men till nu ifrågasatta kolonier av smålägenheter torde vid närmare undersökning dessa områden befinnas väl lämpa sig. Även i övriga lapptrakter lära, efter vad tämligen säkert kan antagas, användbara områden stå att finna.

På grundvalen av vad som i det föregående uttalats beträffande lapparnas bosättningar föreslås nu i detta ämne åtskilliga förändringar i renbeteslagen samt tillägg till denna lag. För undanröjande av den missuppfattning, som ägt rum i avseende å lapparnas rätt att utan särskilt tillstånd slå sig ned inom lappmarkerna och renbetesfjällen, har ansetts lämpligt att till vad i 1 § 3 mom. stadgas om lapparnas rätt att till underhåll för sig och renarna begagna land och vatten foga det förtydligande tillägget, att de icke på grund av nämnda stadgande äga uppföra bostadshus.

I sammanhang härmed föreslås sådan jämkning i 3 §, att därav med full tydlighet framgår, att virke ej i något fall må av lapparna tagas i anspråk för uppförande av annat slags bostad än kåta, varjämte föreslås, att i denna såväl som åtskilliga andra paragrafer uttryckligen angives, att andra lappar än renskötande ej äro avsedda.

De i det föregående omförmälda nya rättsreglerna angående avsättande av vissa områden åt orkeslösa lappar ävensom angående upplåtelse av lägenheter inom sålunda avsatta områden skulle enligt förslaget införas i en ny paragraf, betecknad med nummer 35, och skulle i densamma jämväl inflyta det ifrågasatta stadgandet om Konungens rätt att i andra fall medgiva lappar upplåtelse av jord inom lappmarkerna och renbetesfjällen.

Ehuru lapparnas självrådigt företagna bosättningar icke kunna anses lagenliga, vore det föga billigt att numera, sedan desamma fått opåtalat äga rum och bestå, vidtaga avhysning av redan förefintliga åbor, som ej jämlikt författningarna av 1909 eller 1915 fått sin ställning reglerad. Å andra sidan kan det ej skäligen ifrågakomma att giva åborna och deras rättsinnehavare äganderätt eller en för all framtid gällande besittningsrätt, utan torde rätten till kvarboende böra, så vitt ej i något fall Konungen finner omständigheterna särskilt ömmande, begränsas till åbos och hans hustrus livstid med förbehåll att bruket av naturlig slätter, där sådant förekommer, skall, såsom särskilt hinderligt för renskötseln, upphöra efter viss tid, förslagsvis år 1922. Förmånen av dessa övergångsbestämmelser torde emellertid icke böra tillgodokomma dem, som efter den tid, då förslaget kan antagas hava blivit känt, förslagsvis den 1 januari 1917, upptaga nya lägenheter. Stadganden i nu angivna riktning — innefattande även bestämmelser om åbos rätt till ersättning för arbete å lägenhet eller för därå uppförda byggnader — hava i förslaget införts i samband med bestämmelsen om tiden för den föreslagna lagens ikraftträdande.

*Bofastas ren-
ägarskap.*

Ett annat betydelsefullt spörsmål, som ej heller längre kan lämnas vilande, gäller bofastas rätt att hava renar under vård av lappar, som föra dem på bete å kronomark eller annan mark, varöver ägaren ej förfogar.

Bestämmelser i detta ämne finnas intagna i 27 § renbeteslagen. Huvudregeln är, att lapp icke må under sin vård hava renar, vilka tillhöra annan än lapp. Då endast lappar fått sig tillerkänt privilegium att driva renskötsel på andra marker, än de själva äga eller varöver de genom särskilt avtal förfoga, innebär detta stadgande, att personer, som icke äro av lappske härstamning, ej hava större befogenhet att innehava renar än att driva vanlig boskapsskötsel. Härifrån göras emellertid två undantag. Dels må jämväl andra än lappar utan inskränkning innehava renar, som användas till körslor, s. k. dragrenar, och dels må inom Norrbottens län lapp, som uteslutande sysselsätter sig med renskötsel, tillse vidare hava under sin vård jämväl andra renar, som tillhöra annan än lapp, därest renägaren är bosatt inom länets lappmark och där äger eller brukar jordbruksfastighet. Det må till undvikande av missförstånd betonas, att enligt lagen varje person av lappske härstamning, även om han är bofast, åtnjuter förmån av betesrätt för sina renar, de må skötas av honom själv eller av annan lapp, samt att ovan nämnda undantagsbestämmelser sålunda avse allenast personer av annan än lappske ras.

Riksdagen har i skrivelse den 13 mars 1913 väckt fråga om begränsning i den rätt, som på grund av 27 § renbeteslagen tillkommer »bofasta» inom Norrbottens läns lappmarker att äga renar och för dem begagna sig av lapparnas rätt till renbete. Såsom av motiveringen framgår åsyftas härmed endast en begränsning i de *icke lappska* bofastas rätt att äga andra renar än dragrenar. Att göra någon inskränkning i *lapparnas* allmänna privilegium att hålla renar torde icke hava avsetts. I den följande framställningen tillåter jag mig begagna mig av den av riksdagen använda terminologien och i den mån ej annat anmärkes med uttrycket bofasta beteckna endast bofasta personer av annan än lappsk härkomst.

Såsom framgår av ordalagen i omförmälda lagrum tillförsäkrades de bofasta jordbrukarna i Norrbottens läns lappmark endast *tillsvidare* rätten till reninnehav hos lapparna. Redan vid lagstadgandets tillkomst var man sålunda oviss om dess lämplighet, och man hyste förhoppning, att den tidpunkt snart skulle komma, då det allmänna förbud mot reninnehav, som meddelats de bofasta inom Jämtlands och Västerbottens län samt socknarna nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län, skulle kunna utsträckas även till trakterna ovan nämnda gräns. Det kan fördenskull vara av intresse att taga kännedom om de närmare omständigheter, som voro medverkande vid berörda formulering av lagen.

Enligt den lagstiftning, som var gällande före 1898 års lag och vilken innefattas i lag den 4 juni 1886, ägde bofasta utan inskränkning hava renar i vård hos lappar. Denna bestämmelse upptogs från det förslag till renbeteslag, som år 1883 avgavs av särskilda för ändamålet utsedda kommitterade. Dessa utgingo från, att den dittills av lapparna utövade sedvana att använda de åt dem upplåtna marker till bete ej allenast för sina egna renar utan jämväl för sådana, vilka av bofasta lämnats i deras vård, borde av lagstiftningen godkännas. Såsom stöd härför åberopades förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan Sverige och Norge, varuti med legaliserande av nämnda sedvana stadgats, att då i förordningen talades om lapparnas renar därmed förstodes icke allenast deras egna renar utan även andras renar, vilka vore under deras vård. Vilka betänkligheter man än kunde hysa mot själva grundsatsen — yttra kommitterade — torde man ej kunna sätta i fråga, att den svenska lagen skulle i denna punkt avvika från den internationella. Rörande befogenheten av de anmärkningar, som framställts mot nämnda grundsats, vore kommitterade ej heller övertygade. De ansåge dock, att onekligen den erinran förtjänade avseende, att genom intagande å gemensam betesmark av bofastas renar

Frågans be-
handling i
1886 års lag.

till obegränsat antal trängsel och brist på bete kunde uppstå och de bofastas renar vålla ett orättvist intrång för sådana lappar, vilka allenast skötte egen hjord. Gent häremot föreslogs den sedermera i lagen influetna bestämmelsen, att där på grund av bristande utrymme inom lappby hänvisning därifrån av lappar och renar behöfde ske till andra betesområden, i första rum den lapp skulle äga skyldighet flytta, vilkens renhjord uteslutande eller till huvudsaklig del tillhörde bofasta.

Vid behandlingen i riksdagen av kommitterades förslag i förevarande avseende anförde det särskilda utskott, som hade detsamma till behandling, såsom ytterligare motivering för bifall till förslaget, att »då livet på fjället och i skogen är lappens liv och renskötseln är den näring, varmed han uppehåller sig och de sina, så måste det för den lapp, vilken ej vidare har egna renar, vara bättre att vara renskötare åt en bofast, än att icke ha några renar alls att sköta». Vidare åberopades svårigheten att övervaka efterlevnaden av ett förbud för bofasta att äga renar.

Förarbetena
till 1898 års
lag.

Olägenheterna av bofastas reninnehav blevo emellertid under årens lopp allt mera framträdande, och frågan om en bättre ordning återupptogs vid den revision, för vilken 1886 års lag sedermera blev föremål. Den kommitté, som 1895 tillsatts för att förbereda denna revision, framhåller, att de bofastas renantal stigit till ganska betydliga siffror, så att på somliga ställen de bofastas renar i antal överstege lapparnas. De bofastas andel i renskötseln hade sålunda uppenbarligen nått en utsträckning, som icke längre kunde försvaras med angelägenheten att bereda sysselsättning åt medellösa lappar. Tvärtom hade i många fall tillökningen i de bofastas hjordar skett på lapparnas bekostnad och bidragit att utarma dessa och förvandlat lappen från renägare till vaktare av bofastas renar. Det låge vidare i sakens natur, att den lapp, som endast vore renskötare åt andra, bleve försumligare i vården om den åt honom anförtrödda hjord, än han skulle varit, om han själv ägt renarna och varit med denna sin egendom ansvarig för ersättning av skada, som renarna förorsakat. Det torde därför ej kunna betvivlas, att bofastas renägarskap ökat osäkerheten för grannarnas egendom. Härtill komme, att all rättsgrund syntes saknas för de bofastas anspråk att för sina renar tillgodonjuta den betesrätt på andra jordägares mark, som tillkomme de nomadiserande lapparna, och att staten ej kunde hava samma förbindelse att utan ersättning upplåta betesmarker åt bofasta som åt lapparna, helst det visat sig, att åtminstone under vissa tider utrymmet å dessa betesmarker ej varit tillräckligt för båda. Kommitterade ansåge fördenskill det vara både principiellt riktigt och överensstämmande

med bägge folkstammarnas välförstådda intresse, att bofastas rätt att för egna renar begagna de genom lagstiftningen till renbete upplåtna marker i regeln komme att upphöra. Av särskilda skäl ansågo kommitterade emellertid, att ett dylikt förbud icke *för det dåvarande* kunde genomföras i hela sin vidd utan måste begränsas att omfatta Jämtlands och Västerbottens län samt socknarna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län. Såsom skäl för en dylik uppdelning anfördes, att den bofasta befolkningen i Norrbottens lappmark hade behov att hålla renar såsom binäring till sitt jordbruk och syntes ej driva rörelsen i större skala, än för detta ändamål vore nödigt. Flertalet av de bofastas inom länet renar tillhörde ägare i kustlandet, där man ock hade att söka de renägare, som förenade största antalet renar på en hand. Det hade till och med gått så långt, att aktiebolag bildats för att driva renskötsel i större omfattning. Såsom ytterligare stöd för att inom lappmarken bibehålla de bofastas renägarskap påpekades, att då skogslapparna inom länets södra socknar framgent såsom hittills utan tvivel komme att vålla de bofasta stora olägenheter, vilka med hänsyn till sommarbetesmarkernas belägenhet svårigen kunde under rådande förhållanden helt undvikas, billigheten syntes fordra, att i gengäld samma bofasta medgäves åtminstone rätten att hava egna renar under lapparnas vård. För att ifrågavarande rätt för de bofasta inom Norrbottens läns lappmark att äga renar icke skulle över hövan utsträckas, fästes emellertid vid densamma såsom villkor, att renägaren skulle vara bosatt inom lappmarken och där äga eller bruka jordbruksfastighet samt att renarna skulle hållas i vård av lapp, som uteslutande sysselsatte sig med renskötsel. Två av kommitténs ledamöter voro emellertid av något skiljaktig mening. De ansågo, att såsom ytterligare villkor för renägarskap borde föreskrivas skyldighet för renägarna att betala en viss årlig avgift för varje ren de hade i lapparnas vård utöver vad de avtalat att erlægga i skötarlön till lapparna. Endast genom bestämmande av en dylik avgift kunde man hysa grundad förhoppning om, att renantalet i Norrbottens län kunde för framtiden så begränsas, att de bofastas egendom såväl inom lappmarken som i kustlandet ej bleve utsatt för alltför stor skadegörelse. Avgiften ansågs böra utgå med en krona för varje ren samt föreslogs skola företrädesvis användas till åtgärder avsedda att förekomma eller minska nämnda skadegörelse.

Kommitténs uttalanden föregingos av en noggrann utredning omfattande förhör med befolkningen i de trakter, där renskötsel idkades. Från dessa förhör må vidkommande Norrbottens län omnämnas, att lapparna och de bofasta i Arvidsjaur och Arjeplogs socknar väl voro

ense om, att de bofasta inom lappmarkssocknarna fortfarande borde få äga renar så långt betet medgåve, varvid emellertid de bofasta uttalade, att 50 renar måtte bestämmas såsom det högsta antal, varje lapp finge hava i sin vård för någon bofast. På grund av den skadegörelse skogsrenarna i Gällivare förorsakade å den jordbrukande befolkningens ägor hemställde inbyggare i två byar, att skogslapparna skulle hänvisas att liksom fjällapparna sommartiden med sina renhjordar vistas i fjällen. Fjällapparna i Karesuando, Jukkasjärvi, Gällivare och Jokkmokks socknar framhöllo därjämte, att skogsrenarna om sommaren, då renlaven vore torr, nedtrampade densamma på vidsträckta områden och därigenom för långa tider förstörde återväxten på den mark fjällapparna hade att passera på sina flyttningar.

I de yttranden, som avgåvos över kommitténs förslag, framhölls bland annat av vice pastor i Jokkmokk, att förbud borde utfärdas för bofastas reninnehav. Därigenom skulle renskötseln bevaras åt lapparna och de bofasta bliva tvungna att sig till fördel vinnlägga sig om sitt jordbruk, framför allt ladugårdsskötseln. Vid sammanträde med lappar och bofasta i Arvidsjaur yrkades, att bofasta skulle få innehava endast ett visst antal renar, i vilket avseende föreslogs dels 50 och dels 100 djur för varje bofast. Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län anförde för sin del, att tidpunkten nu kunde synas vara inne att såsom en övergång till den föreslagna framtida indragningen av de bofastas i länet renägarrätt taga ännu ett steg längre än kommitterade föreslagit och i lagen införa en sådan begränsning av renantalet, som i yttranden över förslaget ifrågasatts. Då det emellertid bleve ytterst svårt att få en sådan begränsning genomförd, syntes det Kungl. Maj:ts befallningshavande vara skäl att till en början avvakta verkningarna av de utav kommittén föreslagna bestämmelserna.

Det förslag, som i kungl. proposition förelades 1898 års riksdag, upptog oförändrade de bestämmelser kommitténs flertal förordnat. Emellertid yrkades av enskild motionär, att rätten för bofast att hava under sin vård renar, tillhörande annan än lapp, måtte begränsas till högst 20 renar för varje person. Vid sin behandling av ärendet anförde lagutskottet, med framhållande att de bofasta i varje fall borde äga innehava dragrenar, att påståendena om, att inskränkningen i bofastas renägarskap borde inom Norrbottens län göras mera vittgående än förslaget innehölle, icke framkommit i avseende å annan del av länet än dess sydligare, särskilt Arvidsjaur socken. Att för det dåvarande företaga en för hela länet gällande ytterligare inskränkning syntes utskottet därför vara mera än behovet krävde, då i de övriga delarna av länet någon

olägenhet av bofastas renskötsel icke framträtt i vidare mån, än den kunde anses tillbörligen undanröjd genom förbudet för bofasta i kustlandet att hålla renar i lappmarken. Däremot vore ovedersägligt, att missförhållanden gjort sig gällande genom bofastas renskötsel i sydligare lappmarker av länet och det tillsvidare, som lagförslaget innehölle, riktade sig påtagligen särskilt mot förhållandena därstädes. En ytterligare inskränkning av bofastas renägarskap vore sålunda ställd i utsikt av lagrummet, och det skulle måhända visa sig, att den snart nog måste genomföras för den sydligare delen av länet. Men väl kunde det sättas i fråga, om ej densamma då riktigast borde få den omfattning, som förbudet mot bofastas renskötsel ägde för Jämtlands och Västerbottens län, och ej taga form av en maximibestämmelse beträffande antalet renar, en föreskrift som, alltid i sig mer eller mindre godtycklig, bleve i praktiken ytterst svår att övervaka och hålla i vederbörlig tillämpning. Utskottet tillstyrkte alltså bifall till Kungl. Maj:ts förslag med allenast nyss omnämnda ändring beträffande dragrenar; och blev utskottets hemställan av riksdagen bifallen.

Såsom av ovanstående redogörelse framgår, var man redan vid tillkomsten av nu gällande lagstadgande i ämnet förberedd på, att densamma icke vore ägnat att grundlägga en framtida ordning. Principiellt intog man redan då ståndpunkten, att renskötseln borde vara ett privilegium ensamt för lapparna; och åsyftades, att enahanda ordning, som infördes i Västerbottens och Jämtlands län, längre fram skulle bliva gällande jämväl i hela Norrbottens län.

Vid riksdagen 1912 blev frågan åter uppmärksammas. I enskild motion gjordes hemställan, att den bofasta personer enligt 27 § lapplagen tillerkända undantagsrätt att innehava renar måtte begränsas eller eventuellt upphävas. Till stöd för motionen åberopades klagomål från lappbefolkningen i Arvidsjaurs och Arjeplogs socknar över förhållandenas utveckling därstädes. Renskötseln monopoliserades av två rika hemmansägare, vilka ägde tusentals renar. Lapparnas renar undanträngdes från betesmarkerna samt uppköptes och införlivades med storhjordarna. I stället för att driva renskötsel med egna djur finge lapparna alltmer taga anställning såsom vaktare av de bofastas renar.

Lagutskottet förordade en lagändring i det syfte, som i motionen angäves. Särskilt framhölls, att de bofastas renägarskap, där sådant i avsevärdare utsträckning förekomme, varit ägnat att göra intrång i lapparnas renskötsel såsom en av dem utövad självständig näring samt att vidare all rättsgrund saknades för bofastas anspråk att för av dem

1912 års
riksdag.

i affärssyfte hållna renhjordar erhålla betesrätt på andra jordägares mark. Utskottet ansåg dock icke lämpligt, att lagändringen ginge så långt, att de nuvarande bestämmelserna helt och hållet upphävdes och de bofasta sålunda fullständigt fränkandes rätten att äga andra renar än dragrenar. Inom Norrbottens läns lappmarker, särskilt i de övre delarna av Torneälvens flodområde men även annorstädes, levde nämligen i ganska stort antal nybyggare, av vilka många i härstamning och levnadsförhållanden stode lapparna nära och för vilka renskötseln ägde en mycket stor betydelse. Att beröva dessa nybyggare rätten att innehava åtminstone det mindre antal renar, som för deras torftiga bärgning kunde vara erforderligt, syntes utskottet icke riktigt. Även ur synpunkten av upprätthållandet av ett gott förhållande mellan lapparna och de bofasta vore lämpligt, att åt de senare inrymdes en dylik begränsad befogenhet. Utskottet ansåge därför, att frågan borde lösas genom en begränsning av de bofastas renägarskap; och hemställde utskottet i överensstämmelse härmed.

Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren men avslogs av den första. Efter vad som framgår av yttrandena i sistnämnda kammar torde den sakliga motiveringen för avslaget huvudsakligen hava varit, att nödig utredning saknades, huruvida de bofastas renägarskap varit ägnat att göra sådant intrång för lapparna, att en inskränkning i de bofastas rätt på grund därav borde av riksdagen begäras; att billigheten krävde, att i gengäld för de olägenheter, som den bofasta befolkningen hade av lapparnas betesrätt, de bofasta också borde äga rätt att hava renar under lappars vård; att befolkningen i den svenska lappmarken i gränstrakterna mot Finland möjligen skulle genom en inskränkning i förevarande riktning komma att känna sig tillbakasatt i förhållande till sina finska grannar, vilka icke vore underkastade någon inskränkning beträffande reninnehav; samt att en lagstiftning, som begränsade de bofastas reninnehav till ett visst maximiantal renar, lätt kunde kringgå och därför vore praktiskt värdelös.

1913 Års
riksdag.

När frågan genom ny motion återupptogs vid 1913 års riksdag, inskränkte motionärerna sin hemställan till en begäran om sådan ändring i 27 § lapplagen, att de bofastas rätt att äga renar måtte begränsas. Motionen föranledde i enlighet med lagutskottets hemställan beslut av riksdagen att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligheten av sådan begränsning.

Uti riksdagens förenämnda skrivelse den 13 mars 1913 erinras till en början, att nu gällande lagstiftning principiellt intager den stånd-

punkten, att rätten att äga och innehava renar bör tillerkännas ensamt lapparna. Då det undantag från den allmänna regeln, vilket på grund av särskilda förhållanden funnits påkallat i fråga om Norrbottens läns lappmarker, uttryckligen förklarats skola äga giltighet endast tillsvidare, torde redan vid lagens tillkomst varit avsett, att nämnda undantagsbestämmelser, i den mån orsakerna till desamma ej längre föreläge eller föranledde missförhållanden, borde ytterligare inskränkas för att slutligen utgå ur lagstiftningen. Enligt vad erfarenheten utvisat torde de bofastas renägarskap, där sådant i avsevärdare utsträckning förekomme, varit ägnat att göra intrång i lapparnas renskötsel såsom en av dem utövad självständig näring. Därtill komme, att all rättsgrund saknades för bofastas anspråk att för av dem i affärssyfte hållna renhjordar erhålla betesrätt på andra jordägares mark. Det vore dock icke lämpligt, att denna lagändring ginge så långt, att den i förevarande hänseende nu gällande undantagsbestämmelsen helt och hållet upphävdes och de bofasta således helt och hållet fränkändes rätten att äga andra renar än dragrenar, utan borde frågan lösas genom en begränsning av de bofastas renägarskap. Med upprepande av vad 1912 års lagutskott anfört angående renskötselns betydelse för befolkningen i vissa delar av Norrbottens läns lappmark, särskilt i de övre delarna av Torneälvens flodområde, framhöll riksdagen, att det även ur synpunkten av upprätthållandet av ett gott förhållande mellan lapparna och de bofasta vore lämpligt, att åt de senare inrymdes en dylik begränsad rätt. Erfarenheten hade nämligen givit vid handen, att många anledningar till tvister och missköthigheter undvekes, om både lapparna och de bofasta vore intresserade av renskötseln. Slutligen anfördes såsom ytterligare skäl för renägarskapets begränsning det förhållandet, att renantalet jämväl inom Norrbottens län vore för stort gent emot de naturliga förutsättningarna för rendrift och att en reduktion i första hand borde drabba de bofasta. Med hänsyn till betänkligheter, som yppats mot den ifrågasatta begränsningens genomförande i lika mån inom hela området, syntes emellertid en blivande utredning böra avse såväl frågan huruvida och inom vilka områden begränsning borde äga rum som även i vilken omfattning den borde genomföras.

Riksdagen hemställde fördenskull, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån den rätt, som på grund av 27 § i renbeteslagen av 1898 tillkommer bofasta inom Norrbottens läns lappmark att äga renar och för dem begagna sig av lapparnas rätt till renbete, måtte kunna begränsas, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av denna utredning kunde föranledas.

Utlåtande från
Kungl. Maj:ts
befallnings-
havande i
Norrbottens
län samt i
öfrigt in-
komna
uttalanden.

Genom nådig remiss den 28 juni 1913 anbefalldes Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län att över riksdagens skrivelse avgiva underdånigt utlåtande. Med föranledande härav har Kungl. Maj:ts befallningshavande *dels* å sammanträden med befolkningen i alla socknar i länets lappmark inhämtat lappars och bofastas mening i ärendet, *dels* införskaffat utredningsmaterial angående bofasta renägare inom länets lappmarkssocknar och deras förhållanden, *dels slutligen* inhämtat yttrande och utredning från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens och Jämtlands län angående de verkningar, som därstädes iakttagits av det år 1898 införda förbudet för bofasta i dessa län att innehava renar.

Beträffande de uttalanden, som förekommit vid omförmälda sammanträden, torde en sammanfattande redogörelse böra här lämnas:

Flertalet av de vid sammanträdena hörda personer — såväl lappar som bofasta — har uttalat sig emot införande av totalförbud i fråga om bofastas renägarskap. Allmänt har emellertid den uppfattningen gjort sig gällande, att bofastas reninnehav borde vara att betrakta endast såsom en binäring till jordbruket. Stor-driften liksom yrkesmässigt bedrivande i allmänhet av renavel från de bofastas sida genom lapska renskötare borde förbjudas. En begränsning, motsvarande vad som kunde vara behöfligt till »husbehov», ansågs påkallad och återopades såsom skäl härför, att de bofasta hade ett för stort renantal i förhållande till de renskötande lapparna samt att antalet vaktare vore för litet med hänsyn till det nuvarande antalet renar. Vidare har särskilt i Arvidsjaur klagats över, att betesmarkerna i vissa trakter vore för små för renbelägget. Rörande det antal renar, som enligt nämnda grund kunde anses lämpligt, hava meningarna varit mycket delade. De flesta hava ansett, att maximisiffran för reninnehav borde sträcka sig åtminstone till 50, 100, 150 eller 200 renar. Andra hava gått ännu längre, i det de såsom maximisiffra föreslagit ända till 200, 300 eller 500 djur. En del hava emellertid förmenat, att de bofasta skulle bli tillräckligt tillgodosedda om de medgäves äga »ett par tiotal», 25 eller 30—50 renar. Dessa tal hava nämnts omväxlande av renskötande lappar och bofasta. Siffrorna över 150 renar hava dock föreslagits av de bofasta. Uppgiften »ett par tiotal» har framkommit från en bofast och siffran 25 från fjälllapparna i landets mest utpräglade nomadlappsocken, Karesuando. I övrigt anföra fjälllappar i Jokkmokk, att ett totalförbud icke vore lämpligt, men överlämna åt myndigheterna att giva närmare bestämmelser; och har en bofast i Gällivare föreslagit, att för reninnehavet skulle införas jämväl ett minimum, förslagsvis 10 renar, för att göra det lättare för lappen att träffa uppgörelse med de särskilda renägarna och hålla reda på dessas renmärken m. m. Från samma håll har ifrågasatts, att ett maximum av 100 renar för bofast skulle fastställas samt i övrigt överlämnas åt Kungl. Maj:ts befallningshavande att bestämma renantalet efter betesmarkernas beskaffenhet. Röster saknas emellertid ej heller, som yrkat på totalförbud för bofasta att innehava skötesrenar hos lappar, varjämte några ansett, att endast fjälllapparna borde få innehava skötesrenar, där- emot icke skogslapparna, samt att överhuvud taget inga skogsrenar borde tålas.

Uttalanden för totalförbud hava framkommit från bofastas sida samt från fjällapparna i Karesuando, inom vilken socken emellertid antalet skötesrenar hos lapparna är högst obetydligt, samt från en del fjällappar i Jukkasjärvi. För förbud mot skötesrenar hos skogslappar och skogsrenskötsel i allmänhet hava uttalat sig fjällappar i Karesuando och Jukkasjärvi samt åtskilliga bofasta, icke renägare i Gällivare. Å andra sidan hava framställts önskemål, att ingen ändring i de nuvarande bestämmelserna måtte genomföras, nämligen av en del bofasta renägare och lappar i Gällivare samt bofasta i Arjeplog. En naturlig begränsning av renantalet, sadet det, skedde genom rensjukdomar, rovdjur, dåliga år m. m. Andra bofasta renägare i Gällivare hava icke haft någon invändning mot gällande bestämmelser, om endast lapparna hölle ett tillräckligt antal vårdare, så att renarna icke inkomme på odlade marker. Uppdelas svaren efter de olika socknarna, förefinnes knappast uttryck för någon enhetlig ståndpunkt hos befolkningen inom viss trakt. Bland lapparna är det endast fjällapparna i Karesuando och till en del i Jukkasjärvi, som motsatt sig bofastas reninnehav. Däremot hava samtliga skogslappar önskat bibehållande av rätt att hava bofastas skötesrenar. Rörande möjligheten att upprätthålla en bestämmelse om begränsat renantal för bofasta har man allmänt varit av den uppfattningen, att svårighet härför ej skulle möta. Kringginges bestämmelserna, skulle detta säkerligen upptäckas. Kontroll funnes i föreskrifterna om renmärken samt i den ömsesidiga tillsyn, som säkerligen skulle komma att utövas. Härförutom borde renräkningar hållas vart tredje eller vart fjärde år.

Såsom skäl för de bofastas rätt att hava renar i vård hos de renskötande lapparna, har, ehuru ej fullt enstämmigt, framhållits reninnehavets betydelse för de bofastas ekonomi. Inkomsten av renarna såsom slaktdjur vore ett tillskott till avkastningen från jordbruket och för en del jordbrukare ett rent behov för deras bärning. Beträffande sköteslegans belopp framgår av uttalandena, att detta i det stora flertalet fall växlar mellan en krona och en krona 50 öre. Någon gång förekomma emellertid uppgifter om ett belopp av två kronor. Härjämte har i särskilda fall upplysts, att lapparna åtnjöte åtskilliga förmåner in natura, såsom att de finge begagna skötesrenarna såsom dragare samt tillgodogöra sig mjölken från dem och vid renarnas nedslaktning inälvor och dylikt. Vidare lämnades dem husrum, mat och skjutsar hos de bofasta, varjämte omnämnes, att på visst håll lapparna utom lega ägde uppbära en viss mängd bröd och smör för varje ren. Skulle rätten att hava skötesrenar fråntagas lapparna, skulle enligt åtskilliga uttalanden följden bliva, att de renskötande lapparnas antal skulle ytterligare minskas. Många skulle få slå sig ned såsom fiskarlappar, eller ock skulle fattigvården få taga hand om dem. Genom sköteslegan kunde däremot lappar, som förlorat sina renar och blivit fattiga, åter arbeta sig upp till välbärgad ställning. I dåliga år hade visat sig, att lappar, som hade skötesrenar, stode sig bättre än andra. Å andra sidan har av bofasta framhållits, att sköteslegan vore orimligt liten och att »lapparna gratis skötte renarna åt de bofasta».

En annan fördel av bofastas renägarskap, som framhäves lika starkt som den ekonomiska, är den gynnsamma inverkan därav på förhållandet mellan de bofasta och nomaderna. Renägarskapet främjade ett gott förhållande och en bättre förståelse dem emellan och förskaffade lapparna gästfrihet och hjälp. Nomader och bofasta finge ett gemensamt ekonomiskt intresse, vilket medförde, att de bofasta

icke vore så snara att taga ersättning av lapparna, om deras renar skulle förorsaka skada å deras ägor, vilket, åtminstone vad anginge skogsrenarna, vore oundvikligt. Från bofastas sida har anförts, att enär renarna gjorde skada å deras marker, borde de bofasta medgivas att såsom ett vederlag härför innehava renar. Anmärkas må emellertid ett uttalande från en lapp, som för sin del förklarar, att någon särskild missämja icke vore att befara såsom påföljd av ett förbud för bofasta att äga renar.

Såsom ytterligare fördel av ett bibehållande av de bofastas renägarskap har från bofastas sida framhållits, att lapparna därigenom skulle bliva noggrannare i vården av renarna, enär de bofasta icke ville lämna sina renar till en lapp, som vore vårdslös.

Vad angår olägenheterna av de bofastas renägarskap har påpekats den större skadegörelse, som genom hjordarnas utökning uppkomme å den jordbrukande befolkningens odlade ägor och gröda. Särskilt starka klagomål över skador genom skogsrenar å bofastas marker hava framförts från icke renägande bofasta i Gällivare socken. Gent emot påståendena om renarnas stora skadegörelse å inägor har emellertid av andra gjorts gällande, att skada ej behövde uppkomma, om renarna vårdades väl, varjämte skador å bärgat foder kunde förekommas genom uppförande av lador. Vidare har erinrats om den skada skogsrenarna — bland vilka de bofastas renar äro proportionsvis flera än bland fjällrenarna — anställde å fjällrenarnas vintermarker, i det de sommartiden, då renmossan vore torr och spröd, under sitt kringströvande nedtrampade mossan. Dylika klagomål hava framkommit särskilt från fjällappar i Jukkasjärvi och Karesuando socknar. Från bofastas sida har påståtts, att försämring å betesmarkerna icke uppstode, enär skogsrenarna sommartid hölle sig på myrmarker och vid bäckstränder, där ingen renmossa växte.

Rörande frågan huruvida antalet renägande bofasta samt dessas reninnehav vore i stigande hava olika uppgifter förekommit. Sålunda har å ena sidan förklarats, att stor ökning av bofasta renägare inträtt, samt å andra sidan dels att under det senaste årtiondet ingen märkbar strävan från den icke renägande jordbrukarens sida förefunnits att lägga sig till med renar och dels att de bofastas renantal gått tillbaka.

Rörande verkningarna av det genom 1898 års lag införda förbudet för bofasta i Jämtlands och Västerbottens län att äga renar hava, såsom ovan nämnts, uttalanden avgivits av Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen efter lappfogdarnas hörande.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands län anför, att redan vid tiden för införandet av nämnda lag hade de bofasta i stort sett upphört att vara renägare, huvudsakligen beroende därpå, att renstammen i länet då var stadd i anmärkningsvärd tillbakagång. Givet vore, att den bofasta, så länge han själv ägde renar, med mera överseende bedömde den skadegörelse, som förorsakades av renar. Men med stöd av den erfarenhet, som vunnits, hölle Kungl. Maj:ts befallningshavande före, att förbudet icke haft den menliga inverkan, man ansett sig hava skäl att befara. I allmänhet kunde sägas, att förhållandet mellan lappar och bofasta i länet varit och fortfarande vore gott, där ej lapparna allt för mycket försummade att

taga vård om sina renar. Den bofastes rätt att hava renar syntes icke vara av den betydelse i berörda avseende, att samma rätt för den skull borde bibehållas.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län har överlämnat ett uttalande i ämnet av den vid tiden för förbudets ikraftträdande tjänstgörande lappfogden. Denne upplyser, att de bofasta renägarna då redan hunnit bliva jämförelsevis fåtaliga och utgjordes mest av ämbets- och tjänstemän samt städernas handlande. Fördenskull hade förbudet icke haft något inflytande på sämjan mellan lappar och bofasta. Från tiden för lagens införande till 1906, då lappfogden avgick från tjänsten, hade ersättning för skadegörelse genom renar fordrats endast i två byar med till respektive 400 kronor och 100 kronor uppskattade belopp. Det vore emellertid icke tvivel underkastat, säger lappfogden, att icke under nämnda tidsperiod skador förorsakades även å andra ställen, men då skadorna i allmänhet vore av ringare betydelse, krävde de bofasta ingen ersättning.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län avgav den 5 november 1915 sitt utlåtande i anledning av riksdagens skrivelse.

I utlåtandet framhålles till en början, att av de upplysningar, som inhämtats, oförtydligt framginge, att de villkor, under vilka renbeteslagen tillstodde bofast att äga renar, mångenstädes och i högst avsevärd utsträckning åsidosattes. Så till exempel vore det mycket vanligt, att andra än ägare och brukare av jord ägde renar liksom att skötesrenar mottoges i vård av lapp, som icke uteslutande sysslade med renskötsel. På sina håll bedreves renskötsel av bofasta i stor omfattning utan biträde av någon lapp. Med anledning av vad sålunda framkommit hade Kungl. Maj:ts befallningshavande vidtagit nödiga åtgärder för rättelses vinnande.

Såsom av förhållanden framginge, hade i allmänhet såväl den bofasta befolkningen som lapparna uttalat sig mot någon väsentligare inskränkning i nu gällande bestämmelser om bofastas renägarerätt.

Såsom ett huvudskäl mot varje genomgripande förändring hade framhållits, att bofastas renägarskap skulle göra dem mera förstående för lapparna och deras förhållanden, mindre fordrande ifråga om ersättningar för skador, som orsakades av lapparnas renar, mera tillmötesgående, då det gällde att under lappens vandringar vid behov bereda honom och hans folk tillfälligt husrum och taga vård om hans getter m. m., med ett ord, skulle rubba och till motsatsen förvandla det goda förhållande, som nu i det hela förefunnes mellan lapparna och de bofasta.

Härtill ansåge Kungl. Maj:ts befallningshavande emellertid kunna invändas, att exempelvis i Västerbottens län, där förbud mot bofastas renägarskap alltsedan år 1898 varit gällande, detta förbud icke syntes hava föranlett någon skärpning av motsättningen mellan bofasta och lappar. Överhuvud förefölle det Kungl. Maj:ts befallningshavande, som om detta nära till hands liggande skäl eller rättare antagande tillmätts en större betydelse, än det torde förtjäna. För övrigt skulle de skador, renarna förorsakade å de bofastas ägor och som väl skulle vara främsta anledningen till missämja, väsentligen inskränkas, om, såsom även ur jordbruks-synpunkt måste anses önskvärt, det rådande systemet att avbärga en mängd spridda utängar övergäves. Givetvis kunde sådant icke genomföras i ett slag och stötte naturligtvis på många håll på ekonomiska svårigheter, mångenstädes ock på en inom

Norrbotten icke ovanlig håglöshet. Med tiden torde dock bättre förhållanden härutinnan inträda. Det syntes Kungl. Maj:ts befallningshavande även kunna tagas under övervägande, om icke i vissa fall exempelvis ur länets lappfond kunde anvisas smärre belopp såsom bidrag till uppförande av lador och hägnader å trakter, där renarna plägade gå fram.

Under förhören hade vidare på sina håll betonats, att innehav av renar vore av stor ekonomisk betydelse för den bofasta befolkningen, som eljest skulle få svårt att bestå i den hårda kampen för tillvaron.

Det kunde icke förnekas, att renskötseln, rätt bedriven, torde vara ganska vinstgivande, men å andra sidan erinrades, att många bofasta renägare faktiskt utgjordes av icke jordbrukare, vilka alltså redan enligt nu gällande lag icke hade rätt att besitta renar. Enligt den renräkning, som förrättades år 1911, funnes sålunda i Jukkasjärvi omkring 250 renägare, av vilka omkring 110 icke ägde eller brukade jord. Motsvarande siffror vore för Gellivare omkring 400 och 180, för Karesuando 17 och 13, för Jokkmokk omkring 350 och 195, för Arvidsjaur omkring 90 och 30 samt för Arjeplog omkring 125 och 35.

Vad den jordbrukande befolkningen anginge framginge det av utredningen, att flertalet av densamma åtminstone ännu icke förskaffat sig renar. Enligt en inom landskontoret verkställd beräkning, avseende förhållandena under år 1914, uppginge nämligen inom lappmarkssocknarna de, som *lagligen* ägde rätt att lämna renar i vård hos lapparna, d. v. s. innehavarna och brukarna av större eller mindre jorddelar, till följande antal: inom Jukkasjärvi till 414, inom Gellivare till 641, inom Karesuando till 66, inom Jokkmokk till 371, inom Arvidsjaur till 766 och inom Arjeplog till 248. Sammanställdes dessa siffror med antalet av de jordbrukare, vilka faktiskt ägde renar och som ju utgjorde ett mindretal av de därtill berättigade, syntes man äga fullt fog för det påståendet, att renen icke kunde anses oundgänglig för hemmansbrukaren i lappmarkerna. Utredningen gäve icke heller vid handen, att i första hand de fattigaste bland jordbrukarna ägde renar. Förhållandet syntes tvärtom vara det motsatta. Det vore för övrigt påfallande, att de lappländska renägarnas hemmansdelar i stort sett vore alldeles oin-tecknade. Huruvida man vore berättigad att härav draga några slutsatser i nu förevarande avseende syntes dock ovisst. Antagligen vore i huvudsak även icke renägande jordbrukares hemmansdelar fria från in-teckningar.

Såsom motskäl mot ett eventuellt förbud eller starkare inskränkning hade ytterligare åberopats, att det för lapparna själva ekonomiskt sett vore av den största betydelse att få hava andras renar under sin vård. Sköteslegan innebure ett icke föraktligt tillskott till vad lappen eljest kunde förtjäna, och mången fattig lapp skulle helt och hållet få avstå från nomadlivet, om han ej finge detta tillskott. Tack vare detsamma hade det ej så sällan inträffat, att utarmade lappar åter kommit sig upp och kunnat skaffa sig en egen hjord.

Det saknades säkerligen icke fog för denna invändning, särskilt om man mera såge på de enskilda fallen än på lappfrågan i dess helhet. Om det av skäl, vartill Kungl. Maj:ts befallningshavande längre fram återkomme, för det stora helas skull skulle befinnas nödigt att helt upphäva bofastas renäganderätt, torde dock utvägar finnas att väsentligen neutralisera de nu senast berörda menliga inverkningsar, som av ett dylikt förbud kunde förväntas. Man skulle sålunda kunna tänka sig, att

staten, såsom redan nu skedde, lämnade fattiga lappar billiga lån till inköp av renar. En annan möjlighet vore, att staten uppköpte och mot billig lega utarrenderade renar till behövande lappar med rätt för dem att småningom till självkostnadspris eller måhända lägre pris tillhandla sig djuren.

Vid förhören hade de bofasta och lapparna i regel varit benägna för en begränsning av den nuvarande rätten för bofasta att hava renar. Man hade allmänt erkänt, att förhållandena så som de nu vore icke kunde anses såsom tillfredsställande i de trakter av länets lappmarker, där skogsrenskötseln florerade, d. v. s. praktiskt taget i större delen av det skogsbälte, som skiljer fjällområdet från kustområdet. Detta medgivande, som — vilket icke borde förbises — lämnats i de trakter, där i allt fall de bofastas renägarskap vore mest givande, vore säkerligen framsprunget ur en känsla av, att verkliga missförhållanden redan nu rådde. Men då det gällde att avhjälpa dessa missförhållanden, hade man icke kommit längre än till att föreslå en begränsning uppåt, ett maximinnehav för varje hushåll. Denna begränsning hade man som regel satt ganska högt, 50—300 renar, detta på den grund, att enligt samstämmiga vittnesbörd det behövdes ett ganska stort renantal per hushåll, för att näringen skulle bliva rätt lönande. Då man uttalat sig för en sådan begränsning, hade man emellertid — i saknad av överblick över ställningen — icke tagit i betraktande den tendens till *allmänt* reninnehav, som på åtskilliga håll starkt framträdde och som säkerligen komme att sprida sig än vidare. Om flertalet jordbrukare på här ifrågavarande trakter skaffade sig exempelvis femtio renar, skulle, på sätt komme att nedan närmare utvecklas, ställningen för flyttlapparna bliva rent av omöjlig. Vidare finge man ej förbise, att i skogstrakterna här och var ett ingalunda obetydligt jordbruk bedrevs och att detta säkerligen skulle bliva i hög grad lidande på renstockens ökning. Starka klagomål hade ock redan nu framkommit från icke renägende jordbrukare över renarnas skadegörelser, och Kungl. Maj:ts befallningshavande mottoge litet emellan skrivelser från jordbrukare, vari förhållandena för dem framställdes som synnerligen svåra. Det framhölles — och givetvis på goda grunder — huru omöjligt det vore att, skygga och halvilda som skogsrenarna vore, bevisa vilkas renar det varit, som åstadkommit skadorna.

Av vad sålunda anförts framginge, att Kungl. Maj:ts befallningshavande icke väntade sig någon förbättring uti läget genom den ifrågasatta begränsningen av bofastas renägarskap.

Gent emot en var av de gjorda huvudinvändningarna beträffande ett eventuellt förbud eller stark inskränkning hade Kungl. Maj:ts befallningshavande framställt vissa erinringar. Detta innebure ingalunda ett underkännande av invändningarnas reella vikt, helst som dessa invändningar säkerligen vore starkt rotfästade inom Norrbottens befolkning i gemen. Kungl. Maj:ts befallningshavande hade endast velat framhålla, att betydelsen av dessa invändningar enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes mening icke heller finge överskattas, och Kungl. Maj:ts befallningshavande hade haft ett särskilt skäl att understryka detta.

Under utredningsarbetet hade nämligen Kungl. Maj:ts befallningshavande, såsom ovan antytts, småningom kommit till den uppfattningen, att om problemet mera såges i stort, man icke borde stanna vid att stadga en inskränkning av bofastas nu gällande rätt att hava renar, utan att man måste skrida till ett förbud däremot på samma sätt, som tidigare skett i Västerbottens och Jämtlands län.

För var och en, som något studerat lappfrågan, torde det stå klart, att nomadlivet vore lappens rätta miljö, och att han utanför densamma mer eller mindre direkt ginge sin undergång till mötes. Ville man förekomma detta, ville man låta lapparna fortleva såsom ett eget folk och med det folkets bästa sidor bevarade, måste man tillse, att de naturliga betingelserna för nomadlivets ostörda fortgång alltjämt vore för handen. Dit hörde i främsta rummet goda betesmarker för flyttrenarna på de platser, där de under olika tider av året vistades.

Kungl. Maj:ts befallningshavande hade under utredningen av den föreliggande frågan icke kunnat undgå att märka, hurusom särskilt i de trakter, där flyttlapparna hade sina vinterbeten, bofastas renägarskap förekomme i stor utsträckning och rent av antagit en yrkesmässig karaktär. Man hade kommit under fund med, att här ifrågavarande renskötsel, som ju innebure rätt att för renbete bruka kronans och enskildas marker, vore en ganska lönande affär, och på sina håll hade den sålunda vunna insikten omsatt sig i verkliga bolagsbildningar för rörelsens bedrivande. Dylik stordrift av renskötsel — med tillhjälp av skogslappar — förekomme i västra delarna av Arvidsjaurs socken, i östra delen av Jokkmokks socken liksom i västra delen av Edefors socken, i Gällivare socken särskilt i trakterna av Purnu och Nattavaara samt i nordöstra delarna av Pajala socken. Finge denna rörelse taga ytterligare fart — och den komme säkerligen att göra detta, om inga hinder lades i vägen — så vore fara värt, att flyttlapparnas vinterbeten helt föröddes, detta icke så mycket genom bete, ty renarna äte endast våt renlav, utan genom nedtrampning sommartiden av den torra laven. En begränsning av bofastas renägarskap, exempelvis till allenast 20 renar per hushåll, skulle ingalunda göra tillfyllest. Ty det torde bemärkas, att i denna stund långt ifrån alla befintliga jordbrukare hade renar och att betena det oaktat blivit mycket illa åtgångna. Skulle endast flertalet jordbrukare komma att begagna sig av en låt vara inskränkt rätt, så vore, såsom nyss framhållits, enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes mening gärdet uppgivet. I Gellivare funnes, såsom nyss angivits, år 1914 641 brukningsdelar. Endast omkring 220 av därvarande jordbrukare ägde år 1911 renar och detta till ett beräknat antal av omkring 5,200, en siffra, som på goda grunder kunde misstänkas vara väl låg. En avsevärd ökning av detta antal skulle tydligen göra förhållandena rent av olidliga.

Av utredningen framginge, att skogsrenarna på sina ställen mer och mer trängde västöver, alltså in på de områden, som flyttlapparna hittills fått bruka i fred, vilket i sin tur torde bero på, att betet i skogstrakterna började bli knappt. Huru mycket mera skulle icke detta bli fallet, om skogsrenshanteringen skulle ytterligare tillväxa. Ville man verkligen vårda sig om flyttlapparna, lappfolkets verkliga kärna, då räckte det ej med inskränkningar, vilka för övrigt alltid skulle komma att kringgås, utan det vore nödvändigt att tillgripa ett totalförbud.

Att lapparna själva icke allmänt insåge detta, vore ganska naturligt. De vore till lynnet fogliga och ville ej gärna tala emot de bofastas mening. De såge i skötarlönen en lätt tillgänglig förtjänst, som det vore ledsamt att avstå ifrån, och det större problemet, lappfolkets bestånd, torde genom sin sammansatta natur i allmänhet undandraga sig deras bedömande. Sistnämnda synpunkt torde ock i allmänhet ligga de bofasta fjärran.

Av det föregående framginge, att det egentligen vore bofastas rätt att hava renar hos skogslapparna, som behövde avskäras. Däremot torde det från den synpunkt, Kungl. Maj:ts befallningshavande här anlagt på frågan, vara ägnat att väcka mindre betänkligheter, om de bofasta allttjämt finge hava renar hos flyttlapparna. Emellertid mötte här ett annat och absolut hinder, nämligen förbudet mot att till Norge införa andra renar än lapparnas. En del flyttlappar ginge visserligen sällan eller aldrig in i Norge, vilket dock det stora flertalet gjorde, men det torde knappast kunna anses lämpligt att beträffande förstnämnda lappar göra något undantag för bofastas av dem skötta renar.

Om alltså enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes mening ett förbud för bofasta att hava renar borde meddelas, låge det dock i sakens natur, att ett sådant förbud icke kunde omedelbart träda i kraft. Så omfattande, som bofastas renägarskap i denna stund vore, måste givetvis en rundlig tid anslås för sakens avveckling; och har Kungl. Maj:ts befallningshavande i sådant hänseende föreslagit närmare bestämmelser.

Det torde vara överflödigt att påpeka, tillägger Kungl. Maj:ts befallningshavande, att vad sålunda föreslagits icke skulle hava avseende å dragrenar eller å renar, som enskilda själva innehade och betade å egen eller, efter överenskommelse, annans mark.

Med anledning av omförmälda utlåtande hava till Kungl. Maj:t avlämnats åtskilliga petitionsskrifter riktade mot Kungl. Maj:ts befallningshavandes hemställan om totalförbud mot bofastes renägarskap. Skrifterna härröra från bofasta och lappar i Arjeplogs, Jokkmokks och Gällivare socknar, från kommunalstämman och fattigvårdsstyrelsen i Arvidsjaurs socken samt fattigvårdsstyrelserna i Arjeplogs, Jokkmokks och Gällivare socknar.

I avseende å dessa petitionsskrifter är att märka, hurusom nämnda bofasta och lappska petitionärer så tillvida missuppfattat Kungl. Maj:ts befallningshavandes yttrande, som de trott det av Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslagna förbudet mot bofastas reninnehav avse även bofasta lappar och sålunda drabba nästan alla renskötande skogslappar, då de flesta av dem tillika innehava jordbruk.

Till stöd för bibehållande av bofastas rätt till renägarskap anföras av de bofasta och lapparna huvudsakligen samma skäl, som, efter vad här ovan angivits, åberopats vid sammanträdena inför Kungl. Maj:ts befallningshavande. Det goda förhållandet mellan de bofasta och nomaderna upprätthölles bättre. Såväl lappar som bofasta hade ett gott ekonomiskt stöd i skötesrenarna, som bland annat möjliggjorde, att lappar, som hade för litet antal renar för att kunna leva av dessas avkastning — och detta vore i vissa socknar de flesta lappfamiljers ställning — kunde reda sig gott och arbeta sig upp till bättre villkor. Ytterligare uttalas, att den förlust, som skulle tillfogas lapparna, om de ej vidare skulle få innehava skötesrenar, ej kunde ersättas genom lån av staten, såsom Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslagit, ty lappen måste då skuldsätta sig och den slutliga följden skulle helt säkert bliva den, att han inom kort finge upphöra med sin renskötsel och bli bofast.

Att några större olägenheter skulle uppstå för fjälllapparnas renskötsel vare sig till följd av de bofastas eller skogslapparnas reninnehav, vore icke överensstämmande med erfarenheten. De petitionerande fjälllapparna själva anför, att de bofastas renantal i de socknar de tillhörde ej vore så stort, att det hindrade deras egen renskötsel, och de kunde ej heller tro, att förhållandet i framtiden behövde bliva annorlunda, så länge de finge hava sina vidsträckta betesmarker. Vad särskilt anginge skogsrenarna ansåge de, att dessa ej skadade vinterbetesmarkerna, enär renarna sommartid vanligen levde i små skockar och uppehölle sig i fuktiga moras och sidlänta trakter och på de stora öppna myrarna eller i trakter, där fjällrenarna alls icke betade om vintern. Ett genomförande av Kungl. Maj:ts befallningshavandes förslag skulle icke gagna utan i stället skada deras ställning såsom nomader. Om det emellertid i någon trakt skulle visa sig, att de bofastas renantal bleve så stort, att tillräckligt bete ej funnes för lapparnas renar, och detta missförhållande emot förmodan ej kunde avhjälpas genom nu gällande bestämmelser (8 § lapplagen) eller genom reglering från lapparnas egen sida, förordas i petitionerna en begränsning av »svenskarnas» och de icke renskötande, bofasta lapparnas renäganderätt genom bestämmande av ett maximiantal renar, t. ex. 100 stycken.

Vad anginge förhållandet till den jordbrukande befolkningen anføres, att de slitningar, som uppstått mellan å ena sidan skogslappar och fjällappar och å andra sidan jordbrukarna, torde med tiden till stor del försvinna genom förbättrade jordbruksmetoder och lämpliga förordningar för renvården. Från de bofastas sida tillägges, att det visserligen vore känt, att på en del platser inom länet skogsrenarna förorsakat svårigheter för såväl fjällrenskötseln som för de bofasta genom skadegörelse å dessas skogsängar; men dessa missförhållanden förekomme endast på några få platser jämfört med de många, där skogsrenskötsel kunde bedrivas utan dylika olägenheter.

Slutligen uttalas i de bofastas petitioner gent emot vad Kungl. Maj:ts befallningshavande i sådant hänseende anført, att den omständigheten, att bofasta personer tillhöriga renar numera icke finge föras på bete i Norge, icke, åtminstone i de fyra sydligare lappmarkssocknarna i länet (Årvidsjaur, Arjeplog, Jokkmokk och Gällivare), åstadkommit några svårigheter vid lapparnas vård av skötesrenar, ty dels flyttade en del lappar aldrig till Norge och dels brukade de lappar, som flyttade dit, under sin vistelse i Norge lämna skötesrenarna i vård hos de lappar, som stannade här i landet.

Från de av ovannämnda fattigvårdsstyrelser och kommunalstämma gjorda uttalanden må här meddelas följande:

Fattigvårdsstyrelserna i Arjeplogs och Jokkmokks socknar, som jämväl utgå från den oriktiga förutsättningen att Kungl. Maj:ts befallningshavandes förslag avser förbud även för bofasta lappar att äga renar, anför, att genom en lagstiftning i den av Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslagna riktningen skulle inom socknarna uppkomma så mycken fattigdom och nöd, att därigenom kommunernas fattigvård, redan nu mer än tillräckligt betungad, skulle för lång framtid bliva omöjlig att bära. Även om de bofasta lapparna undantoges från förbudet och endast »svenskarna» drabbades därav, skulle stora ekonomiska förluster komma att tillfogas länets befolkning. Fattigvårdsstyrelsen i Gällivare socken framhåller, att av sock-

nens 54 nomadlappfamiljer endast 14 vore i den ställning, att de hade sin utkomst uteslutande av egna renar. Beträffande de bofasta framhölls, att ägandet av något eller några tiotal renar i själva verket betydde mycket mera för den bofasta än vad man vid ett hastigt påseende kunde ana. Renskötseln vore intet hinder för jordbrukets utveckling, tvärtom beredde inkomsten därav i avsevärd grad den renägande bonden möjlighet att stanna hemma och sköta sitt jordbruk i stället för att söka sig extra förtjänster utom hemmet. De klagomål, som framställdes rörande skadegörelse å skog och mark, vore i hög grad överdrivna. Kommunalstämman i Arvidsjaurs socken har förklarat sig instämma i den av de bofasta framburna petitionen; och har fattigvårdsstyrelsen i socknen för sin del åberopat vad av fattigvårdsstyrelsen i Arjeplog andragits, varjämte ytterligare påpekats, att missförhållanden icke uppstått i sådan grad, att de kunde påkalla eller ens berättiga en sådan kraftåtgärd, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslagits.

Slutligen är att omnämna ett av sekreteraren hos Norrbottens läns hushållningssällskap, filosofie doktor Paul Hellström avgivet utlåtande. Denna hade av chefen för civildepartementet anmodats att efter inhämtande av erforderliga upplysningar av vederbörande jordbrukskonsulenter och vandringsrättare uttala sig om den inverkan jordbruksnäringen i de nedom odlingsgränsen belägna delarna av länets lappmark kunde röna av det förhållande, att renar i stort antal hela året om hålles i dessa trakter. I detta avseende hade till doktor Hellström framställts, bland annat, följande spörsmål:

Kan jordbrukarnas rätt att äga renar anses vara till övervägande båtnad för jordbruket, eller må den till äventyrs i stället anses vara till skada ur den synpunkten, att jordbrukare, som själva äro renägare, kunna förväntas bliva likgiltiga för det intrång på jordbruket, som kan sommartid vållas av större mängder fritt kringströvande renar?

Efter överläggning med jordbrukskonsulenter och vandringsrättare inom länet har doktor Hellström den 8 februari 1915 inkommit med det begärda utlåtandet och beträffande nyssnämnda spörsmål meddelat:

Vandringsrättarna i Jukkasjärvi och Gällivare socknar hade ansett, att det ekonomiska stöd, som rätten att äga renar tillskyndade jordbruksnäringens idkare, vore endast obetydligt, i förhållande till den skada, som renarna förorsakade. Den förre meddelade, att det endast vore ett fåtal hemmansägare, som hade så stor renhjord, att det bleve något egentligt stöd för deras hushållning. För det stora flertalet mindre renägare bleve det »dyra köttbitar». Inom Gällivare socken funnes visserligen i flera byar hemmansägare, som hade avsevärd inkomst av sin renskötsel, men för socknen i sin helhet ansåge vandringsrättaren, att skogsrenarna vore till mera skada än gagn. Däremot hade vandringsrättarna i Jokkmokks, Arvidsjaurs och Arjeplogs socknar som sin uppfattning uttalat, att de ansåge, att rätten att äga renar för dessa socknars jordbrukare vore till avgjord fördel. Av vandringsrättarna hade allmänt uttalats, att den ekonomiska betydelsen av rätten att äga renar ej bleve

stor, om renantalet ej uppginge till några tiotal renar. Enligt somligas mening borde denna rätt begränsas till att gälla för högst 50 renar, då man av ett 50-tal renar kunde beräkna, att under ej allt för ogynnsamma år erhålla 6 à 10 slaktdjur. Vandringsrättarna i Arvidsjaurs och Arjeplogs socknar hade däremot ansett, att detta antal borde sättas till högst 100 och vandringsrättaren i Jokkmokk till högst 200 renar.

Beträffande den senare delen av den nu föreliggande frågan hade de tillsporda konsulenterna och vandringsrättarna ansett, att det visserligen visat sig en rätt stor olikhet emellan renägares och icke-renägares benägenhet att klaga över höskador, men att de förra också i regel vore mera benägna att underkasta sig det ökade besväret med vidtagande av preventiva åtgärder emot höskadorna. I allmänhet hade det för renägande jordbrukare visat sig farligt för »renlyckan» att framställa klagomål över höskador; och på grund därav vore dessa mera benägna att se genom fingrarna med dessa skador, men i och med att de avstode från tanken på att söka skadestånd för renskadorna, bleve de också mera benägna för att genom uppförande av stängsel kring hässjorna och andra åtgärder söka skydda sig för skadegörelse från renarnas sida. Också har doktor Hellström under sina resor inom Norrbotten ofta hört den uppfattningen uttalas, att den bästa grannsämjan emellan lappar och nybyggare funnes, där dessa senare genom att själva äga renar vore intresserade av att ej bereda renskötseln allt för stora svårigheter.

Förslag.

De olägenheter, som åtfölja skötesrensystemet, borde ligga i öppen dag för varje sakkunnig och opartisk bedömare.

Systemets skadliga verkningar visa sig framför allt därutinnan, att lapparnas självständighet gent emot den bofasta befolkningen undergräves och de särskilda förmåner i avseende å renbetesrätt, lagen åsyftat att förbehålla dem, i vidsträckt omfattning tillgodokomma andra. Under den i ärendet åvägabragta utredningen har från skilda håll uttalats, att ett stort antal fjällappar i Norrbottens län samt nästan alla skogslappar i länet vore så beroende av de bofastas i deras vård lämnade renar, att ett upphävande av de bofastas renäganderätt skulle för lapparna medföra ekonomisk ruin. Redan av dessa uttalanden framgår, att de norrbottniska lapparnas renskötsel råkat på avvägar, och att statens ingripande till lapparnas bistånd är påkallat. Lapparnas ogynnsamma ställning vinner närmare belysning genom de siffror rörande renantalet, som inhämtats vid den åren 1910—1911 verkställda allmänna renräkningen inom länet. Enligt nämnda uppgifter voro renarna inom lappmarkssocknarna sålunda fördelade:

Socken	Summa renar	Av renarna tillhöra			Okända ägare	Utlänningar
		bofasta icke lappar	icke renskötande lappar	renskötande lappar		
Arvidsjaur ...	11,029 därav fjällren skogsren 1,217 9,812	6,479 därav fjällren skogsren 1,073 5,406	1,097 därav fjällren skogsren 36 1,061	3,250 därav fjällren skogsren 0 3,250	203	—
Arjeplog	29,119 fjällren skogsren 26,528 2,591	2,807 fjällren skogsren 2,430 377	3,286 fjällren skogsren 3,062 224	20,426 fjällren skogsren 18,644 1,782	1,660	940
Jokkmokk ...	26,993 fjällren skogsren 22,147 4,846	4,526 fjällren skogsren 2,180 2,346	1,509 fjällren skogsren 920 589	19,644 fjällren skogsren 17,844 1,800	1,124	190
Gällivare	27,279 fjällren skogsren 21,405 5,874	9,363 fjällren skogsren 4,185 5,178	933 fjällren skogsren 303 630	15,000 fjällren skogsren 14,946 54	1,569	414
Jukkasjärvi...	31,391 fjällren skogsren 29,959 1,432	2,579 fjällren skogsren 2,138 441	642 fjällren skogsren 618 24	27,195 fjällren skogsren 26,242 953	342	633
Karesuando...	29,207 fjällren skogsren 29,129 78	55 fjällren skogsren 29 26	49 fjällren skogsren 49 0	28,192 fjällren skogsren 28,144 48	170	741
Summa	155,018 fjällren skogsren 130,385 24,633	25,809 fjällren skogsren 12,035 13,774	7,516 fjällren skogsren 4,988 2,528	113,707 fjällren skogsren 105,820 7,887	5,068	2,918

Denna tabell visar, att om hänsyn toges till utlänningars renar samt därtill att av renar med okända ägare största delen torde tillhöra de bofasta, över en fjärdedel av samtliga renar i Norrbottens läns lappmark torde ägas av bofasta, och jämföres endast antalet av de renskötande lapparnas renar å ena sidan och de bofasta svenskarnas, vare sig dessa äro av lappska ras eller icke, å andra sidan, befinnes, att de bofasta äga nära en fjärdedel av renstammen. En dylik sammanställning blir emellertid i viss mån missvisande, enär i Karesuando socken och den nordligare hälften av Jukkasjärvi socken de bofasta i det närmaste icke innehåva några renar, av anledning att lapparna i dessa trakter sommartid beta sina renar i Norge, dit det enligt gällande bestämmelser är dem förbjudet att medtaga bofastas renar. Bortses från sistberörda områden, ställa sig siffrorna i allmänhet ännu sämre för nomaderna. Särskilt anmärkningsvärda äro förhållandena inom Arvidsjaurns socken, där bofasta av icke lappska ras äga ungefär dubbelt så

många renar som de renskötande lapparna. Visserligen har det, såsom Kungl. Maj:ts befallningshavande framhåller, visat sig, att bland de bofasta renägarna befinna sig många, vilka ej uppfylla lagens villkor för rätt att äga renar i vård hos lapparna. Men även om man utgår från, att alla sådana olagligen innehavda renar komma att försvinna, torde kunna sägas, att de bofasta åtminstone på vissa trakter innehava ett alltför stort renantal i jämförelse med de renskötande lapparna. De för lapparna menliga följderna av de bofastas stora reninnehav hava ej heller uteblivit. På de håll, där skötesrenarna äro särskilt talrika, såsom bland Arvidsjaurs sockens skogslappar, hava lapparna råkat fullständigt i de bofasta renägarnas händer och kunna sägas hava övergått till illa avlönade tjänare hos dessa. I andra trakter har det väl ännu icke gått så långt, men de bofastas makt visar sig däruti, att de fått ett avgörande inflytande på fastställandet av sköteslegans belopp, något som är lätt förklarligt i betraktande av lapparnas oförmåga att göra sig gällande gent emot den i antal och affärsvana överlägsna bofasta befolkningen. Trots den under senare år inträdda allmänna prisstegringen jämväl på renprodukter har sköteslegan kunnat hållas nere vid nuvarande belopp, i allmänhet varierande mellan 1 krona och 1 krona 50 öre för varje djur. En dylik sköteslega är tydligen alldeles för låg. Till belysande av dess otillräcklighet må erinras om byordningarnas föreskrifter rörande det antal vaktare, som lapp är skyldig att hålla till renhjordens vård. För att taga ett exempel gäller för Arjeplogs lappby, att två vaktare skola finnas för hjord av intill 200 renar, tre vaktare för hjord av intill 400 renar samt ytterligare en vaktare för varje påbörjat trehundra djur därutöver. Den gottgörelse till tjänare, som en lapps husbonde har att vidkännas, uppgår emellertid, om hänsyn toges till såväl egentlig lön som underhåll, till belopp, som för varje tjänare avsevärt överstiger skötarlönen för 200 eller 300 renar. Nu torde förhållandet ofta vara, att byordningarnas föreskrifter rörande renvaktarnas antal icke efterlevas, utan att lapparna hålla ett allt för litet antal vaktare. Med hänsyn såväl till lapparna själva som de bofasta kan emellertid detta icke längre få fortgå, utan en noggrannare uppsikt måste komma att hållas över förordningarnas efterlevande, i vilken händelse nuvarande sköteslegans otillräcklighet kommer att allt tydligare träda i dagen. Sant är, att jämte den egentliga legan även pläga ifrågakomma åtskilliga naturaförmåner såsom personlig förplägnad, rätt att tillvarataga vissa delar av slaktade skötesrenar m. m., men även med inräknande av dessa förmåner är den gottgörelse, som lämnas, helt visst

alltför ringa, varförutom den förplägnad, som ifrågasättes, lätt ger anledning till missbruk och misshälligheter.

Även om det skulle lyckas att genomföra en allmän höjning av sköteslegan, skulle det dock näppeligen vara förenligt med lapparnas välförstådda intresse eller i övrigt önskvärt, om skötesrenarnas antal komme att alltmera växa, något som, med hänsyn till lappbefolkningens otillräcklighet för skötsel av en väsentligen ökad renstock, måste ske på bekostnad av lapparnas egna hjordar. De renskötande lapparnas självständiga ställning upprätthålles naturligtvis i alla händelser bättre, om de få i främsta rummet ägna sig åt skötseln av egna djur än om de skola hämta sin huvudsakliga inkomst av arbete åt andra; och renskötseln löper, under i övrigt likartade omständigheter, helt visst mindre fara att råka på förfall, om den av lapparna drives för egen räkning än om det för dem gäller att utan nämnvärd kontroll vårda renar åt andra.

En annan allvarlig olägenhet av jordbrukarnas obegränsade rättighet att hålla skötesrenar är, att denna rättighet lätt kan leda till överbelastning av renbetesmarkerna. I stort sett kan väl detta ännu ej sägas hava inträffat. Endast beträffande en av lappmarkssocknarna i Norrbottens län, nämligen Arvidsjaur, kan det med bestämdhet påstås, att skötesrenarna åstadkommit överbelastning. I flertalet av länets övriga lappmarkssocknar, där skötesrenar spela större roll — Arjeplog, Jokkmokk och Gällivare — kan överbeläggning av betesmarkerna ej för närvarande anses föreligga. Tvärtom torde det få antagas, att renantalet i dessa socknar nu är åtskilligt mindre än för en del år sedan. I saknad av ens tillnärmelsevis pålitliga uppgifter om renantalet å olika tider före den åren 1910—1911 hållna renräkningen kan man ej heller bestämt påstå, att skötesrenarnas antal i det hela vuxit under senare tid, ehuru åtskilligt tyder därpå och det för vissa trakter — särskilt Arvidsjaurns socken — är påtagligt, att ansenlig ökning ägt rum. Med tämligen stor visshet torde emellertid kunna förutses, att om lagstiftningen ej i tid ingriper, de bofastas reninnehav efter hand kommer att tilltaga i sådan grad, att betesmarkerna i de flesta trakter bliva otillräckliga. Skulle sköteslegan komma att i stort sett hålla sig vid nuvarande belopp, som i betraktande av penningvärdets fall måste anses innebära betydligt mindre verklig valuta än tidigare lämnats, är det svårt att inse, varför ej det stora flertalet jordbrukare i lappmarken skulle skaffa sig renar och sedermera på allt sätt sträva att öka sitt reninnehav. Blevde detta händelsen, vore överbelastning av betesmarkerna naturligtvis den givna följden. Det kan synas, som om denna följd vore tämligen avlägsen, så

länge betesmarkerna i vidsträckta delar av Norrbottens lappmark lämna utrymme för ett avsevärt större renantal än det nuvarande. Härvid är emellertid att märka, att då i andra delar av nämnda lappmark — såväl Arvidsjaur som de båda nordligaste socknarna — renantalet redan nu är för stort, frågan om en utjämning av renbelägget genom lappars och renhjordars förflyttande ganska snart torde komma på dagordningen; och efter vidtagande av dylika förflyttningar torde finnas, att något överskott på renbete ingenstädes äger rum. Härtill kommer en annan omständighet, som ur betestillgångens synpunkt ger anledning till betänkligheter. För de bofasta ligger det tydligen närmare till hands att förskaffa sig renar, som året om uppehålla sig någorlunda i ägarnas närhet — d. v. s. skogsrenar — än att slå sig på förvärvande av fjällrenar, över vilkas skötsel ägarna under en stor del av året ej kunna öva någon som helst kontroll. Det är därför antagligt, att den ökning av renstocken, som synes vara att motse, om lagstiftningen om skötselrenar lämnas orubbad, kommer att i främsta rummet gälla skogsrenarna. En avsevärd ökning av dessas antal möter emellertid alldeles särskilda betänkligheter. Skogsrenarna uppehålla sig sommartiden ofta nog å trakter, där fjällrenarna hava sina vinterbetesmarker, och från flera håll klagas över den skada de därunder åstadkomma genom nedtrampande av den om sommaren i allmänhet torra och spröda renlaven, vilken som bekant utgör renens egentliga vinterföda. Då renlaven för sin återväxt behöver en lång tidsperiod, kan det vid nu angivna förhållanden befaras, att en avsevärd ökning av skogsrenstammen skulle på en del håll leda till väsentligt intrång i fjällrenskötseln. Detta vore så till vida beklagligt, som fjällrenskötseln är ur nationalekonomisk synpunkt långt viktigare och mindre ägnad att framkalla konflikter med jordbruket än fallet är med skogsrenskötseln, likasom ock fjälllapparna utgöra den del av lappbefolkningen, på vilken man i framtiden egentligen torde kunna räkna, när det gäller upprätthållande av en ordnad renskötsel.

Om således starka skäl tala för stadgande av förbud mot bofastas reninnehav eller väsentligt inskränkande av rätten därtill, skall det å andra sidan ej nekas, att skäl av en viss vikt kunna anföras emot kravet på mera vittgående inskränkningar i rätten till reninnehav.

Sålunda har med visst fog anförts, att skötselssystemet vore ägnat att mildra det naturliga motsatsförhållandet mellan de renskötande lapparna och den jordbrukande befolkningen, i det jordbrukarna bleve mera böjda att se genom fingrarna med den skada renarna vållade, när deras egna djur måhända befunne sig bland de skadegörande. Nära till hands ligger ock, att bofasta, som själva genom reninnehav bliva i till-

fälle att tillgodogöra sig bete å främmande mark, skola visa sig jämförelsevis förstående gent emot andra renägare — lappar eller bofasta — när de lida skador av dessas djur. Någon avgörande betydelse kan dock icke tillmätas dessa förhållanden. Såsom i annat sammanhang skall närmare påvisas, har reninnehavet ännu ej på långt när blivit allmänt bland jordbrukarna i Norrbottens läns lappmark, utan den vida överbäggande delen av lappmarkens jordbrukande befolkning är alltjämt i saknad av renar. Då i trots härav förhållandet mellan lappar och bofasta vitsordas i allmänhet vara gott uti ifrågavarande trakter, torde väl härav få slutas, att reninnehavet ej utgör någon oundgänglig förutsättning för de bofastas förstående hållning gent emot lapparna. Samma slutsats torde kunna dragas av erfarenheten från Västerbottens och Jämtlands län, där det år 1904 genomförda förbudet mot bofastas reninnehav ingalunda synes hava medfört någon försämring av förhållandet mellan lappar och bofasta, varvid emellertid må framhållas, att antalet av de bofasta vid tiden för förbudets ikraftträdande tillhöriga renar icke synas hava varit tillnärmelsevis så stort som för närvarande är fallet i Norrbottens län.

Till stöd för de bofastas renägareskap har vidare anförts, att innehavet av renar för jordbrukarna medförde en ekonomisk fördel, som i de av naturen illa lottade lappmarkstrakterna näppeligen kunde undvaras, om jordbruket skulle kunna bestå och utbreda sig. Erfarenheten visar också utan tvivel att, så länge sköteslegan hålles vid nuvarande låga belopp, ägandet av skötesrenar innebär en betydande fördel för ägaren. Att denna fördel i många fall kan vara av särskilt stor betydelse för innehavare av svaga jordbrukslägenheter uti ifrågavarande trakter skall ej heller förnekas. Härvid bör emellertid komma i betraktande dels obilligheten av, att sköteslegan alltjämt hålles under sitt skäliga belopp, dels det redan berörda förhållandet att av jordbrukarna i de norrbottniska lappmarkssocknarna hittills endast ett mindretal förskaffat sig renar. Kungl. Maj:ts befallningshavande har i detta hänseende lämnat belysande uppgifter. Även om till de av Kungl. Maj:ts befallningshavande anförda siffrorna å renäggande jordbrukare lägges det i nämnda siffror ej ingående antalet av lappska jordbrukare, som äga renar, blir, så vitt tillgänglig statistik utvisar, antalet renäggande bofasta tämligen obetydligt i förhållande till antalet bofasta utan renar. Siffrorna ställa sig sålunda:

Socknar	Innehavare av jordbruks- fastigheter	Därav renägare
Arvidsjaur	766	127
Arjeplog	248	119
Jokkmokk	371	186
Gällivare	641	232
Jukkasjärvi	414	146
Karesuando	66	4

Med stöd av dessa siffror och med fasthållande av att, såsom Kungl. Maj:ts befallningahavande erinrat, det ofta nog inträffar, att just de fattigare jordbrukarna äro i avsaknad av renar, torde man med fog kunna instämma i Kungl. Maj:ts befallningshavandes uttalande, att renen icke kan anses oundgänglig för hemmansbrukaren i lappmarkerna. Särskilt må beaktas, att inom Norrbottens i jordbruksavseende sämsta lappmarkssocken, Karesuando, påträffas det proportionsvis minsta antalet renägande bofasta.

Riksdagen, som i det hela uttalat sig för begränsning av de bofastas reninnehav, har framställt särskilda betänkligheter i avseende å de bofasta i lappmarksområdena vid gränsen mot Finland. Med anledning härav må erinras, att inom nordligaste delen av Norrbottens län lappmarksgränsen framgår mycket högt uppe i landet, så att av gränssocknarna mot Finland endast Karesuando socken är belägen inom lappmarken. Inom alla de övriga socknarna vid riksgränsen råder enligt lagen redan nu förbud mot skötesrenars hållande och inom Karesuando socken inskränker sig antalet bofasta, icke lappska renägare liksom antalet av deras renar till en obetydlighet, respektive 4 och 6. Anledning till särskilda bestämmelser rörande ifrågavarande trakter lär alltså ej föreligga.

Vidare har man emot en väsentlig inskränkning av de bofastas reninnehav gjort gällande den ekonomiska betydelse sköteslegan ägde för lapparna. I belysning av vad här förut anförts i fråga om nuvarande sköteslegas knapphet måste denna invändning anses föga befogad. Men detsamma torde gälla, även om en avsevärd höjning av legan skulle kunna genomföras. För lappens egen ekonomi är det naturligtvis fördelaktigast, att renarna i hans hjord äro hans egen tillhörighet. Skötesreninnehavet kan från ekonomisk synpunkt försvaras endast såsom ett hjälpmedel för lapp, som själv har för få renar för att därav vinna utkomst, att

hålla sig uppe, och detta hjälpmedel torde visa sig mindre behöfligt i den mån staten, på sätt under senare år ägt rum, stöder dylika lappar medelst lån för inköp av renar. Systemets avigsida framträder tydligt, när det, såsom på vissa håll är fallet, går så långt, att hela lappbyars existens blir beroende av de bofastas renar. Att behovet av skötesrenar för lapparna icke är ovillkorligt, framgår bäst därav, att inom de trakter, där renskötseln spelar största rollen, detta system icke förekommer. Lapparna i rikets nordligaste lappbyar, nämligen Karesuando lappby samt Saarivuoma och Talma byar i Jukkasjärvi socken, där nomadlivet fortlever i relativ ursprunglighet och antalet nomadlappar är lika stort som inom de övriga norrbottniska lappbyarna tillsammansantagna, draga sig fram utan skötesrenar. Onekligt är emellertid, att ett upphävande eller väsentligare inskränkande av bofastas rätt till reninnehav kommer att till en början medföra svårigheter för en del lappar, som råkat i den ställning, att de äro beroende av sköteslegan, och för lindrande av dessa svårigheter torde det ej kunna undgås, att staten i viss mån träder hjälpende emellan medelst lån eller andra understöd ur fonder, som för sådant ändamål stå till buds.

Övriga påstådda fördelar av skötessystemet torde vara mindre vägande. Vad särskilt angår påståendet om skötesrenarna såsom främjare av en större omsorg från lapparnas sida i renskötseln torde, såsom förut framhållits, snarare vara att vänta, att utvecklingen skall bliva den motsatta, en uppfattning som uttalats jämväl i förarbetena till gällande renbeteslag.

Av det föregående torde framgå, att lagstiftningsåtgärder emot bofastas reninnehav äro av nöden. Helt visst är även, att frågan därom hör till dem, som kräva en snar behandling, desto hellre som svårigheterna för genomförande av en tillfredsställande lösning tilltaga ju mera man låter reninnehavet utbreda sig.

Lika enkel ställer sig ej frågan om lämpligaste sättet att lösa spörsmålet. Man har i detta hänseende ifrågasatt, å ena sidan fullständigt förbud för alla icke lappska jordbrukare att hålla skötesrenar, å andra sidan bestämmelser om reninnehavets begränsande till ett visst maximum för varje jordbrukare.

Kravet på fullständigt förbud mot skötesrenars hållande — ett krav som företrädades av Kungl. Maj:ts befallningshavande — har onekligen mycket för sig. Såsom Kungl. Maj:ts befallningshavande framhållit, medför en begränsning till visst antal — låt vara att detta sättes så lågt som till exempelvis tjugu — ingen säker garanti mot överbeläggning och förödande av betesmarkerna. Skulle inom sålunda be-

stämnda gränser rätten till reninnehav någorlunda allmänt tagas i anspråk — och såsom förut framhållits är det ingalunda otänkbart, att med tiden så blir fallet — komme antalet skötesrenar att flerdubblas, till största fara för renskötselns framtid, i det vinterbetena komme att förödas och renhjordarnas effektiva bevakning omöjliggöras i följd av missförhållandet mellan djurens antal och den till buds stående vaktningsspersonalen. Mot frågans lösande medelst stadgande av en maximisiffra för reninnehav torde också kunna anföras svårigheten att övervaka iakttagandet av ett stadgande i sådant hänseende. Skall detsamma i någon mån bliva effektivt, lär man icke kunna undgå anordnandet av en i viss mån besvärande och kostsam kontroll. I betraktande av dessa förhållanden förefaller det ej osannolikt, att man förr eller senare skall finna sig nödsakad att även för Norrbottens läns lappmark tillgripa det i de övriga rentrakterna genomförda totalförbudet mot skötesrenar.

Ovedersägligt är emellertid, att för närvarande och under den närmaste framtiden väsentliga olägenheter skulle vara förknippade med genomförandet av ett totalförbud. Reninnehav har i Norrbottens läns lappmark kommit att för de fattiga jordbrukarna spela en helt annan roll än fallet synes hava varit i Västerbottens och Jämtlands län. Många små jordbrukare med knappa inkomstmöjligheter synas för närvarande vara i viss mån beroende av den naturaavkastning de erhålla av sina skötesrenar. Med den utveckling skötesrensystemet tagit är beklagligtvis ock en stor del av lapparna för närvarande till den grad beroende av sköteslegan, att densammas så gott som fullständiga bortfallande skulle för dem bliva ödesdigert. Skulle åter staten anse sig förpliktad att bispringa lapparna med understöd till reninköp i den omfattning, som här vid lag borde ifrågakomma, bleve utgifterna för sådant ändamål uppenbarligen högst betydande.

Övervägande skäl synas därför tala för, att lagstiftningen för närvarande stannar vid att söka reducera skötesrenarnas antal genom bestämmande av ett maximum för varje jordbrukares rätt till reninnehav. Skulle erfarenheten visa, att bestämmelser i sådan riktning i det väsentliga fylla sin uppgift, har man undgått att onödigtvis beröva de bofasta en inkomstkälla, som, om än ej omistlig, dock för en stor del av dem har sin betydelse. Visar det sig åter, att totalförbudet längre fram måste tillgripas, blir, under förutsättning att frågan därom i tid upptages, genomförandet i viss mån lättare efter ett övergångsstadium, sådant som här ifrågasättes.

Huru en maximigräns av ifrågavarande art lämpligen må dragas har, såsom förut nämnts, varit föremål för olika meningar. Flertalet av

de yttranden, som framkommit från befolkningens sida, avser tydligen allenast att åtkomna den stordrift, som förekommer i en del trakter, framför allt Arvidsjaurns socken. Det är från en dylik utgångspunkt man föreslagit sådana maximisiffror som 100, 200 eller 300. Härvid kan man emellertid tydligen ej stanna. För att på den ifrågasatta vägen någorlunda uppnå vad man äsyftar — upprätthållande av lapparnas självständighet och förebyggande av betesmarkernas överbelastning — är det nödvändigt att maximisiffran sättes betydligt lägre. Detta torde ock utan väsentlig olägenhet låta sig göra. Jordbrukarnas skäliga intresse synes ej sträcka sig längre än till att få äga ett renantal, som lämnar möjlighet att ur avkastningen bekomma avsevärt bidrag till hushållets köttbehov. Ur denna synpunkt torde ett antal av tjugu — kalvar upp till ett års ålder ej inräknade — vara fullt tillräckligt. Ur en hjord av denna storlek böra under normala år kunna uttagas fyra till fem slaktrenar, en ej obetydlig del av en lappmarksfamiljs köttbehov.

I själva verket är det endast jämförelsevis få av de bofasta, som innehava flera renar än tjugu. Förhållandet i detta avseende framgår av följande, på grundvalen av 1910—1911 års renräkning uppgjorda tabell:

Socken	Antal bofasta renägare med 20 renar eller därunder	Antal bofasta renägare med över 20 renar	Summa renägare
Arvidsjaur	37	24	61
Arjeplog	73	24	97
Jokkmokk	120	30	150
Gällivare	149	68	217
Jukkasjärvi	118	21	139
Karesuando	4	0	4

Verkningarna av en bestämmelse om tjugu skötesrenar såsom maximum belysas av nedanstående tabell, grundad även den på renräkningen av 1910—1911. Det behöver knappast framhållas, att den blivande reduktionen i verkligheten icke kommer att sträcka sig så långt som tabellen utvisar, i det att en mängd skötesrenar, som ej få av nuvarande ägare behållas, komma att övergå till personer, som för närvarande ej äga renar eller hava sådana till mindre antal än tjugu.

Socken	Summa renar till- hörande bofasta av annan ras än lapps	Lagliga renar	Olagliga renar	Vid reduktion av alla olagliga renar och alla lagliga över 20 i en hand återstå
Arvidsjaur	6,479 därav fjällrenar 1,073 skogsrenar 5,406	5,429	1,050	679 därav fjällrenar 70 skogsrenar 609
Arjeplog	2,807 fjällrenar 2,430 " skogsrenar 377	2,362	445	988 fjällrenar 743 skogsrenar 245
Jokkmokk	4,526 fjällrenar 2,180 skogsrenar 2,346	2,279	2,247	1,287 fjällrenar 740 skogsrenar 547
Gällivare	9,363 fjällrenar 4,185 skogsrenar 5,178	6,750	2,613	2,310 fjällrenar 1,366 skogsrenar 944
Jukkasjärvi	2,579 fjällrenar 2,138 skogsrenar 441	1,808	771	1,105 fjällrenar 824 skogsrenar 281
Karesuando	55 fjällrenar 29 skogsrenar 26	6	49	6 fjällrenar 2 skogsrenar 4

Beträffande den särskilt starka nedgången i renantal i Arvidsjaur socken vid införande av ett maximiantal renar av högst tjugu djur för varje innehavare må anmärkas, att denna är beroende därav, att inom socknen finnas ett par renägare, vilka äga upp till 2,000 renar.

Framhållas må, att för närvarande tidpunkten för genomförande av en reduktion av renantalet är synnerligen gynnsam. Under senaste året har nämligen priset på renkött i hög grad stigit, så att det nu torde vara uppe i dubbla beloppet av vad det varit därförut, och av-sättningsmöjligheterna äro de allra bästa. Såvitt man kan bedöma, torde denna högkonjunktur komma att fortfara ännu en tid framåt. Under sådana omständigheter kan en realisation av renar icke komma att med-föra någon förlust för ägarna utan tvärtom ställa sig mycket förmånlig. I händelse så skulle befinnas nödigt, torde jämväl bistånd från statens sida vid renarnas försäljande vara att påräkna. Den övergångstid, som bör föreskrivas för de nya bestämmelsernas ikraftträdande, kan till följd härav även sättas betydligt kortare än under vanliga förhållanden skulle varit möjligt. En tid av tre år torde i detta hänseende vara tillfyllest.

Skola bestämmelserna om en maximigräns för reninnehav bli i någon mån effektiva, erfordras tydligen en oavlätlig kontroll över deras efterlevnad. I detta avseende synes böra föreskrivas skyldighet för varje ägare av skötesrenar att årligen hos myndighet göra anmälan om antalet honom tillhöriga djur samt vårdarens namn, i samband varmed torde böra stadgas, att ingen må hava skötesrenar hos mer än en lapp. Angeläget är även att genom någorlunda tätt återkommande renräkningar öva kontroll över skötesrenarnas antal. Dylika förrättningar synas böra hållas minst vart tredje år. Av nöden är därjämte att stadga en verksam påföljd för åsidosättande av bestämmelserna om reninnehav. Vad gällande lag i detta avseende innehåller — att renar, som olagligen innehavas må av vederbörande lappordningsman realiseras för lappbyns räkning — har visat sig vara fullständigt betydelselöst. Det torde i stället böra läggas i myndigheternas hand att besluta om realisation och utföra densamma. Å andra sidan synes det innefatta en onödig stränghet att, såsom skett i gällande lag, stadga fullständig konfiskation av olagligen innehavda renar. Vad som återstår efter gäldande av kostnader för renarnas omhändertagande, slaktande och försäljande synes böra tillkomma ägaren.

Skall skötesrensystemet bibehållas, är det önskvärt, att den för närvarande oskäligt låga sköteslegan varder väsentligen höjd. Ur renskötselns och den allmänna ordningens synpunkt är angeläget, att legan förslår till bekostande av erforderlig bevakning av skötesrenarna, samt att en i flere avseenden betänkelig tendens till ökning av dessas antal erhåller sin naturliga motvikt därigenom att legan hålles uppe vid rimligt belopp. Med hänsyn härtill och i betraktande av nomadbefolkningens särställning synas avgörande betänkligheter ej behöva yppas mot ett ingripande från statens sida i syfte att bereda lapparna en lämpligen avpassad sköteslega. Detta synes kunna tillgå så, att man på grundvalen av ett i själva lagen stadgat minimum låter det ankomma på offentlig myndighet att tid efter annan fastställa legan för lappmarksområdet i dess helhet eller dess särskilda delar samt förknippar legans erläggande med den anmälan om renantal, som, efter vad förut är nämnt, varje ägare av skötesrenar har att avgiva hos offentlig tjänsteman, så att på denne ankommer att mottaga och till vederbörande renvårdare överlämna beloppet.

Legans minimibelopp torde skäligen kunna bestämmas till 2 kronor 50 öre. Detta belopp, som föga överstiger vad som för närvarande på en eller annan ort utgår i form av penningelega och naturaförmåner, lär ej under några tänkbara konjunkturförhållanden vara för högt,

medan det å andra sidan för största delen av här ifrågakommande trakter innebär en väsentligen högre betalning än lapparna synas vara i stånd att på egen hand uppnå. De naturaförhöjningar, som för närvarande pläga utgå till vårdare av skötesrenar, kunna ej komma i betraktande vid en prisreglering av den art här är i fråga. Antagligt torde väl vara, att desamma i väsentlig omfattning komma att även framdeles utgå vid sidan av sköteslegan. Men även om så ej skulle bli förhållandet, kommer helt visst deras bortfallande i allmänhet att mer än uppvägas av legans höjning.

Det synes skäligt, att de bofasta renägarna själva få i någon mån bidra till kostnaderna för den kontroll, som kommer att anordnas i form av renräkningar, ävensom att de i gottgörelse för renbetesmarkernas användande och det intrång, som därigenom vållas länets lappbefolkning i dess helhet, få gälda ett mindre belopp, som kan användas till renskötselns fromma. Ur dessa synpunkter har ansetts böra föreslås, att i samband med sköteslegan skall gäldas en årlig avgift av femtio öre, som enligt närmare föreskrifter av Konungen skall användas för nyssnämnda ändamål, varvid bland annat kan ifrågakomma att låta avgiften ingå i Norrbottens lappfond.

Vid sköteslegas betalande tillgår för närvarande i allmänhet så, att renarna vid en viss tidpunkt av året, vanligen på våren, drivas tillsammans för att räknas, och att lega, beräknad för ett år tillbaka från denna tidpunkt, utgår för det antal djur räkningen visar jämte de sedan föregående räkning slaktade. Av praktiska skäl synes det lämpligt, att betalningen visserligen även framdeles erlägges på våren men beräknas utgå för löpande kalenderåret. Den oegentlighet, som kan synas ligga däri, att ägaren i sådant fall får betala full lega även för de djur, som senare under året slaktas eller eljest försvinna, torde i stort sett utjämnas därigenom, att lega ej beräknas vare sig för djur, som avgått under årets första månader eller för årets kalvar, vilka framfödas i maj eller undantagsvis i juni månad.

Utöver nu omnämnda väsentliga ändringar i gällande bestämmelser om skötesrenar torde vissa mindre jämkningar i dessa bestämmelser böra ifrågakomma, och må även dessa här omnämnas.

Tvekan har yppats, huruvida gällande bestämmelse om lapps rätt att hålla skötesrenar äger tillämpning å kvinna av lappska börd, som är i äktenskap förenad med man av annan ras. I allmänhet har så ansetts vara fallet, och denna tolkning torde, ehuru principiellt tämligen omtvistlig, ur praktisk synpunkt erbjuda företräden framför den motsatta,

vadan ett med den gängse uppfattningen överensstämmande förtydligande ansetts böra äga rum.

Enligt lagens nuvarande avfattning tillkommer rätten att mottaga skötesrenar varje lapp, som uteslutande sysselsätter sig med renskötsel. Under detta uttryck har man sannolikt ej velat inbegripa lappar, som i egenskap av drängar sköta sina husbönders renar. I alla händelser har man säkerligen ej åsyftat, att bofasta skulle kunna genom att i sin tjänst anställa lappar vinna rätt att själva utöva renskötsel i egentlig mening. En del bofasta, särskilt i Gällivare socken, hava emellertid trots sig kunna giva lagen en annan tolkning. Då det torde vara föga överensstämmande med det vedertagna och av lagen erkända skötesrensystemet samt i flera hänseenden kunna leda till missförhållanden, att vårdaren står under annans husbondevälde, har ett uttryckligt förbud däremot ansetts böra inflyta i lagen.

Å andra sidan torde lagens krav, att renvårdaren skall uteslutande vara sysselsatt med renskötsel, beklagligtvis ej låta sig upprätthålla utan stora rubbningar i bestående förhållanden. Många av de skogslappar, som innehava skötesrenar, driva nämligen vid sidan av renskötseln ett mer eller mindre utvecklat jordbruk. Det har därför ansetts nödvändigt att begränsa nämnda krav därhän, att vårdaren skall huvudsakligen sysselsätta sig med renskötsel.

För att en bofast skall äga rätt att hava renar i vård hos lapp stadgar lagen två förutsättningar, nämligen *att* han skall vara bosatt inom Norrbottens läns lappmark *och att* han där skall äga eller bruka jordbruksfastighet. Rättighetens upphörande knytes emellertid av lagen vid allenast den förutsättning, att han ej längre äger eller brukar jordbruksfastighet inom lappmarken. Det har nu ansetts nödigt att införa motsvarande stadgande även för det fall, att ägaren flyttar från lappmarken. Därjämte har införts en bestämmelse om rätt för renägares dödsbo att viss tid behålla renarna.

Spörsmålet om lappska bofastas rätt till reninnehav beröres icke av det föreliggande förslaget i annan mån än att, på sätt i annat sammanhang skall närmare omnämnas, bofast, som ur rassynpunkt är att hänföra till lapparna, likväl icke skall räknas såsom sådan, om hans förfäder i vissa led varit jordbrukare utan att tillika idka renskötsel. I övrigt läser frågan om de bofasta lapparnas skötesrenar böra lösas från väsentligen andra utgångspunkter än här förut framhållits i avseende på skötesrensystemet, och torde denna fråga lämpligen kunna anstå till den förestående fullständiga omarbetningen av renbeteslagen.

*Renbetes-
lagens till-
lämplighet å
lappar, som
ej idka ren-
skötsel.*

I annat sammanhang har framhållits, att renbeteslagens nuvarande bestämmelser i allmänhet ej kunna anses tillämpliga å andra lappar än dem, som idka renskötsel. Ett undantag förekommer, nämligen det i nuvarande 27 § intagna medgivandet för lapp att hos annan lapp hava skötesrenar; men i avseende å lagens övriga föreskrifter torde av sammanhanget eller av motiven och övriga föreskrifter framgå, att, när lagen talar om lapparna, därunder inbegripes endast den renskötande lappbefolkningen. Någon anledning att i sak frångå den ståndpunkt lagen härutinnan intager torde i det hela ej föreligga. Däremot synas i betraktande av yppade missförstånd — framförallt i avseende å lapparnas rätt till skogseffekter — åtskilliga paragrafer i lagen böra förtydligas därhän, att tvivel ej kan råda om, att andra lappar än de renskötande ej äro i fråga.

*Jakt- och
fiskerätt.*

Beträffande lagens 30 § föreligger ett särskilt förhållande. Där givna bestämmelser om lapparnas jakt- och fiskerätt torde visserligen även de åsyfta allenast de renskötande lapparna. Ett motsatt antagande skulle strida mot såväl själva avfattningen av lagrummet som uttalanden i lagens förarbeten samt leda till sådana oegentligheter, som att bofasta lappar skulle inom Västerbottens och Norrbottens läns fjälltrakter kunna var som helst — å enskilt område likaväl som i kronans fiskevatten — driva yrkesmässigt fiske till avsalu. Även denna paragraf synes alltså böra bli föremål för det omförmälda förtydligandet. Emellertid förefaller det ej fullt lämpligt att i fråga om jakt- och fiskerätt fullständigt likställa lapparna med den övriga bofasta befolkningen. På sätt tidigare framhållits, har det av ålder varit vanligt, att lappar, som i följd av orkeslöshet föranletts att upphöra med renskötsel, slagit sig ned vid någon plats, där de kunnat uppehålla sig med fiske och i viss mån med jakt. Det är önskvärt, att — på samma gång som dylikt självrådigt begagnande av jaktmarker och fiskevatten hädanefter beivras — utväg öppnas att utan alltför stor omgång upplåta jakt- och fiskerätt åt lappar, som komma i nämnda belägenhet. I allmänhet lär väl detta kunna äga rum i samband med de markupplåtelser, som kunna komma att äga rum enligt den föreslagna 35 § 1 mom. Ej sällan torde emellertid fristående upplåtelser av jakt- eller fiskerätt kunna vara av omständigheterna påkallade. Så kan ofta nog inträffa, att en lapp, som drager sig ifrån renskötseln, icke behöver ifrågasätta någon upplåtelse av mark, exempelvis därför att han inhyser sig hos någon bofast eller på dennes ägor, men att det likväl kan för honom vara av stor vikt att någonstades å kronans områden äga fiskerätt. Lämpligt kan stundom även vara, att en bofast lapp, som ej kan räknas för orkeslös, erhåller

laglig möjlighet att jaga eller fiska inom visst område. Med hänsyn till det nu anförda har i förslaget 35 § upptagits bestämmelse om rätt för Kungl. Maj:ts befallningshavande att åt lapp, som ej idkar renskötsel, bevilja upplåtelse av rätt till jakt eller fiske å viss trakt inom lappmarkerna eller de jämtländska renbetesfjällen.

I samband med den vidtagna jämkningen i 30 § har ansetts lämpligt att genom ett förtydligande tillägg undanröja det stundom yppade missförståndet, att lapparnas jakt- och fiskerätt ej skulle vara underkastad de inskränkningar, som eljest för orten gälla i avseende å tid och sätt för jakts eller fiskes utövande.

Renbeteslagen, som avser att bestämma lapparnas särrättigheter, anger icke, huru man har att bedöma, om en person skall räknas för lapp, ett spørsmål som, särskilt med hänsyn till rasblandning, stundom kan erbjuda svårigheter. Frågan har hittills i det hela varit mindre aktuell. Annat torde emellertid förhållandet bliva efter ett eventuellt genomförande av det nu utarbetade förslaget. Om, såsom detta åsyftar, rätten till reninnehav skall väsentligen begränsas för de jordbrukare i Norrbottens läns lappmark, som ej äro att anse såsom lappar, men bofasta lappars rätt att hålla skötesrenar däremot kommer att lämnas orubbad, blir det med hänsyn till den utbredning skötesrensystemet vunnit i nämnda landsdel och den omfattning, vari rasblandning mångstädes där förekommer, uppenbarligen av nöden, att lagen genom en otvetydig föreskrift anger, vilka det är, som i egenskap av lappar äga hålla skötesrenar till obegränsat antal och utan den kontroll, som eljest skall äga rum över sådant reninnehav. Vid avfattande av den definition, som sålunda tarvas, har man emellertid tydligen att taga hänsyn icke allenast till spørgsmålet om rätten att hålla skötesrenar utan även till övriga i renbeteslagen berörda frågor om lapparnas särskilda rättigheter.

*Vilka skola
i renbetes-
lagen räknas
för lappar?*

Tänkas kunde, att man ville till lappar hänföra alla, som i någon mån äro av lappsk härkomst. En dylik regel synes dock ej vara att förorda. Att låta varje än så obetydligt lappsk inslag i en persons härstamning få vara avgörande för hans rättsställning i de hänseenden det här gäller skulle tydligen gå längre, än den allmänna uppfattningen föranleder, och leda till föga rimliga resultat. Lika olämpligt och mot gängse åskådning stridande vore, om man skulle från lappbefolkningen utsöndra envar, som i någon mån hade annan härkomst än lappsk. Ville man åter, såsom ligger nära till hands, låta härkomsten på fädernet vara avgörande, skulle detta ej innebära någon lösning, då även spørgsmålet om faderns egenskap av lapp ofta kunde giva anledning till tvekan.

En lämplig medelväg mellan nyss omförmälda båda ytterlighetsståndpunkter torde stå att finna, om vid den erforderliga regelns avfattande får komma i betraktande, förutom härkomsteu, även levnadsyrket, så att såsom en förutsättning för att någon i lagens mening skall räknas för lapp kräves, att han själv eller vissa av hans förfäder ägnat sig åt renskötsel.

Att på dylikt sätt begränsa kretsen av dem, som må komma i åtnjutande av de särskilda lapprättigheterna, torde ock, alldeles bortsett från spørsmålet om rasblandning, vara väl motiverat. Då man ansett sig böra bevilja lapparna dessa rättigheter, har grunden härtill varit, å ena sidan omtanken om den ur nationalekonomisk och social synpunkt betydelsefulla renskötelsen, å andra sidan en lofvärd önskan att icke onödigtvis tillspillologiva lapparnas särskilda, för dem avpassade kultur och tvinga dem att uppgå i den övriga befolkningen. I den mån emellertid lappar i följd av omständigheternas makt komma långt bort från fädernas näring och söka sin utkomst på samma sätt som den bofasta befolkningen, såsom jordbrukare, skogsarbetare, tjänare hos bofasta m. m., i samma mån bortfalla anledningarna för staten att åt dessa lappar bevara något slags särställning i rättsligt hänseende. Från denna synpunkt torde det icke kunna anses obilligt, om man bestämmer sig för att såsom villkor för att en person skall komma i åtnjutande av de i renbeteslagen angivna särskilda lapprättigheterna, stadga, att hans förfäder i vissa led, förslagsvis fader eller farfader, varit renskötare.

Härvid lär man emellertid ej kunna stanna. På en del håll har renskötelsen utvecklats sig till ett slags binäring åt jordbruket, i det att innehavare av hemman eller nybyggen äro ägare av hjordar, som de sköta genom egna tjänare eller under medverkan av sådana. En dylik utveckling har egentligen förekommit i skogsrentrakterna, framför allt i en del av Gällivare socken, där för övrigt även andra jordbrukare än de lappska ägnat sig åt ifrågavarande näringsfång. Såsom i annat sammanhang omnämnts, inträffar det emellertid någon gång, att även fjällrenskötsel drives av personer, som i egenskap av hemmansägare eller nybyggare ägna sig åt jordbruk.

Av vad som tidigare anförts beträffande renskötels förknippande med jordbruk framgår, att efter min mening staten icke har någon synnerlig anledning att genom upplåtande av sina och de enskildas betesmarker samt beviljande av andra särskilda förmåner främja en under dylika omständigheter driven renskötsel. Sådant kan befinnas nödvändigt, när det gäller en lappsk befolkning, som genom förhållandenas utveckling kommit bort från nomadväsendet utan att ännu kunna uppnå sin

nödtorftiga bärgning medelst jordbruk och andra för den bofasta befolkningen lämpade näringsfång. Även i fråga om jordbruk av mera härkraftig art torde man för närvarande knappast kunna gå så långt som till att förklara dess utöfvar under alla omständigheter förlustiga sina lappska privilegier. Men vad som redan nu synes böra ifrågakomma är att, när medlemmar av en lappsläkt redan i ett par generationer ägnat sig åt jordbruk av ej alltför primitiv art, låta därpå följande generationer i allo likställas med bofasta av annan härkomst än lappsk.

Med tillämpning av denna uppfattning har åt det föreliggande förslaget givits sådan avfattning, att renskötsel, som idkas i samband med bruk av hemman eller nybygge, ej må komma i betraktande, när fråga yppas om en persons rätt att i renbeteslagens mening gälla för lapp. Bruket av annat slags fastighet än hemman och nybygge har man icke ansett sig kunna betrakta såsom hinder för tillgodonjutande av lapprättigheter. Därest så skedde, skulle sagda förmåner komma att frångå ett stort antal av renskötsel beroende lappar, som innehåva lägenheter utan mantal.

Utöver vad nu blivit omnämnt kräver förslaget såsom villkor för erkännande såsom lapp, att fadern till den, varom fråga är, i någon mån är av lappsk härstamning. Att sträcka härstamningskravet längre torde, om detta krav förknippas med övriga här ifrågasatta villkor, ej vara av nöden.

För personer av oäkta börd bör i överensstämmelse med allmänna rättsgrundsatser naturligtvis moderns i stället för faderns härstamning och yrke komma i betraktande, något som också i förslaget iakttagits.

I händelse någon, som är av lappsk härkomst men ej uppfyller här angivna förutsättningar för att räknas såsom lapp, skulle vilja på allvar övergå till nomadlivet, synes lagstiftningen ej böra lägga hinder i vägen härför. Dock torde allenast skötsel av fjällrenar härvid få komma i betraktande och såsom villkor böra uppställas, att renskötelsen bedrives utan samband med jordbruk av något slag.

Renbeteslagens 2 § innehåller bland annat föreskrift därom, att i händelse å trakt utom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt renbetesfjällen i Jämtlands län finnes stam av renar, vilken utan att stå under någons vård år efter år fortlever å trakten och förorsakar de bofasta skada, Konungen har att meddela de bestämmelser, vilka äro erforderliga, för att denna renstam må dödas å tid, då lappar icke äga att med renar uppehålla sig å trakten.

*Utrölade an
förvildad
renstam.*

Efter vad erfarenheten visat har denna paragraf erhållit en alltför

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml. 143 häft. (Nr 169.) 8

snäv räckvidd dels därutinnan, att dess tillämplighet begränsats att avse allenast förvildad renstam i trakterna utom lappmarkerna och renbetesfjällen i Jämtlands län, dels ock så till vida som det förutsättes, att genom renarna skada skall tillfogas de bofasta. Inom en av lappbyarna i Jämtlands län har inträffat — och detta förhållande har nu varat flera år — att renarna råkat ur sina ägares vård, så att de blivit helt förvildade och ströva omkring utan vaktare och utan att kunna samlas för märkning av renkalvar, slakt eller andra med skötsel av tama hjordar förenade åtgärder. Enär djuren största delen av året hålla sig inom lappbyns renbetesfjäll, kunna de icke sägas åstadkomma någon egentlig skada för den bofasta befolkningen på den svenska sidan av riksgränsen. Under sina strövtåg hava emellertid djuren upprepade gånger inträngt å de norska gränstrakterna, där de föranlett åtskillig skadegörelse och oreda, vilket givit upphov till påminnelser från Norge såväl till de svenska ortsmyndigheterna som på diplomatisk väg i ändamål att få renarna avlägsnade. Flera vintrar å rad hava genom lappfogden försök gjorts att med lapparnas medverkan nedskjuta renarna, men även om årligen en del av dem dödats, har trots alla bemödanden alltid en avsevärd stam funnits kvar, som åter förökats. För att i detta och liknande fall kunna åstadkomma en total utrotning av de förvildade djuren torde vara nödvändigt, att staten ingriper, vilket emellertid förutsätter, att staten äger fria händer gent emot ägarna. Liknande oordning, som den nu anförda, kan tänkas uppkomma jämväl inom andra lappbyar, och synes fördenskull av vikt, att Kungl. Maj:tt medgives den utsträckt rätt, som kräves för dylika missförhållandens undanröjande. Enär å renbetesfjällen i Jämtlands län liksom i största delen av lappmarkerna lappar äga varje tid av året uppehålla sig med sina renar, måste även den förändringen i lagen vidtagas, att, i motsats till vad nu gäller, de förvildade renarna få dödas, även då lappar med renar äga vistas i trakten. Vid det förhållandet, att det skulle tillkomma Kungl. Maj:tt så väl att besluta om företagande av nedslaktningsåtgärden som att meddela nödiga bestämmelser för densammas utförande, torde tillräcklig garanti finnas för, att ingen skada drabbar de tama renhjordarna eller lapparnas renskötsel i övrigt. Tänkas kan naturligtvis, att bland de vilda renarna kan hava inkommit någon enstaka tam ren, som även nedslaktas. Denna olägenhet förefinnes emellertid även vid tillämpningen av nu gällande bestämmelser och kan icke undvikas. Någon större förlust kan därigenom icke drabba någon renägare, så mycket mindre som de renar, vilkas ägare äro kända, naturligtvis, där så är möjligt, komma att utskiljas.

Enligt 9 § i renbeteslagen skall Kungl. Maj:ts befallningshavande hava att för envar av de lappbyar, i vilka jämlikt lagen de renskötande lapparnas huvudsakliga betestrakter skola indelas, fastställa en byordning. Denna skall, i den mån finnes erforderligt, innehålla föreskrifter angående ordningen för renskötselns bedrivande inom byn eller eljest angående förhållandet mellan lapparna inbördes, i vilket avseende lagen särskilt omnämner, bland annat, frågorna om fördelning av sommarbetet inom lappbyn eller ordnandet i övrigt av betesrättens utövning, om renhjordarnas bevakning, antal renvaktare, som böra finnas, samt hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar, samt om renhjords samlande för märkning, för urskiljning av främmande renar eller för annat ändamål. Beträffande påföljden av underlåtenhet att ställa sig byordnings föreskrifter till efterrättelse innehåller samma paragraf vidare, att i byordning må för sådan underlåtenhet stadgas vite från två till etthundra kronor. Annan påföljd är icke i lagen förutsatt.

Bland de spørsmål byordningarna hava att reglera finnas åtskilliga, som äro av stor vikt för såväl lapparna själva som den bofasta befolkningen. Sålunda är frågan om fördelning av sommarbetet synnerligen betydelsefull för lapparna i vissa landsdelar, särskilt Västerbottens län, där sommarbetesmarkerna av ålder varit uppdelade mellan de särskilda lapparna. Detsamma gäller frågorna om renhjordarnas bevakning samt deras ordnande och sammanhållande vid flyttningar. Särskilt kommer härvid i betraktande det av lagen antydda spørsmålet om antalet av de renvaktare, som böra finnas. Renskötseln är en näring, vars utövande för att ej leda till rättskränkningar, kräver synnerlig omsorg samt hänsyn till andras intressen. Det åt lappbefolkningen förbehållna privilegiet att låta stora massor av halvilda djur beta å annans mark förutsätter tydligtvis förpliktelse för de renägande lapparna att föranstalta om sådan bevakning av djuren, som hör till en god renvård. Dylik bevakning förutsätter åter ett minimiantal av renvaktare. En renägares underlåtenhet att hålla erforderligt antal vaktare för hjorden medför fara ej blott för skadegörelse å bofastas egendom utan ock för sammanblandning med andra lappars djur. Skulle en dylik underlåtenhet bliva mera allmän, uppstår fara för en fullständig sammanblandning av hjordarna och en alltmera tilltagande förvildning av djuren. Följderna av dylika missförhållanden drabba naturligtvis, om man ser saken i stort, lappbefolkningen i det hela likaväl som de bofasta. Men de behöva icke nödvändigtvis leda till omedelbar förlust för de lappar, som åsidossatt sina förpliktelser. Erfarenheten visar tvärtom, att det för renägare kan ställa sig ekono-

iniskt fördelaktigt att till det yttersta nedbringa renvaktarnas antal. Framför allt gäller detta om ägare av stora hjordar. Olägenheten av hjordarnas sammanblandning drabbar ej på synnerligen kännbart sätt den rike lappen, som har tillräckligt många djur för att vid slakttid kunna påträffa och uttaga vad som tarvas till hans eget behov och till avsalu, samt kan finna sig i att slakt ej kommer till stånd efter de ändamålsenligaste principer och jämväl förmår bära den förlust, som kan uppstå därigenom att en del kalvar ej kunna påträffas för märkning. Dessa olägenheter kunna mången gång uppvägas av den besparing, som vinnes genom vaktmanskapets reducerande. För fattigare renägare kan däremot den mera stadigvarande sammanblandningen av hjordarna lätt bliva ödesdiger, i det att olägenheterna av att ej kunna för slakt eller märkning återfinna sina djur på helt annat sätt drabba dem än de förmögare. Härtill kommer, att den nödtorftiga gemensamma bevakningen av de genom sammanblandningen uppkomna jättehjordarna lätt nog kommer att leda till sådant obehörigt exploaterande av de fattigare lapparnas arbetskraft, som tydligt äger rum, i händelse dessa och deras familjemedlemmar deltaga i vården av en hjord, i vilken deras andel är försvinnande liten i jämförelse med de stora intressenternas, samt dessa senare försumma att hålla vaktare i mån av sin andel. Farau av en tilltagande slapphet i fråga om förpliktelsen att hålla renvaktare inskränker sig alltså icke till de omedelbara och påtagliga följderna av en underhållig renvård: skadegörelse och förvildning av djuren. Den ur social synpunkt föga tilltalande utvecklingen mot en på mellan ett fåtal renägare uppdelad stordrift är ett missförhållande, som ej heller får lämnas obeaktat.

Ett sakläge av den i det föregående antydda art kan lätt komma att inträda, särskilt i vissa delar av Västerbottens läns lappmark. Ägare av större renhjordar lära där endast undantagsvis hålla det antal vaktare, som enligt hyordningen kräves och som, trots motsatta påståenden från vissa lappar, i det hela torde vara det minsta, som med hänsyn till därvarande förhållanden är av nöden för uppehållande av försvarlig renvård. Denna underlåtenhet må till en viss grad hava sin förklaring i den nomadiserande lappbefolkningens fåtalighet. Att däri söka en giltig grund för hyordningens åsidosättande kan emellertid icke vara rimligt, om man fasthåller, att renskötsel, när den drives i större omfattning, är en näring som, bortsett från exceptionellt dåliga år, lämnar synnerligen god avkastning och bör vara i stånd att bära de omkostnader, som följa av tjänarnas skäliga löneanspråk. Givet är emellertid, att om renägarna under tider av knapp tillgång på tjänare finna sig

utan omedelbar olägenhet och i många fall med fördel kunna nedbringa dessas antal till ett minimum, de gärna skola begagna sig av en dylik utväg i stället för att, såsom deras plikt är, antingen minska renstocken eller ock vidkännas de kostnader, som äro av nöden för ökande av vaktarnas antal. Följderna av det uppkomna missförhållandet mellan renstocken och antalet renvaktare hava blivit sådana som i det föregående antytts. Sammanblandningen av hjordarna har alltmera tilltagit till stort förfång såväl för de lappar, vilka kunna äga lust och förmåga att ordentligt sköta sin hjord, som för de bofasta, och förmögenhetsförhållandena hava visat tendens att alltmera utveckla sig i den riktningen, att förmögnare lappar se sina hjordar alltjämt tillväxa, medan de fattiga efter hand utarmas eller i varje fall äro ur stånd att förbättra sin ställning samt i följd därav ofta nog föränlätas att övergiva renskötseln. Liknande missförhållanden förspörjas även från vissa andra lapptrakter.

Måhända skall det för avhjälpande av dylika missförhållanden visa sig nödvändigt att under en eller annan form skrida till en tvångsreducering av renantalet inom länet. För en dylik åtgärd, som i varje fall möter avsevärda svårigheter, synes dock ögonblicket ej vara inne, och det torde till en början böra tillses, huruvida icke åtskilligt kan vinnas genom effektiv tillämpning av gällande bestämmelser angående vaktarnas antal. En dylik tillämpning är dock för närvarande ej att påräkna. Ett vite, som skall bestämmas inom latituden två till etthundra kronor eller inom den latitud med ett högre minimum men samma maximum, som byordningen kan innehålla, lär, helst om det i enlighet med gängse praxis utmätas betydligt närmare minimum än maximum, ej betyda mycket för den, som genom den vitesbelagda förseelsen bereder sig en besparing, mångdubbelt större än vitesbeloppet. Skola byordningarnas bestämmelser om vaktareantalet komma att spela någon roll, är det tydligen av nöden, att den myndighet, som har att fastställa byordningarna, erhåller möjlighet att för åsidosättande av dessa bestämmelser stadga ett avsevärt högre vitesmaximum än det nu bestämda.

Även för andra förseelser mot byordning synes en skärpning av vitespåföljden böra ifrågakomma. Sålunda torde exempelvis i trakter, där sommarbetesmarkerna äro uppdelade mellan renägarna i en viss lappby, ett fortgående inkräktande å annan lapps betesland vara en förseelse av alltför allvarlig beskaffenhet att böra få umgällas med det vitesbelopp, som ifrågakommer, likaså ett uppsåtligt hindrande av sammanblandade hjordars åtskiljande m. m. Över huvud torde det så vitt möjligt böra tillses, att vitespåföljden för ifrågavarande förseelser göras

tillräckligt verksam för att förebygga möjligheten av att den felande drager vinst av sitt fel, något som naturligtvis måste verka synnerligen stötande och för lagens helgd nedsättande.

Med hänsyn till det nu anförda torde i renbeteslagens 9 § böra vidtagas sådan ändring, att maximum för vite, som må stadgas i byordning, sättes till 500 kronor, varvid, liksom för närvarande, måste åt den myndighet, som har att fastställa byordning, överlämnas att pröva, vilka bestämmelser äro av natur att påkalla ett högre eller lägre vitesmaximum.

Till förebyggande av godtycklighet och missförstånd vid vitesbelopps fastställande inom latitud, som byordningen innehåller, torde böra i byordningen stadgas att, när den felande dragit vinst av sin förseelse, denna omständighet ävensom vinstens omfattning skola komma i betraktande vid vitesbeloppets fixerande.

Då förseelser, varom här är fråga, i en del fall äro av natur att fortgå under längre tid och i andra fall lätt tendera att upprepas, samt fätaligheten av domstolssammanträden inom de landsdelar det här gäller gör, att de endast med långa mellanrum kunna bli föremål för domstols prövning, synes det för beredande av erforderlig effektivitet åt byordningarna jämväl vara av nöden att, såsom förut skett i åtskilliga lagar och författningar, stadga, att i händelse av förseelses fortsättande efter åtals anhängiggörande särskilt ansvar skall ådömas för varje gång stämning delgives.

Därest sådan skärpning av lagens vitesbestämmelse, som nu förordats, skulle komma till stånd, lär det ej vidare vara lämpligt att, såsom för närvarande enligt 36 § äger rum, viten tillfalla lappbyn, utan torde nämnda § böra ändras därhän, att ifrågavarande viten liksom andra böter och viten enligt renbeteslagen tillfalla kronan.

Över ett på nu angivna grunder uppgjort förslag till ändrad lydelse av 9 och 36 (41) §§ renbeteslagen hava på anmodan av chefen för civildepartementet Kungl. Maj:ts befallningshavande samt lappfogdarna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län tidigare under innevarande år avgivit utlåtande, varvid förslaget i huvudsak blivit av dem tillstyrkt. De sålunda föreslagna bestämmelserna hava upptagits i det nu föreliggande förslaget.

Vidare torde en ändring i lagens 31 § nu böra vidtagas. Enligt denna paragraf gäller, att upplåtelse av bete, slätter eller inägor å områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade, må till annan upplåtas mot avgifter, som skola användas till fromma för

Upplåtelse
av slätter
m. m. å
lapparnas
områden.

lapparna. Dylik upplåtelse må dock ej äga rum utan lapparnas samtycke. Nämnade villkor har visat sig medföra svårigheter. Dels är det i viss mån otydligt, vilka lappar det är, som skola i varje särskilt fall lämna sitt samtycke, och huruvida från dem fordras enhälligt medgivande eller allenast ett med något slags röstöfvervikt fattat beslut, dels kan det förväntas, att lappar av bristande insikt eller eljest utan giltiga grunder stundom skola motsätta sig en upplåtelse, som i själva verket ej länder dem till förfång utan tvärtom till nytta på samma gång som den ur andra synpunkter är önskvärd. Särskilt må framhållas, att om i Västerbottens fjälltrakter flertalet av de utom nybyggens och hemmans egentliga områden belägna men av åborna disponerade så kallade ströängar komma att i enlighet med framställda förslag indragas till kronan, det är ur såväl lapparnas som den bofasta befolkningens synpunkt önskvärt, att en del av dem kan, med iakttagande av det villkor förevarande paragraf innehåller om skyldighet för arrendatorn att själv freda sig för renskada, utarrenderas för lapparnas räkning, något som ofta nog kan i följd av kortsynt bestridande från lapparnas sida gå om intet, i händelse dylikt bestridande utan vidare får vara avgörande. Nödig garanti mot upplåtelser, som lända till förfång för lapparna, torde stå att vinna genom föreskrift, att de i detta fall, likasom enligt 31 § redan gäller beträffande upplåtelse av jakt eller fiske å deras områden, skola höras innan upplåtelse sker.

Härjämte torde till förebyggande av yppad missuppfattning, att lapparna skulle för andra ändamål än renskötsel äga tillgodonjuta område, som kan användas för slätter, en mindre redaktionsjämkning böra intagas i 31 §.

Ett ej obetydligt antal renar hålles som bekant året om i de nedanför lappmarksgränsen belägna delarna av Norrbottens län. Det vida öfvervägande flertalet av dessa tillhöra bofasta personer, som ej äro att hänföra till lappar.

*Renar utanför
lappmarkerna
och renbetes-
fjällen.*

Enligt vad 38 § renbeteslagen i sin nuvarande lydelse angiver, skall nämnda lag ej äga tillämpning å ifrågavarande renar, utan dessas ägare, vid äventyr av ansvar enligt allmän lag och skadestånd, vara skyldiga att om dem taga sådan vård, att de ej olovligen inkomma på annans ägor. Såsom erfarenheten utvisar, inträffar det emellertid oupphörligt, att dessa djur inkomma på såväl kronoparkerna som främmande enskild mark, något som ej lär kunna förebyggas ens med långt effektivare bevakning, än som härvid i allmänhet ifrågakommer. I själva

verket torde särskilt kronoparkerna utgöra en ej oväsentlig del av djurens betesmarker.

Klagomål över här omförmälda renbetning hava tid efter annan framställts såväl av enskilda som av statens skogstjänstemän. Någon anledning för staten såsom ägare av kronoparkerna att tåla en hela året om pågående betning uti ifrågavarande trakter synes ej heller föreligga, helst som det kan befaras, att densamma skall ytterligare utvecklas, sedan på en del håll uppstått ett slags stordrift, liknande den i Arvidsjaurs socken förekommande.

Vill man göra allvar av förbudet mot att låta de under renbeteslagen ej fallande renarna beta å mark, varöver deras ägare ej förfogar, torde, vid sidan av de i lagen antydda påföljderna av ansvar och skadestånd, verksammare medel böra anlitas. Svårigheterna att vid varje tillfälle, då renar eller skador av sådana djur iakttagits, styrka vem djuren tillhört medföra nämligen, att talan i följd av olaga renbetning jämförelsevis sällan kan ifrågakomma. Något verksamt inskridande synes icke kunna komma till stånd på annat sätt, än att åt offentlig myndighet — och i så fall lämpligen Kungl. Maj:ts befallningshavande — meddelas befogenhet att på ansökan av ägare — kronan eller annan — besluta om nedslaktning av hjord, vilken, efter vad som kan anses allmänt veterligt, plägar olovligen inkomma på sökandens mark.

Ett dylikt förfarande lär ej kunna anses innefatta kränkning av ägarens rätt. Den renskötsel det här gäller grundas, såsom framhållits i tidigare kommittéförslag i ämnet, i själva verket blott på en självtagen rätt att låta renar underhållas på annans bekostnad. Låter man, såsom nu tillämnas, renarnas försäljning ske för ägarnas räkning — med iakttagande naturligtvis att alla kostnader för realisationen skola uttagas ur köpeskillingen — är påföljden väsentligen lindrigare än den konfiskationspåföljd, som enligt nuvarande lydelse av 27 § renbeteslagen inträder, när renar olagligen hållas inom lappmarken, varemot den sammanfaller med den påföljd förslaget för sådant fall åsyftar. I själva verket synes det föga följdriktigt att för sistnämnda fall stadga allvarsammare äventyr, än som skulle gälla vid lagstridig renskötsel utom lappmarken.

Framhållas må slutligen, att nuvarande sällsynt gynnsamma konjunkturer för försäljning av renkött torde erbjuda ett särskilt fördelaktigt tillfälle för renägare att genom frivillig realisation undgå de lagstadgade påföljderna av olaga betning.

Den bestämmelse i renbeteslagen, som skulle ersättas med här åsyftade föreskrifter, angår, såsom redan nämnts, allenast renar i Norrbottens läns kustland. Ehuru för närvarande renskötsel eljest ej bedrives

å orter utanför dem, som renbeteslagen avser, torde den nya bestämmelsen dock böra avfattas så, att den äger tillämpning varhelst utom lappmarkerna och de jämtländska renbetesfjällen motsvarande förhållanden tilläventyrs skulle kunna uppstå.

Såsom förut är omförmält, avser förslaget anordnande i Norrbottens län av renräkning minst vart tredje år. Även i Västerbottens och Jämtlands län torde sådana förrättningar komma att företagas med ej alltför långa mellanrum. Vid renräkningarna är lappordningsmännens medverkan av nöden. Enligt gällande lag har emellertid sådan medverkan ansetts ej kunna ifrågakomma utan särskilt åtagande från deras sida. Det torde vara lämpligt, att i 10 § renbeteslagen införas stadgande om skyldighet för ordningsmännen att medverka uti ifrågavarande hänseende. Samtidigt torde i lagen böra införas bestämmelse om rätt för ordningsmännen att, på sätt sedan länge förekommit, åtnjuta årligt arvode.

*Lapp-
ordningsmans
medverkan vid
renräkning.*

Föredraganden uppläste härefter det utarbetade lagförslaget, vilket såsom bilaga finnes fogat vid detta protokoll, och hemställde, att Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län måtte anbefallas att, sedan lapparna i nämnda län på lämpligt sätt erhållit tillfälle att uttala sig över förslaget samt lappfogdarnas yttrande däröver inhämtats, i ärendet avgiva utlåtande före utgången av januari 1917.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan fann Hans Maj:t Konungen gott lämna bifall.

Ur protokollet:
Israel Myrberg.

Bil.

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Härigenom förordnas, att i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige 1, 2, 3, 4, 9, 10, 27, 30 och 31 §§ skola erhålla följande, ändrade lydelse samt i stället för 35—38 §§ skola införas följande med nummer 35—44 betecknade paragrafer:

1 §.

1. Lapparna äro berättigade att uppehålla sig med sina renar under varje tid av året inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ovan odlingsgränsen och å sådan mark nedom samma gräns, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilde, vid avvitringen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd, samt inom Jämtlands län å renbetesfjällen, varunder inbegripas såväl de vid avvitringen för lapparna avsatta renbetesfjäll som ock de till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtna områden.

2. Å annan mark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, än ovan sägs, så ock å de trakter utom nämnda lappmarker och renbetesfjällen i Jämtlands län, vilka lapparna efter gammal sedvana hava besökt, äga lapparna jämväl att uppehålla sig med renarna, dock endast under oktober, november, december, januari, februari, mars och april månader, för så vitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lapparna att uppehålla sig där under annan tid av året, eller ock ovanliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

3. Där lapparna efter ty nu är sagt äro berättigade att uppehålla sig med sina renar, äga de att under iakttagande av de i denna lag meddelade bestämmelser begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och renarna; ej vare dem dock på grund av detta stadgande tillåtet att uppföra bostadshus.

2 §.

Uppehåller sig lapp med sina renar å trakt, där han icke äger under någon tid av året vistas, eller på trakt, som i 1 § 2 mom. omförmäles, under tid, då rätt till vistelse där icke är honom medgiven, böte från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

Finnes å viss trakt stam av renar, vilken utan att stå under någons vård år efter år fortlever å trakten, meddelar Konungen de bestämmelser, vilka äro erforderliga för att denna renstam må dödas.

3 §.

I Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt å renbetesfjällen i Jämtlands län äga de renskötande lapparna att till eget behov utan betalning använda skogen. Å sådana områden i nämnda lappmarker, där lapparna enligt vad i 1 § 2 mom. sägs äga uppehålla sig endast viss tid av året, må de icke för uppförande eller ombyggnad av kåta, visthus eller stängsel taga växande träd annorlunda än efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lämnas dem av vederbörande skogsbetjänt; dock äga lapparna, där stängsel vid deras visten blivit olovligen bortfört eller gjort obrukbart, att till uppförande av nytt stängsel utan anvisning eller utsyning taga även växande träd.

Å de trakter utom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt renbetesfjällen i Jämtlands län, där lapparna enligt 1 § 2 mom. äga uppehålla sig med sina renar, må lapparna taga endast torra träd och vindfällan, en och videbuskar, samt, för tillfälliga behov, å utmark växande lövträd. Där skogen tillhör staten, erlägges härför ingen betalning. Ej heller erlägges betalning för torra träd och vindfällan samt en och videbuskar i enskild man tillhörig skog. För växande lövträd, som lapparna taga ur sådan skog, skall däremot, där ägaren det påfordrar, givas en billig ersättning, som i brist av åsämjande bestämmes av tre gode män, av vilka vardera parten utser en och dessa tillkalla den tredje. Tredskas endera parten att utse god man, eller kunna de utsedde ej enas om valet av den tredje, äge kronofogde, lappfogde eller

länsman att på begäran i stället utse god man. Emot gode männens beslut må talan ej föras.

4 §.

Renskötande lapp, som tager mera virke än till hans eget behov erfordras, eller som överträder det i 3 § givna förbud att utan anvisning eller utsyning taga växande träd, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor, där ej förseelsen är straffbar efter allmän lag.

Virke, som lapparna vid sina visten lagligen använt till kåtor, stängsel eller annat varaktigt bruk, må ej av jordägaren utan lapparnas samtycke bortföras eller göras för dem obrukbart. Jordägare, som bryter häremot, straffes, där ej förseelsen är straffbar efter allmän lag, med böter från och med fem till och med femtio kronor.

9 §.

För varje lappby skall finnas en byordning, innehållande, i den mån sådant finnes erforderligt, föreskrifter angående ordningen för renskötselns bedrivande inom byn eller eljest angående förhållandet mellan lapparna inbördes, såsom om:

fördelning av sommarbetet inom lappbyn eller ordnandet i övrigt av betesrättens utövning;

renhjordarnas bevakning, antal renvaktare, som böra finnas, samt hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar;

renhjords samlande för märkning, för urskiljning av främmande renar eller för annat ändamål;

förfarande vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av omärkta renar eller av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade, ävensom vid försäljning av dylika slaktade eller levande renar, så ock tid och förfarande vid uppvisning, som i 10 § av lagen om renmärken sägs, av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade;

ersättning till ordningsman eller annan lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar, eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med omärkta renar eller med renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade;

förvaltning, användning och redovisning av lappbyn gemensamt tillhöriga medel; samt

sättet för överläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt.

Sedan lapparna inom byn lämnats tillfälle att uppgöra förslag till byordning, äge Konungens befallningshavande efter kronobetjäningens och lappfogdens hörande i ämnet besluta och byordningen till efterlevnad utfärda. I byordning må stadgas vite från två till femhundra kronor för underlåtenhet att ställa sig byordningens bestämmelser till efterrättelse, så ock införas bestämmelse att, i händelse den felande dragit vinst av sin förseelse, hänsyn härtill och till vinstens omfattning skall tagas vid vitesbeloppets bestämmande. Den, som under tid, då han är tilltalad för förseelse mot byordning, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder lagligen förvunnen härtill, för varje gång stämning utfärdats och delgivits fällas till vite efter ty här förut är sagt.

10 §.

I varje lappby skola de renskötande lapparna vid sammanträde, som i enlighet med Konungens befallningshavandes förordnande hålles inför lappfogde eller länsman, inom sig välja en ordningsman.

Ordningsmannen åligger, utöver vad i denna lag och lagen om renmärken finnes honom särskilt uppdraget:

att förskaffa sig kännedom om de till byn hörande lappars uppehållsställen under de särskilda årstiderna samt att, i händelse det skulle visa sig, att lappar, som ej tillhöra byn, sommartiden föra renar på bete inom dess område, därom ofördröjligen göra anmälan hos lappfogde eller länsman;

att biträda vid renräkning, som anordnas av myndighet;

att tillhålla lapparna att noga bevaka sina renar, samt att söka utreda, genom vilkens eller vilkas renar angiven skada å bofastas ägor blivit förorsakad;

att vaka över efterlevnad av lagen om renmärken och av den för lappbyn fastställda byordning samt hos lappfogde eller länsman anmäla förseelser däremot;

att jämväl i övrigt söka befordra god ordning inom lappbyn och hos lappfogde eller länsman anmäla, när något däremot stridande förekommer;

att vid uppkommande tvister såväl emellan lapparna och de bofasta som ock emellan lapparna inbördes söka bilägga desamma;

att inställa sig vid häradsrätt, när de till lappbyn hörande lappar skola inför rätten höras i ärenden, som röra dem gemensamt, samt att närvara vid de mantalsskrivningar, uppbördsstämmor eller andra allmänna sammanträden, som hållas med lapparna och därvid, när så

erfordras, förete den i 11 § omförmälda längd över antalet renar inom lappbyn; samt

att i förekommande fall, då kronofogde, lappfogde eller länsman å tjänstens vägnar sådan påfordrar, lämna dem erforderligt biträde.

Ordningsman utses för en tid av sex år, med rätt för den utsedde att efter två år eller ock dessförrinnan vid laga förfall avgå från befattningen. Till Konungens befallningshavande skall lappfogde eller länsman ofördröjligen insända uppgift på de lappars namn och vanligaste uppehållsställen, som blivit inför honom till ordningsmän utsedde, jämte utlåtande om deras lämplighet för befattningen. För de valde, om de befinnas lämpliga, utfärde Konungens befallningshavande förordnande och låte därom i länskungörelserna meddela underrättelse. Konungens befallningshavande äge ock, när så provas skäligt, före tjänstgöringstidens utgång entlediga ordningsman.

Ordningsman åtnjute i och för sin befattning enahanda skydd som tjänsteman. Visar han vårdslöshet eller försummelse i befattningen, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

Till ordningsman skall av allmänna medel utgå årlig ersättning efter ty därom särskilt stadgas.

27 §.

När i denna lag talas om lapparnas renar, förstås därmed icke allenast deras egna renar utan ock sådana, som andra på grund av denna lag satt i deras vård (skötesrenar).

30 §.

De renskötande lapparna äro berättigade att till jakt och fiske betjäna sig av land och vatten icke allenast å sådana områden, där de enligt vad i 1 § 1 mom. sägs äga vistas varje tid av året, utan även å annan utmark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker under den tid de äga att å sådan utmark uppehålla sig med sina renar; vare dock i avseende å tid och sätt för nyttjande av jakt och fiske underkastade de bestämmelser, som eljest därom gälla.

31 §.

Ej må å de områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade, bete, slåtter, jakt eller fiske av lapparna till annan upplåtas. Sker sådan upplåtelse, vare den ogill.

Varder bete eller slätter å dylikt område av lapparna ej använt för renskötsel, och finnes upplåtelse därav tills vidare kunna ske utan intrång eller skada för lapparna, äge Konungens befallningshavande att mot lega upplåta betet eller slättern, intill dess behov därav för lapparna åter uppstår. Kan å dylikt område upplåtelse av rätt till jakt eller fiske ske utan skada för lapparna, äge ock Konungens befallningshavande att tills vidare tillåta annan att emot avgift å området jämte lapparna utöva jakt eller fiske. På sådana områden, som upplåtits till utvidgning av de vid avvitrningen avsatta renbetesfjäll i Jämtlands län, må jämväl inägor, som icke äro för lapparna behövliga, utarrenderas. Vid utarrendering av bete, slätter eller inägor skall fästas det villkor, att arrendatorn själv må freda såväl växande som bärgad gröda från intrång av renar.

Upplåtelse, som ovan förmäles, må dock ej äga rum, utan att de lappar, vilka äga rätt att å området uppehålla sig med sina renar, blivit i ärendet hörda. Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt de bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

35 §.

1. Å överloppsmarker, kronoparker eller annan kronomark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt renbetesfjällen i Jämtlands län skola vissa områden av Konungen avsättas till upplåtelse åt lappar, som idkat renskötsel men i följd av ålder eller sjukdom icke kunna därmed fortfara. Konungens befallningshavande tillkommer att upplåta mark inom sådant område, dock ej för längre tid än sökan- des och hans hustrus livstid. Upplåtelse, som sålunda kommer till stånd, medför rätt att från kronans mark taga nödigt bränsle samt stängsel- och hässjevirke, så ock, efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lämnas av vederbörande skogsbetjänt, virke till boningshus och till andra byggnader, som av Konungens befallningshavande i samband med upplåtelsen eller sedermera prövas nödiga. Innehavare av lägenhet, som här avses, har att själv freda såväl växande som bärgad gröda från intrång av renar.

Då nyttjanderätt till lägenhet, varom nu är sagt, upphör, tillfalle lägenheten i befintligt skick kronan utan ersättning för därå nedlagda kostnader; dock ankomme på Konungen, att, när större arbete nedlagts å uppförande av boningshus, medgiva ersättning härför.

I övrigt äge Konungens befallningshavande bestämma villkoren för upplåtelse, som här avses, och skall därvid tillses, att så vitt möjligt upplåtelsen innefattar rätt till jakt och fiske inom visst område.

2. På Konungen ankomme att i andra fall än i 1 mom. avses åt lapp upplåta nyttjanderätt till kronomark i Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller renbetesfjällen i Jämtlands län, när skäl därtill äro och upplåtelsen prövas ej lända till förfång för de renskötande lapparna.

3. Konungens befallningshavande äge ock att utan sammanhang med upplåtelse, varom i 1 mom. sägs, medgiva lapp, som icke idkar renskötsel, rätt att jaga eller fiska å viss trakt inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller renbetesfjällen i Jämtlands län.

36 §.

I fråga om rättighet att, såsom i 27 § sägs, hava skötesrenar hos lappar gälle nedanstående bestämmelser:

1. Renar, som tillhöra lapp, må av denne lämnas i vård hos annan lapp. Varder lappkvinna gift med den, som ej är lapp, behålle hon utan hinder av äktenskapet den rätt, varom här är fråga.

2. Inom Norrbottens län må tills vidare den, som ej är lapp, men bor inom länets lappmark och där äger eller brukar jordbruksfastighet, hava renar under vård av lapp, som huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej är i annans tjänst; dock må ej för sådan renägare djurens antal överstiga tjugu, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna, och skola varje renägares djur samtliga stå under vård av en och samma lapp. Flyttar renägare utom länets lappmark eller upphör han att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare, må renarna ej längre än två år behållas av dödsboet.

Den, som vill begagna sig av den rätt, som i detta mom. avses, har att varje år i maj månad hos lappfogden anmäla antalet av de renar, kalvar för året ej inbegripna, som han har under lapps vård samt vårdarens namn. I samband därmed skall för varje anmäld ren erläggas dels sköteslega för löpande kalenderåret med belopp, som Konungens befallningshavande har att fastställa för länets lappmark i dess helhet eller för de särskilda lappbyarna, dock ej mindre än två kronor femtio öre, dels ock en särskild avgift av femtio öre, som, enligt närmare föreskrifter av Konungen, skall användas såsom bidrag till bekostande av renräkningar samt till åtgärder för renskötselns främjande. Sköteslega, som sålunda erlägges, varde genom lappfogdens föranstaltande tillställd vårdaren. Ej må den omständigheten, att ren, för vilken skötes-

lega erlagts, före årets utgång slaktas eller förgås eller förkommer, medföra rätt för ägaren att återbekomma någon del av beloppet.

Närmare föreskrifter angående lappfogdes åligganden i avseende å anmälningars mottagande samt uppbärande och redovisande av sköteslega och avgifter har Konungens befallningshavande att meddela. Där särskild lapptillsyningsman finnes, äge Konungens befallningshavande förordna denne att i lappfogdes ställe fullgöra hans åligganden i nu angivna hänseenden.

3. Renar, som användas till körslor, s. k. dragrenar, må en var hava under vård av lapp; och vare sådana renar ej i något hänseende inbegripna under stadgandena i 2 mom.

4. Renägare, vilken lämnat renar i vård åt lapp, har i fråga om dessa renar enahanda förpliktelser enligt denna lag som lappen för sina renar.

37 §.

Håller i annat fall än i 36 § 2 eller 3 mom. avses någon, som ej är lapp, renar, som beta å mark, varöver han ej förfogar, eller åsidosätter den, som begagnar sig av den i 36 § 2 mom. medgivna rätt att hava renar under lapps vård, något av vad i sistnämnda lagrum stadgas i avseende å sådan rätts utövande, skall på Konungens befallningshavande ankomma att förordna om försäljning av de renar, som olagligen hållas. Består åsidosättandet däri, att sköteslegan och den särskilda avgiften för anmälda renar ej erlagts, må förordnande om försäljning ej meddelas förr än fyra månader förflutit från det beloppet senast skolat erläggas; men skall i ty fall, vare sig sådant förordnande meddelas eller icke, den särskilda avgiften utgå med en krona. Är förordnande om försäljning föranlett därav, att värden av någons renar fördelats mellan flera lappar, bestämme Konungens befallningshavande vilka renar försäljningen skall omfatta.

När förordnande, som i denna § avses, blivit meddelat, skola de renar förordnandet avser, så snart lämpligen kan ske, på lappfogdens föranstaltande omhändertagas och, levande eller döda, avyttras för ägarens räkning. Av köpeskillingen skall gäldas kostnad för renarnas omhändertagande, slaktande och försäljande samt därefter sköteslega och särskild avgift, där de ej förut erlagts.

Håller någon, som ej är lapp, renar annorledes än såsom skötesrenar under lapps vård, vare han, där de olovligen inkomma på annans

mark, underkastad förutom påföljd av renarnas försäljning efter ty här förut är sagt jämväl bötesansvar enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skada, som av djuren vållas.

38 §.

För övervakande av tillämpningen av vad i 36 § 2 mom. är stadgat skall i Norrbottens län minst vart tredje år hållas allmän renräkning enligt föreskrifter, som meddelas av Konungen.

39 §.

Såsom lapp anses i denna lag den, vars fader i någon mån är av lappske härstamning, dock endast såvitt antingen fadern eller dennes fader drivit renskötsel såsom stadigvarande yrke utan att samtidigt bruka hemman eller nybygge eller biträda vid bruket av sådan fastighet. I fråga om den, som är av oäkta börd, skola moderns i stället för faderns härstamning och yrke komma i betraktande. Kvinna, som är eller varit gift med den, som skall räknas för lapp, varde ock såsom lapp ansedd.

Vill den, som i någon mån är av lappske härstamning men ej enligt vad här förut sagts skall anses för lapp, driva fjällrenskötsel såsom stadigvarande yrke utan samband med jordbruk, have han därtill lov; och varde i ty fall för lapp räknad.

40 §.

Över de av Konungens befallningshavande utfärdade byordningar ävensom över de närmare föreskrifter eller åtgärder, vilka det enligt denna lag eljest tillkommer Konungens befallningshavande att meddela eller vidtaga, äge den, som anser sin rätt därav förnärmad eller obehörigen inskränkt, att hos Konungen anföra besvär inom den tid, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut; skolande dock, där ej ändringssökandet därigenom varder onyttigt, beslutet utan hinder av besvär gälla till efterrättelse, intill dess annorlunda kan bliva vederbörligen förordnat.

41 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag eller för överträdelse av byordning, tillfalla kronan. Saknas tillgång till fulla gäldandet av böter eller viten, förvandlas de enligt allmän stafflag.

42 §.

1. Överträdelse av denna lag ävensom av byordning åtalas vid allmän domstol och höra, där ej annorlunda här nedan sägs, under allmänt åtal.

2. De i 4 § omnämnda förseelser, vilka endast förnärma enskild persons rätt, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver dem till sådant åtal. Lag samma vare beträffande förseelser, om vilka i 25 § handlas. Har ren blivit olovligen fälld eller misshandlad, och är renen omärkt eller målsäganden ej känd, äge allmän åklagare utan angivelse tala i saken, jämväl i fråga om skadestånd, vilket i ty fall skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

3. Förseelse, som avses i 2, 17 eller 37 §, må, där den rör enskild persons rätt, åtalas endast av målsägande.

43 §.

Vad här förut är stadgat i fråga om renar har avseende allenast å sådana renar, som hela året eller någon del därav beta inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark eller renbetesfjällen i Jämtlands län.

Andra renar må ej i något fall föras på bete å mark, varöver renägaren ej förfogar, vid påföljd av böter enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skadan. Är i fråga om någon renägars hjord allmänt veterligt, att därtill hörande djur pläga olovligen inkomma på annans mark, ankomme på Konungens befallningshavande att på ansökan av markens ägare meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga, för att hjorden må nedslaktas och försäljas för renägens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

44 §.

Denna lag äger, så vitt den stadgar förpliktelser för lapparna utöver vad lagstiftningen rörande de lappar, som med renar flytta emellan Sverige och Norge, innehåller, icke tillämpning å norska lappar, som vintertiden uppehålla sig i Sverige.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1918, dock skola stadgandena i 36, 37 och 38 §§ ej lända till efterrättelse förr än den 1 januari 1920, och skola intill dess bestämmelserna i 27 § enligt dennas nuvarande lydelse bibehålla gällande kraft.

Där den, som i någon mån är av lappska härstamning, vid början av år 1917 innehar lägenhet, som utan tillstånd upptagits å kronomark ovan odlingsgränsen i Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark eller å renbetesfjällen i Jämtlands län och ej heller sedermera lagligen upplåtits, äge han och, om han är eller varder gift, hans hustru under sin livstid fortfara med bruket därav; dock skall, om han utan tillstånd nyttjar slätter, bruket därav i varje fall upphöra vid ingången av år 1922. När lägenhet, som här avses, skall avträdas, må ersättning för arbete, som nedlagts å lägenheten, ej utgå, med mindre i särskilt fall Konungen annorledes förordnar, men byggnader, som därå finnas, äge åbon eller hans rättsinnehavare bortföra, ändå att de må hava uppförts med virke från kronans mark.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 2 mars 1917.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet anmälde departementschefen, statsrådet Hasselrot, att sedan Kungl. Maj:t den 8 december 1916 beslutat, att över ett inom justitiedepartementet utarbetat förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige yttranden skulle inhämtas från Konungens befallningshavande i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom lappfogdarna och lappbefolkningen, dessa yttranden numera inkommit, varjämte från komministern i Arjeplogs församling Otto Lindgren insänts en underdånig skrivelse i ärendet.

Härefter anförde departementschefen:

»De inkomna yttrandena och nämnda skrivelse hava varit föremål för övervägande; och torde det nu tillåtas mig att i huvudsak redogöra

för de mot förslaget framställda erinringarna samt de jämkningar, som med anledning därav ansetts påkallade, ävensom skälen till att en del erinringar ansetts ej böra föranleda ändring i förslaget.

1 § 3 mom.,
3 och 35 §§.

En av de viktigaste frågor, som i förslaget upptagits till behandling, angår lapparnas rätt att bosätta sig å kronans marker i trakter, som äro avsedda för renskötsel. Förslagets 35 § avser att göra denna rätt beroende av tillstånd av Konungen eller i vissa fall Konungens befallningshavande. I nära samband härmed står dels ett i 1 § 3 mom. i förslaget infört förtydligande tillägg, varigenom uttryckligen angives, att den lapparna tillkommande rätt att å sina renbetesområden begagna sig av land och vatten till underhåll för sig själva och renarna icke grundar någon rätt för dem att uppföra bostadshus, dels ock tillägget i 3 §, vari framhålles, att lapparnas rätt till virkestäkt icke avser virke till bostadshus.

De föreslagna reglerna i 35 § hava icke givit anledning till erinringar från lapparna i Norrbottens län och ej heller från flertalet lappar i Västerbottens och Jämtlands län. Från några håll i sistnämnda båda län hava röster höjts för att lapparna måtte tillåtas att slå sig ned var hälst de själva funne för gott. I samband härmed hava ett par lappar uttalat, att det vore för sent för lapparna att börja upptaga nybyggen, när de vore gamla och orkeslösa. De kunde då ej livnära sig på jordbruk, jakt och fiske eller hava förmåga att uppföra bostad. I motsats härtill förekomma från lappar i Västerbottens län uttalanden om att ingen bosättning borde få ske å renbeteslanden eller ock att sådan borde medgivas endast med största försiktighet och efter lapparnas hörande. Lapparna i flere av Västerbottens byalag hava förklarat sig synnerligen tacksamma för bestämmelsen i 1 mom.

Vidkommande förslagets detaljbestämmelser i denna del hava flertalet lappar i Jukkasjärvi socken framhållit önskvärdheten av, att när nyttjanderätt till lägenhet, som avsåges i 35 § 1 mom. upphörde och lägenheten återfölle till kronan, ersättning utginge för alla å lägenheten nedlagda kostnader och således icke endast efter Konungens särskilda förordnande för större arbete å uppförande av boningshus. Den å dylik lägenhet bosatte kunde i annat fall fattas av missmod och eftersätta allt arbete på förbättring av lägenheten och därigenom också kunna sänkas i större fattigdom. I samma riktning hava uttalanden gjorts av flertalet lappar i de fyra nordligaste av Västerbottens sex lappbyar samt i Jämtlands län. Av nämnda Västerbottenslappar har dock i främsta rummet yrkats, att arvingarna till de lappar, som enligt mom. 1 fått lägenheter till sig upplåtna, skulle äga övertaga lägenheterna; och hava flera jämtlandslappar framkommit med liknande hemställan.

Vad angår den i 1 § 3 mom. införda inskränkningen i lapparnas rätt att för byggnadsändamål taga virke å främmande mark, har denna inskränkning rönt motstånd från lapparna i Västerbottens län och flertalet lappar i Jämtlands län. Jämväl lapparna i de sydligare lappmarkssocknarna i Norrbottens län hava i allmänhet gjort invändningar mot paragrafens nya lydelse. Alla dessa lappar hemställa om rätt att få uppföra ej allenast kåtor utan även bostadshus å sina renbetesland. Några gå så långt, att de önska rätten utvidgad till ladugårdsbyggnader och gethus. Å

andra sidan hava lapparna i Karesuando, Jukkasjärvi och Gällivare socknar samt delvis i Arjeplogs socken ävensom vissa jämtandslappar icke haft något att erinra mot förslaget. Tvärtom har framhållits, att renskötseIn vore oförenlig med stugubyggnader, enär lapparna måste flytta med sina renar allt efter som betet påfordrade.

Lapparna inom en by i Gällivare socken hava i detta sammanhang påyrkat förbud för renskötande lappar att hela året kvarstanna å en och samma plats, ett yrkande som upptagits av lappfogden i Norrbottens läns norra distrikt samt av Konungens befallningshavande i länet.

Lappfogden i Västerbottens län anser, att icke några skäl föreläge, som motiverade, att, på sätt 35 § 2 mom. innehåller, lappar, som icke vore renskötare, skulle med avseende å rätt till bosättning å kronomark gynnas i högre grad än andra svenska medborgare. Dessa lappar borde få nöja sig med att ovan odlingsgränsen söka upplåtelse av s. k. fjällägenheter och nedom odlingsgränsen av odlingslägenheter. Mom. 2 borde därför utgå ur förslaget, men borde då övergångsbestämmelserna utvidgas att omfatta av lappar innehavda lägenheter å all kronomark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker och ej blott å de ovan odlingsgränsen belägna delarna därav. Vidkommande 3 mom. håller lappfogden före, att ej heller beträffande upplåtelser av jakt och fiske tillräckligt avgörande skäl anförts för motiverande av ett särskiljande av icke renskötande, bofasta lappar från andra svenska medborgare.

Konungens befallningshavande i Västerbottens län förklarar sig ej hava något att erinra mot vad av mig till statsrådsprotokollet uttalats om att gällande lagbestämmelser ej för lappbefolkningen medförde rätt till bosättning å kronomark, samt att inga nya olaga bosättningar borde tolereras. Konungens befallningshavande betonar därjämte den av mig hävdade uppfattningen, att det för staten icke funnes någon anledning att genom upplåtande av jord underlätta de renskötande lapparnas bosättning och att principiellt i vårt land renskötsel i allmänhet ej utan stora olägenheter kunde förenas med bofast levnadssätt. De föreslagna nya bestämmelserna synas Konungens befallningshavande ur denna synpunkt ändamålsenliga och tillstyrkas.

Utlåtandena av lappfogdarna i Norrbottens län ävensom Konungens befallningshavande i länet innebära ävenledes tillstyrkande av nu ifrågavarande bestämmelser.

Lappfogden i Jämtlands län anser, att samma rätt, som enligt 35 § 1 mom. tillförsäkrades orkeslösa lappar, borde utsträckas till lappar, som av en eller annan anledning, såsom rovdjurs härjningar, dåliga betesår eller sjukdomar, förlorat sina renar eller fått dem så reducerade, att lapparna vore nödsakade upphöra med renskötseln och överlämna sina djur för vård till andra renägare.

Vidare har lappfogden anslutit sig till förslaget om uttryckligt förbud för lappar att egenmäktigt å kronomark uppföra bostadshus, under framhållande att det vore helt naturligt att lappar, som redan under flera år haft bostad och antagit de bofastas levnadsvanor, ej kunde förmå sig att godvilligt avstå från dessa eller erkänna, att renskötseln, långt ifrån att betinga fasta bostäder, tvärtom ej kunde nöjaktigt utövas av den, som hade fast bostad och antagit de bofastas levnadsvanor. Vad anginge kåtorna, vore en omsorgsfullt och ordentligt uppförd kåta ej alls, såsom några velat påstå, osund och hälsovådlig; och vore lappar, som ej tålde vid att bo i kåtor, ej alls dugliga till renskötande lappar.

Konungens befallningshavande i sistnämnda län har hyst betänkligheter i fråga

om de föreskrifter angående jordupplåtelse, som i 35 § meddelas. Att bevilja upplåtelser av ifrågavarande slag åt lappar, som i följd av ålder och sjukdom icke kunde fortfara med renskötseln, skulle, enligt Konungens befallningshavandes mening, vare sig upplåtelser skedde kolonivis eller enstaka, närmast föranleda tillskapande av platser för ett lapproletariat. Dessa ålderstigna eller sjuka lappar skulle sakna alla förutsättningar för att tillfredsställande kunna sköta de upplåtna lägenheterna, till stor del kanske även sig själva. Problemet med den lappska fattigvården, som särskilt vad Jämtlands län anginge hörde till de mest svårlösta, kunde ej lösas på detta sätt. På detta problem, som tarvade sin särskilda undersökning och utredning, kunde Konungens befallningshavande icke i detta sammanhang ingå men ville på det bestämdaste avstyrka vad som i ovan angivna avseende föresloges i paragrafen. Däremot syntes det vara gagneligt, att i de av lappfogden i länet omförmälda fall, att en lapps hjord gått förlorad eller så minskats, att han måste upphöra med renskötseln, upplåtelse kunde ske. Härigenom torde, åtminstone i viss mån, utkomstmöjlighet kunna beredas åt lappar, som genom omständigheternas makt med eller utan eget förvållande blivit urståndsatta att bedriva renskötsel men hade krafter och energi nog att slå sig fram på andra vägar. Inom Jämtlands län utgjorde de icke renskötande lapparna det stora flertalet; och det vore synnerligen önskvärt att under ordnade förhållanden kunna bereda dessa tillfälle till utkomst såsom bofasta jordbrukare eller möjligen även hantverksidkare. Genom en sådan möjlighet skulle säkerligen tillströmningen till den lappska fattigvården kunna minskas. Därest man ej ville åt Konungens befallningshavande inrymma rättighet att medgiva upplåtelser av ifrågavarande slag, torde ändamålet ock kunna vinnas genom att en sådan rättighet tillades Konungen. Rättigheten torde i sådant fall kunna utsträckas till att avse även andra förhållanden än de av lappfogden berörda.

Det av lappfogden i länet gjorda uttalandet rörande förbud för lapparna att bygga bostadshus har biträtts av Konungens befallningshavande. Då emellertid ett flertal dylika bostadshus funnes, av vilka de flesta säkerligen hade tillkommit i god tro, erfordrades enligt Konungens befallningshavandes mening ett övergångsstadgande, som utsade huru med dessa hus skulle förhållas, åtminstone för så vitt de ej komme att falla inom område, varom i 35 § förmåltes.

De i 35 § 1 mom. upptagna bestämmelserna om vissa områdets avsättande till upplåtelse åt lappar, som idkat renskötsel men i följd av ålder eller sjukdom icke kunna därmed fortfara, hava såsom nämnts av Konungens befallningshavande i Jämtlands län uppfattats så, som skulle därmed åsyftas en lösning av spörsmålet rörande den lappska fattigvården. Att detta högeligen invecklade och ömtåliga spörsmål skulle kunna lösas allenast genom anvisande av lägenheter åt orkeslösa lappar, har aldrig ingått i min tanke. Nämda bestämmelser stå, såsom jag tidigare framhållit, i samband med förslaget ståndpunkt i fråga om otillåtligheten av lappars egenmäktiga bosättningar å kronomarkerna. Vill man, såsom förslaget åsyftar, göra slut på härutinnan inrotade sedvanor — något som är av synnerlig vikt för upprätthållande av nomadväsendet i det hela — är det billigt, att den utväg till bosättning, som

hittills stått öppen för orkeslösa nomadlappar, icke plötsligen helt och hållet stänges. Erfarenheten från en del lapptrakter giver vid handen, att gamla lappar, som i enlighet med urgammal tradition slagit sig ned såsom fiskare, mången gång kunnat föra en bekymmerfri och för deras förhållanden avpassad tillvaro, i det de uppehållit sig med det i många trakter ymniga fisket, vartill kommit avkastningen av behållna renar samt anhörigas bistånd i en eller annan form. Huruvida sådan upplåtelse av bostadslägenheter, som här avses, lämpar sig även för lappar, som uppenbarligen ej hava utväg till försörjning, kan omtvistas. För min del anser jag, att de för andra fattiga brukliga kasernartade anstalterna föga lämpa sig för de vid friluftsliv och rörlighet vana nomadlapparna utan för dem mera än för andra måste medföra ett svårt tvång. Lämpligare förefaller att även åt utfattiga lappar anvisa smålägenheter, som anslutas till en större centrallägenhet, där nödig personal för tillsynen kan förläggas och de fullständigt hjälplösa lapparna kunna intagas. Frågan om inrättande av dylika fattigvårdsanstalter kan emellertid naturligtvis icke i detta sammanhang utredas utan bör komma under övervägande i samband med den allmänna utredning av det lappska fattigvårdsspörsmålet, som snart måste komma till stånd. Med hänsyn till vad Konungens befallningshavande anført torde det då vara lämpligt att i avbidan på resultatet av denna utredning bestämmelsen om upplåtelse av lägenheter inom de för orkeslösa nomadlappar avsedda områdena tillsvidare erhåller sådan avfattning, att upplåtelse icke beviljas lappar, som uppenbarligen sakna utväg till nödtorftig försörjning. Även med en dylik begränsning komma ifrågavarande bestämmelser, på sätt nyss anförts, helt visst att erhålla en avsevärd betydelse.

Vad beträffar det önskemål lappfogden i Jämtlands län samt Konungens befallningshavande i länet uttalat i fråga om upplåtelse av lägenheter till lappar, som förlorat sina renar, har i mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 8 december 1916 framhållits, hurusom den omständigheten, att en lapp förlorat sina renar eller en större del av dem, icke bör betraktas såsom anledning att åt honom upplåta boplats. Detta yttrande åsyftar emellertid, såsom av sammanhanget framgår, huvudsakligen fjälllapparna i de egentliga lappmarkerna, i avseende å vilka jag bestämt vidhåller olämpligheten av att genom upplåtelse av ett större antal nya lägenheter bereda de renskötande lapparna intrång. Med avseende å lapparna i Jämtlands län likasom skogslapparna i de båda andra länen ligga, såsom ock i mitt ifrågavarande yttrande blivit antytt, förhållandena väsentligen annorlunda. Skogslapparnas kvarhållande vid renskötseln kan, såsom tidigare framhållits, knappast anses såsom något

angelägnare önskemål, och deras renskötsel är ej i samma grad som fjälllapparnas beroende av, att betesområdena hållas fria från nya bosättningar. Vad åter angår Jämtlands län, har en icke obetydlig del av därvarande lappbefolkning förvekligats i sådan grad, att utsikterna för dess återförande till nomadliv ej äro stora, varjämte områden här synas stå till buds, som utan avsevärt intrång för renskötseln skulle kunna upplåtas till jordbrukslägenheter åt dylika lappar. Den föreslagna lydelsen av 35 § 2 mom. gör det ock möjligt att vidtaga dylika upplåtelser, och anledning att av hänsyn till Konungens befallningshavandes och lappfogdens ifrågavarande uttalanden vidtaga ändring i nyssnämnda bestämmelser synes alltså ej föreligga.

Däremot torde, med hänsyn till vad lappfogden i Västerbottens län erinrat mot samma bestämmelser och med anslutning till vad nyss yttrats angående olämpligheten av att underlätta lappars bosättning i de egentliga lappmarkernas fjälltrakter, sådan jämkning böra vidtagas i bestämmelsens avfattning, att av själva lagtexten framgår, hurusom i trakterna ovan odlingsgränsen upplåtelse äger rum allenast när synnerliga skäl därtill förekomma.

Den i 1 § 3 mom. och 3 § införda förtydligande bestämmelsen att lapparnas rätt till »land och vatten» icke medför befogenhet att uppföra bostadshus eller att därtill erhålla virke har, såsom framgår av den föregående redogörelsen, tillstyrkts av alla hörda myndigheter och ej heller föranlett erinringar från lapparna inom de nordligaste lappmarkssocknarna, där såsom bekant renskötseln står högst. Tydligt torde i själva verket vara, att fast bostad i allmänhet icke låter förena sig med en god renvård. Anledning att i denna del frångå förslaget torde alltså ej föreligga.

Vad Konungens befallningshavande i Jämtlands län uttalat rörande behövligheten av ett övergångsstadgande om bostadshus, som före den föreslagna lagens utfärdande blivit av lapparna uppförda, synes ej heller böra föranleda någon ändring i förslaget, då dylika bostadshus måste anses inbegripna under sådana lägenheter å kronomark, som enligt den övergångsbestämmelse förslaget innehåller må bibehållas under innehavarens livstid.

Den av Konungens befallningshavande i Norrbottens län samt lappfogden i länets norra distrikt gjorda framställningen angående förbud för renskötande fjälllappar att kvarstanna hela året å samma plats synes vara värd att tagas i närmare övervägande. Emellertid torde frågan böra anstå till behandling i sammanhang med den förestående allmänna revisionen av villkoren för utövande av renskötsel såsom näring samt renbetesmarkernas utnyttjande.

Emot den i 3 § införda förtydligande bestämmelsen att lapparna enligt paragrafen tillkommande rätt till virke avser endast »renskötande» lappar har en stor del lappar i Västerbottens och Jämtlands län uttalat, att alla lappar borde hava samma rättigheter enligt lapplagen. Vissa andra hava hemställt, att de lappar, som förlorat sina renar, måtte behålla samma rättigheter som de renägande lapparna.

Med anledning av dessa erinringar hänvisar jag till de skäl, som tidigare anförts till stöd för förslaget.

Beträffande de föreslagna ändringarna i 9 och 36 §§ hava lapparna i flera 9 och 36 §§ byar gjort gällande, att ett vitesmaximum av 500 kronor vore för högt, och föreslagit, att den förutvarande bestämmelsen lämnades oförändrad. Tillika har hemställts, att vitena måtte tillfalla lapparna och ingå i byakassorna eller, såsom av jämtlandslappar föreslagits, användas till premier åt goda renskötare eller överlämnas till fonden för lappväsendet.

Lappfogden i Norrbottens läns norra distrikt samt Konungens befallningshavande i länet hava föreslagit, att vitesbelopp enligt byordning på ett eller annat sätt måtte komma lapparna till godo och har till stöd därför anförts, att det vore byalagen, som bleve lidande av överträdelserna av byordningarna, och att annan gottgörelse än dessa vitesbelopp sällan kunde erhållas. Konungens befallningshavande i Västerbottens län samt lappfogden och Konungens befallningshavande i Jämtlands län anse, att böter och viten, som utdömas såväl enligt renbeteslagen som byordning, böra användas till förmån för lapparna samt, enligt de två sistnämnda myndigheternas förslag, tillfalla lappfonderna i de olika länen.

Anledningen till den i 36 § renbeteslagen föreslagna ändringen att viten enligt byordning skulle tillfalla kronan istället för, såsom förut, lappbyn är önskvärdheten av att dessa viten, isynnerhet sedan ett förhöjt vitesmaximum kan komma att avsevärt öka deras belopp, icke böra tillföra den sakfällda någon fördel. Detta skulle bliva händelsen, om vitena tillfölle kassan i den lappby han tillhör, och framträder särskilt i de fall, då, såsom genom den nyligen införda byindelningen i Jämtlands län är förhållandet, lappbyn är mycket liten och omfattar endast ett fåtal renskötande husbönder. Något hinder synes emellertid ej föreligga att förfoga över dessa viten för ändamål, som gagna lapparnas sak mera allmänt, och jag finner icke något vara att erinra mot en bestämmelse att enligt byordningen utdömda viten användas till förmån för länets lappar. Lämpligen kunna de tillgodoföras de fonder, som upprättats till främjande av renskötseln i de särskilda länen, men på grund av de växlande förhållandena synes det böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelserna härutinnan. De av Konungens befallningshavande i Västerbottens och Jämtlands län framställda förslagen att jämväl böter skola användas till förmån för lapparna anser jag mig däremot ej kunna tillstyrka.

30 §.

I 30 § har föreslagits införande av två förtydligande bestämmelser, nämligen dels att endast de »renskötande» lapparna vore berättigade till jakt och fiske å de i paragrafen omhandlade trakter och dels att lapparna i avseende å tid och sätt för nyttjande av jakt och fiske vore underkastade de bestämmelser, som eljest därom gällde.

I förra hänseendet hava gjorts invändningar av lapparna i Karesuando socken samt största delen av lapparna i Västerbottens och Jämtlands län. I allmänhet har av dessa lappar hemställts, att jakt- och fiskerätt, varom här vore fråga, borde tillkomma ej blott de renskötande lapparna utan även övriga lappar, vare sig sådan rätt skulle medgivas dem inom lapparnas områden i deras helhet eller endast inom området för den lappby, dit de särskilda lapparna hörde.

Lappfogden i Jämtlands län har, under hänvisning till 35 § i förslaget, varigenom möjlighet beredes icke renskötande lappar att efter tillstånd av Konungens befallningshavande erhålla fiske- och jakträtt inom viss trakt, framhållit, att dylik rätt borde utan särskilt tillstånd tillkomma varje inom en lappbys fastställda område boende, till byn hörande medlem, och har Konungens befallningshavande i länet instämt i nämnda erinran.

Jag anser emellertid anledning ej förekomma att i denna del vidtaga ändring i förslaget.

Vidkommande den i samma paragraf berörda frågan om lapparnas likställighet med övriga svenska undersåtar vid jakt- och fiskerättens utövande har genom de avgivna yttrandena vunnits upplysning att lapparna inom de flesta fjälllappbyar inom Norrbottens län ansett sig till viss grad fritagna från jakt- och fiskeförfattningarnas föreskrifter. Sålunda har en del av nämnda lappar, under påpekande att björnen vore ett för lapparnas näring ytterst farligt rovdjur, förklarat, att man trott sig äga rätt att döda björn, varhålst den anträffades. Andra hava anført, att lapparna ofta måste taga litet fågel eller fisk, vare sig det vore tillåten tid eller icke. Detta kunde ej undvikas, när maten toge slut under vistelse uppe i fjället. Blevet fisket under vissa tider fridlyst i fjällsjöarna, kunde även inträffa, att lapparna aldrig kunde komma att få fiska i dessa sjöar, enär de törhända under sina färder passerade dem endast under sålunda förbjuden tid. Med anledning härav har hemställts, att inga särskilda fridlysningstider måtte gälla för lapparna. Andra inskränka sig till en begäran att det måtte tillåtas dem att var som helst döda björn. Vidare har från en del håll uttalats önskan att få använda sax vid fångst av rovdjur.

Lappfogden i Norrbottens läns norra distrikt tillstyrker på det livligaste lapparnas anhållan i vad den avser rätt att döda björn och använda sax. Likaledes föreslår han, att om förbud kommer att meddelas mot fiske vissa tider av året i fjällsjöar, de renskötande lapparna fritagas från dylikt förbud. Lappfogden i Norrbottens läns södra distrikt tillstyrker förslaget i föreliggande form, ehuru han anser sig icke kunna underlåta att anmärka, att det nog kunde komma att inträffa, att lapparna en och annan gång av nöd kunde tvingas att under förbjuden tid skjuta någon fågel. Konungens befallningshavande i Norrbottens län framhåller nödvändigheten av, att möjlighet icke betages lapparna att på verksamt sätt freda sina renhjordar mot ödeläggelse genom rovdjur.

Förevarande i 30 § intagna tillägg angående skyldighet för lapparna att i avseende å tid och sätt för nyttjande av jakt och fiske vara underkastade de bestämmelser, som eljest därom gälla, har föranlett upplysningar, som i hög grad påvisat behovet av en erinran om gällande förordningar. Någon anledning att frikalla lapparna från de allmänna föreskrifterna om tider och områden för fridlysning av särskilda djurslag eller förbud mot användning av vissa fångstredskap lär icke kunna förekomma. Däremot kan måhända ifrågasättas, huruvida nu gällande bestämmelser i ämnet äro så anpassade efter förhållandena, som önskvärt vore. Särskilt vill det synas, som om det genom lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt införda förbudet mot användande av sax vid rovdjursfångst skulle medfört en del olägenheter. Hithörande frågor äro emellertid föremål för utredning genom särskilda inom jordbruksdepartementet tillkallade sakkunniga, vilka jämväl erhållit uppdrag att framlägga förslag rörande tillgodogörande av fisket i kronans fiskevatten, varvid även de med avseende å lapparnas fiske i fjällsjöarna gjorda erinringar torde vinna beaktande. Redan nu torde emellertid lapparnas fiskerätt kunna i tillräcklig utsträckning tillgodoses av Konungens befallningshavande vid utfärdandet enligt fiskeristadgan av ordningar för fiskets bedrivande i de särskilda sjöarna.

Den i 31 § föreslagna ändringen, varigenom föreskriften om lapparnas samtycke såsom förutsättning för upplåtelse av bete och slätter å deras områden borttagits, har föranlett erinringar från lapparna i två byar i Norrbottens län, samtliga fjällappar i Västerbottens län samt fyra lappbyar i Jämtlands län. Förstnämnda lappar äro av den åsikten, att hela förevarande paragraf borde utgå ur lagen, då allt stadgande om upplåtelse av bete, slätter, jakt och fiske vore överflödigt, enär lapparna själva vore i behov av alla dessa tillgångar inom de åt dem anvisade områden. De övriga påyrka bestämmelsernas bibehållande i nuvarande form.

31 §.

De sålunda gjorda invändningarna synas mig icke förtjäna avseende; och tillåter jag mig till stöd härför hänvisa till den av mig anförda motiveringen till förevarande ändringsförslag.

Vidkommande de i 36 § upptagna nya föreskrifterna angående bofastas renägarskap hava lapparna i Karesuando socken samt flertalet lappbyar i Jukkasjärvi socken uttalat sin tillfredsställelse med förslaget. Övriga lappar i sistnämnda socken anse däremot förslaget icke vara tillräckligt vittgående. De hemställa för sin del, att de bofasta helt förbjudas att äga renar, enär även ett medgivande för dem att på förslaget sätt innehava 20 renar kunde medföra vintermarkernas förstörande. De framhålla vidare, att de ej numera hade några skötesrenar för bofasta, men att förhållandet till dessa ändock vore gott. Lapparna i Arvidsjaurs socken (skogs-lappar) uttala, att det vore högst nödvändigt särskilt inom berörda socken att de

36 §.

bofastas renantal inskränktes; och syntes dem i sådant avseende det föreslagna maximum av 20 renar synnerligen lämpligt. Lapparna från Gellivare, Jockmokks och Arjeplogs socknar, med undantag av ett fåtal som ansluter sig till förslaget. hava däremot föreslagit maximiantalets höjande. De flesta anse 50 renar vara en lämplig gräns; dock hava några av dem ifrågasatt detta högre renantal endast för en övergångstid av fem år. Ett mindretal har påyrkat 100 renar såsom maximum. Endast ordningsmannen i Arjeplogs fjällappby har uttalat, att de bofasta borde hava oinskränkt rätt att äga renar. Såsom motivering för en höjning av renantalet utöver förslaget siffrer hava åberopats de svårigheter, som annars skulle uppstå ej mindre i lapparnas ekonomi än även i förhållandet mellan dem och de bofasta, varjämte uttalats farhåga för, att de bofasta skulle upphöra med sitt reninnehav. Emot sköteslegans föreslagna belopp har i allmänhet icke gjorts någon erinran, tvärtom har framhållits, att den vore väl avvägd och ej kunde betraktas såsom för hög. Endast lapparna i Jokkmokks skogslappby hava gjort gällande, att legan vore så hög, att den skulle göra det omöjligt för de bofasta att hava renar. Ett par arjeplogslappar hava förmenat, att lapparna själva borde få bestämma sköteslegans belopp. Från några håll har gjorts invändningar mot föreskriften att lappfogden skulle uppbära sköteslegan. Vanligt vore för närvarande, att lapparna erhöle förskott på legan, varav många vore i behov; men detta skulle omöjliggöras genom de föreslagna bestämmelserna. Från lappar i flera byar i Jämtlands län hava framställts erinringar med avseende å den i förevarande paragraf intagna föreskriften att lappkvinna, som vore gift med den, som ej vore lapp, behölle sin rätt att hava renar i vård hos annan lapp; och har påyrkats, att hennes rätt skulle begränsas till, enligt olika förslag, högst 20, 30 eller 50 djur. Såsom stöd härför har framhållits, att annars ett kringgående av förbudet för bofasta av annan ras än lapps att innehava renar kunde befaras. Vidare har av en del lappar föreslagits, att, därest den lappkvinna sålunda medgivna rätten att hava skötesrenar på ett eller annat sätt missbrukades eller föranledde skada för de renskötande lapparna, rätten skulle kunna genom myndighet frångävas henne samt att hon för att åtnjuta ifrågavarande förmån skulle vara bosatt inom det län, där hon innehade skötesrenarna.

Lappfogden i Norrbottens läns norra distrikt har anført: Att lapparna i Gellivare socken allmänt uttalat sig för bofastas vidsträcktare rätt att innehava renar berodde otvivelaktigt därpå, att denna sockens lappar, särskilt i dess södra del, genom bofastas reninnehav så kommit i de bofastas händer, att de ej kunde tänka sig ett självständigt liv. De litade på de bofasta och deras renantal och inrättade sitt eget liv och sin näring med tanke därpå. Härigenom komme alla dessa lappar slutligen att vara ett slags drängar eller tjänare till de bofasta och förmådde slutligen knappt att rycka upp sig till en självständig ställning. På detta sätt bleve ock fattigdomen, som en gång varit anledning till att lapparna skaffat sig de många skötesrenarna, en följd av dessa. Enligt renlängden för 1916 funnes i sydligaste byalaget i Gellivare 5,011 renar, av vilka 2,775 tillhörde lapparna, 2,073 bofasta i Sverige och 163 norska undersåtar. Av allt att döma syntes de bofasta alltmer lägga an på att innehava renar och utöka sina hjordar, och då proportionen mellan lappens egna renar och skötesrenarna blivit sådan som i nämnda lappby, vore det på tiden, att något åtgjordes för utjämning av förhållandet. Detta kunde ske genom den föreslagna inskränkningen i de bofastas renantal. Skulle denna inskränkning medföra, att de bofasta fullständigt slutade med reninnehav, vore ingen skada skedd.

I Karesuando socken och i norra delen av Jukkasjärvi socken finnes inga bofasta tillhöriga renar i fjälllappars vård, och ändock vore lapparna i dessa byalag ekonomiskt bättre situerade än i de byalag, där skötesrenar hölles. Även i nämnda båda socknar hade skötesrenssystemet förut funnits, men hade det måst upphöra med hänsyn till därvarande lappars flyttningar till Norge. Dock hade därigenom fattigdomen bland dem icke blivit större, och ej heller hade förhållandet mellan bofasta och lappar blivit sämre än exempelvis inom sydligaste lappbyn i Gellivare. Genom det oinskränkta skötesrenssystemet kunde i visst fall förhållandet mellan de båda folkraserna tänkas bli sämre, nämligen så till vida, att de bofasta, som idkade skogsrenskötsel längre ned i landet, kunde vilja lägga hinder i vägen för fjällrenarnas vistelse å deras marker.

Lappfogden i Norrbottens läns södra distrikt har ansett de föreslagna bestämmelserna vara till fromma för de »egentliga» lapparna.

Konungens befallningshavande i Norrbottens län hänvisar vidkommande såväl 36 som följande paragraf till sitt i ärendet avgivna utlåtande av den 5 november 1915, vilket finnes närmare omnämnt i statsrådsprotokollet för den 8 december 1916, samt anför vidare, att Konungens befallningshavande visserligen alltjämt vore av den mening, som däri uttalats, men emellertid icke ville motsätta sig den lösning av frågan, som i förevarande förslag framlagts, enär denna lösning vore ägnad att bestämt verka i den riktning Konungens befallningshavande ansett riktig.

Lappfogden i Västerbottens län förordar, under åberopande av den utav Konungens befallningshavande i Norrbottens län i dess ovannämnda utlåtande anförda motivering, att efter en övergångsperiod av fem år totalförbud införas för den bofasta, icke lappska befolkningen att äga renar. De svårigheter, som ansetts skola bli en följd av ett dylikt förbud finner lappfogden väsentligt överdrivna. Lappfogden framhåller särskilt, att den föreslagna maximibestämmelsen rörande renantalet med säkerhet komme att verka som en direkt impuls till en ökad utbredning av renägarskapet bland de bofasta. Klart vore vidare, att i samma mån som de bofasta alltmer infiltrerades av renägarskap det komme, icke att bli lättare såsom i motiveringen till förslaget gjordes gällande, utan i stället svårare att införa ett totalförbud. Ett sådant förbud skulle då drabba ett betydligt större antal personer än för närvarande. Också med tanke på den nu rådande högkonjunkturen å renköttsmarknaden torde ett omedelbart totalförbud vara att förorda. I övrigt måste det för de bofasta i Västerbottens och även Jämtlands län framstå såsom en orättvisa att icke även de finge innehava skötesrenar. Någon i natur eller befolkningens levnadsförhållanden grundad orsak att göra en dylik skillnad mellan de bofasta inom de olika länen förefunnes ej. Genomsnittsjordbruken, vilkas utveckling vore obetydlig och vilka vore de, som närmast skulle behöva stödet av renskötseln, vore ingalunda mindre talrika i Västerbottens läns lappmark än i Norrbottens läns.

Beträffande mom. 1 har av lappfogden anförts, att bestämmelse saknades rörande förfaringsättet med sådan avliden lappkvinnas renar, som varit gift med den, som icke är lapp. En sådan bestämmelse hade i praktiken visat sig behövlig.

Konungens befallningshavande i Västerbottens län har ansett sig under nuvarande förhållanden icke böra avstyrka vad förslaget i förevarande del innehöller. Samtidigt ville emellertid Konungens befallningshavande icke underlåta att tillkännagiva sin anslutning till Konungens befallningshavandes i Norrbottens län hävdade uppfattning. Fullständigt förbud måste sålunda anses vara den riktiga lösningen av

denna fråga. Bestämmandet av tjugutalsgränsen bleve under olika förhållanden mer eller mindre godtycklig och komme möjligen att föranleda därtill, att de på några händer samlade storhjordarna av sina innehavare fördelades på släktingar och beroende vänner. Härtill komme, att genomförandet av ett totalförbud i framtiden måhända ej kunde åvägabringas utan större ekonomiska svårigheter.

Lappfogden i Jämtlands län förmenar, att föreskrifterna att renar, som tillhöra lapp, må av denne lämnas i vård hos annan lapp samt om rätt för lappkvinna att även efter giftermål med den, som ej är lapp, hålla skötesrenar borde förtydligas, enär eljest den lappar där medgivna rätten att hava skötesrenar torde komma att orsaka osämja och stridigheter mellan lapparna inbördes samt delvis upphäva det nu för länet gällande förbudet för bofasta att hava renar. Inom länet finnes redan nu flera lappkvinnor gifta med icke-lappar; och vore att förutse, att detta förhållande snarare komme att till- än avtaga. Dessa icke-lappar bleve genom sina hustrur oförhindrade idka en obegränsad renskötsel. Då detta vore i hög grad ogynnsamt för de renskötande lapparna, avstyrktes förslaget i förevarande del. I varje fall borde föreskrivas ett maximiinnehav av 20 renar. Lappfogden ifrågasätter även, huruvida en lapp under alla förhållanden borde äga rätt att till annan lapp överlämna vården av sina renar. Många exempel finnes nämligen på att lappar endast av häglöshet eller benägenhet att antaga de bofastas levnadsvanor övergivit att själva sköta sina renar. För att i någon mån försvåra en dylik övergång till skötesrensystemet syntes lämpligt, att till vård hos annan renskötande lapp finge lämnas endast renar, som tillhörde lapp, som av ålder eller sjuklighet icke själv kunde fortfara med renvården eller hade så litet antal renar, att dessa enbart ej kunde anses bereda honom och hans familj utkomst.

De av lappfogden uttalade betänkligheterna mot bestämmelserna i 36 § 1 mom. delas till alla delar av Konungens befallningshavande i Jämtlands län, som anser, att i skötesrenväsendet i själva verket ligger en av de väsentligaste anledningarna till att renskötseln på de senare tiderna urartat inom Jämtlands län. Att helt och hållet förbjuda skötesrenar låte sig emellertid icke göra, då det gällde lappar. Måhända vore också förhållandena skiljaktiga inom olika delar av landet, så att gemensamma bestämmelser icke lämpligen kunde gälla för hela det område av riket, varinom renskötsel bedreves. Eljest vore ett medgivande att hava skötesrenar allenast i den omfattning lappfogden i länet föreslagit att förorda. Måhända kunde, försåvitt det gällde ett något större antal — ett mindre antal, exempelvis 20 à 30 djur, kunde utan risk alltid tillåtas — det få ankomma på Konungens befallningshavande eller möjligen på föreskrift i byordningen om och i vad mån det kunde medgivas.

Inskränkningen i rätten för den bofasta, icke lappska befolkningen i Norrbottens läns lappmark att äga renar utgör en av de viktigaste punkterna i förevarande förslag. Såsom av mitt anförande vid förslagets första framläggande inför Kungl. Maj:t framgår, ställde jag mig i någon mån tveksam rörande det sätt för frågans lösande, som för närvarande kunde vara det lämpligaste. Det synes mig därför vara betydelsefullt, att av de hörda myndigheterna i Norrbottens län Konungens befallningshavande, trots den skiljaktiga mening vilken denna myn-

dighet i princip omfattat, dock ansett sig icke böra motsätta sig förslaget, samt de båda lappfogdarna förordat detsamma såsom en för lapparna god ordning, utan att därvid befara några för de bofasta uppkommande svårigheter. Av mitt ovannämnda anförande i ärendet framgår, att även jag är ense med dem av de hörda myndigheterna, vilka uttalat, att frågans lösning genom totalförbud för de bofastas reninnehav är den principiellt riktiga. Detta synes mig vara det mål, dit man skall sträva. Däremot kan jag ej dela myndigheternas i Västerbottens län farhåga för de menliga verkningarna av de föreslagna bestämmelserna med hänsyn till ett framtida genomförande av ett totalförbud. Bestämmelserna för innehav av skötesrenar synas mig i flera avseenden så stränga, att de på många säkerligen komma att verka återhållande. Den sköteslega, som i förslaget upptagits, är i förhållande till vad för närvarande tillämpas jämförelsevis hög, och utom denna lega hava renägarna att erlægga en avsevärd avgift till staten. Härtill kommer anmälningsskyldighet hos lappfogden och sköteslegans och nämnda avgifts erläggande i förskott. När maximum för renantalet sättes till en jämförelsevis så låg siffra som tjugu, synes mig ej heller den från vissa håll uttalade farhågan för lagbestämmelsernas kringgående genom de större hjordarnas uppdelande på flera bofasta verka allt för avskräckande. Att i så små poster sprida nu förekommande jättehjordar på tusentals djur torde näppeligen komma i fråga, och även en uppdelning av hjordar om några hundratal djur på flera händer lär för ägaren medföra besvär och risker, som torde verka avhållande. Vad åter beträffar den befarade möjligheten av att antalet verkliga renägare av annan ras än lappsk kommer att ökas i den grad, att ett framtida avskrivande av de bofastas renäganderätt därigenom försvåras, synes mig utsikten att en dylik ökning skulle föranledas av förslagets genomförande, vara ringa, om än någon ökning av renägareantalet naturligtvis kommer att bli en följd av den föreslagna begränsningen.

Lappfogden i Jämtlands län, vilkens uppfattning delas av Konungens befallningshavande i länet, har befarat, att den lappkvinna enligt förslaget tillagda rätt att, ehuru gift med person av icke lappsk härstamning, äga skötesrenar skulle kunna medföra avsevärda olägenheter för lapparnas renskötsel. Syftet med den föreslagna bestämmelsen har i främsta rummet varit att giva en tydlig regel på ett område, där en viss tvekan varit rådande. Såsom av motiveringen framgår har den i förevarande avseende föreslagna regeln, som torde överensstämma med den vanligaste uppfattningen, ansetts ur praktisk synpunkt erbjuda visst företräde framför en ordning, varigenom dessa kvinnor jämnställdes med

personer av annan än lapps skörd. Man har för övrigt menat, att stadgandets tillämpning skulle bliva av ringa omfattning och icke kunna i nämnvärd grad öva inflytande på lapparnas renskötsel. De genom Konungens befallningshavande och lappfogden lämnade upplysningar synas emellertid giva vid handen, att dylika blandade äktenskap i vissa trakter förekomma ganska allmänt och visa tendens att ökas samt att en del svårigheter för renskötseln kunna väntas uppstå genom förslaget genomförande. Under sådana förhållanden och då med gällande familjerättsliga regel att hustru följer mannens stånd och villkor närmast överensstämmer, att dessa lappkvinnor efter äktenskapet intaga samma ställning som männen, synes mig bestämmelsen böra ändras därhän, att lappkvinna, som varder gift med den, som ej är lapp, förlorar rätt att lämna renar i vård hos annan lapp, dock att henne må medgivas skälig tid att realisera förut möjligen ägda renar; och torde, i överensstämmelse med vad som föreslagits i 36 § mom. 2 rörande rätt för dödsbo att innehava renar, som tillhört bofast, en tid av två år i sådant hänseende vara tillfyllest.

Konungens befallningshavande och lappfogden i Jämtlands län hava i sina yttranden berört även frågan om icke renskötande lappars rätt att äga renar. I mitt anförande den 8 december 1916 uttalade jag i samband med spörsmålet om lappars bosättning, att det kunde ifrågasättas, huruvida man icke borde genom lagbestämmelser omöjliggöra föreningen av renskötsel och levnadssätt såsom bofast, samt att statsmakterna måhända också, om renskötseln skulle kunna upprätthållas, förr eller senare måste slå in på en dylik väg; och framhöll jag vidare, att i samband med den allmänna revision av renbeteslagstiftningen, som, på sätt i anförandet antytts, snart måste komma till stånd, torde komma att tagas under övervägande det invecklade och ömtåliga spörsmålet om inskränkningar i bofasta lappars rätt att driva renskötsel men att man till dess syntes böra stanna vid att i allmänhet förebygga renskötande lappars bosättning å kronomark. Då jag sålunda framhöll nödvändigheten av en framtida reglering av jämväl de bofasta lapparnas reninnehav, skedde detta, såsom av mitt uttalande framgår, ej minst med hänsyn till förhållandena i Jämtlands län. Fortfarande synes mig emellertid böra anstå med avgörandet av denna synnerligen svårlösta fråga till dess revisionen av renbeteslagstiftningen upptages på en bredare bas, än nu är fallet.

10 och 38 §§. Vad angår de i 10 och 38 §§ intagna tilläggen rörande ordningsmans skyldighet att biträda vid renräkning, som anordnats av myndighet, och dylika förrättingars anställande periodvis i Norrbottens län hava beträffande förstnämnda spör-

mål i Norrbottens län flera hvalag samt i Västerbottens län lapparna allmänt uttalat önskvärdheten av att särskild gottgörelse utginge till ordningsmännen för deras arbete vid renräkning, enär ordningsman, under den tid han vore upptagen därav, kunde behöva anställa extra hjälp för vård av sina egna renar. Förslagets bestämelse om en viss årlig ersättning av allmänna medel vore fördenskull ej tillfyllest.

Till den i 38 § intagna bestämmelsen om periodiska renräkningar inom Norrbottens län har ordningsmannen i Arjeplogs fjällappby önskat det tillägg, att renräkning skulle hållas endast när betesförhållandena så medgäve, då det eljest kunde inträffa, att räkningen bleve ofullständig.

Flertalet lappar i Västerbottens län ävensom lappfogden därstädes hava hemställt om föreskrift att även inom detta län renräkning skulle hållas med bestämda mellantider.

Vidkommande omförmälda lappordningsmans erinran, att ogynnsamma betesförhållanden det år, då räkning skulle äga rum, kunde få en menlig inverkan på resultatet av räkningen, torde denna anmärkning hava sin grund i den erfarenhet, som vanns vid den allmänna renräkningen i Arjeplogs socken år 1911. På grund av då rådande väderleksförhållanden med åtföljande svårigheter för renarna att finna föda på sina vanliga vinterbetesmarker hade en hel del av djuren skingrats i fjällen och kunde ej samlas i och för räkningen. Då tydligt är, att under dylika år renräkning icke bör hållas, synes böra införas en föreskrift, som gör det möjligt att med hänsyn till ogynnsamma väderleksförhållanden uppskjuta förrättningen.

Vad angår frågan om periodiska renräkningar jämväl i Västerbottens län, synes väl åtskilligt tala för en sådan ordning, men här föreligga dock ej samma skäl som i Norrbottens län, där renräkningarna äro nödvändiga för kontroll över efterlevnaden av föreskrifterna om de bofastas reninnehav. Med hänsyn härtill samt de icke obetydliga kostnader, som äro förenade med dessa åtgärder, synes mig vara tillfyllest, att renräkning i Västerbottens liksom i Jämtlands län verkställas endast, när Kungl. Maj:t så prövar nödigt, varom bestämmelse i lagen icke erfordras.

Vad från lapparnas sida anmärkts om särskild ersättning till ordningsman för dennes medverkan vid renräkning synes mig förtjäna beaktande. Otvivelaktigt skulle med den föreslagna formuleringen av bestämmelsen om årlig ersättning till ordningsman kunna inträffa, att denne av fruktan för det med en räkning förenade ej obetydliga arbete avginge från sin befattning det år sådan förrättning skulle verkställas. Det synes mig för den skull lämpligt, att i bestämmelsen om ordningsmans ersättning utesluta, att denna skall vara årlig, varigenom möjliggöres, att den de år, renräkning förekommer, sättes högre än eljest.

39 §.

Emot de i 39 § intagna bestämmelserna rörande vem som enligt renbeteslagen skall betraktas såsom lapp hava i Norrbottens län icke några andra lappar än skogslapparna i Arjeplogs socken haft något att erinra. De senare hava fruktat, att ett genomförande av bestämmelserna skulle göra slut på all skogsrenskötsel eller att i varje fall knappast någon skogslapp av den kommande generationen skulle få driva sådan näring, då nu så gott som alla skogslappar hade något nybygge, ehuru de ej alltid själva skötte det. Bland västerbottenslapparna hava de, som tillhöra de fyra norra byarna, uttalat sitt gillande av bestämmelserna. Erinringar hava däremot framställts av flertalet lappar inom de båda sydligaste byarna samt av lapparna inom Malå lappby. De förra hava yrkat, att förbehållet rörande faderns och farfaderns yrke borde utgå. De senare hava ansett, att hela paragrafen borde uteslutas, därvid särskilt framhållits, att det låge en orättvisa i att den, vars förfäder i två led skött hemmansbruk om än aldrig så litet, icke skulle få vara lapp, medan den, vars förfäder drivit ett kanske lika stort jordbruk, som bestode av lägenhet, skulle få räknas såsom sådan. Malåslapparna hava härjämte anmärkt, att även den, som ville börja idka skogsrenskötsel, borde, även om han blott i mycket ringa grad vore lapp, kunna få rätt därtill, dock först efter ansökan samt noggrann prövning.

Lappfogden i Norrbottens läns södra distrikt har såsom sin åsikt uttalat, att införandet av regler rörande omfattningen av begreppet lapp komme att verka uppryckande på särskilt skogsrenskötseln. En del lappar tvingades väl att upphöra med sin renskötsel, men ingen skada vore därmed skedd utan fastmer en god hjälp lämnad andra skogslappar, vilkas intresse ej vore så delat mellan jordbruk och renskötsel. Däremot anser lappfogden, att envar, som vore av lappska härstamning, borde få återupptaga renskötsel såsom yrke, vare sig fråga vore om fjällren- eller skogsrenskötsel.

Konungens befallningshavande i Norrbottens län har instämt med lappfogden i förra delen av hans uttalande men har icke kunnat biträda hans berörda ändringsförslag. Lämpligaste sättet att ordna skogslapparnas förhållanden kan, enligt Konungens befallningshavandes mening, ännu ej anses vara så utrett, att anledning förefinnes att öka deras antal med utifrån tillförda element.

Lappfogden i Västerbottens län uttalar, att den föreslagna definitionen på lapp kunde tillämpas endast med avseende å fjälllapparna, och detta möjliggjordes särskilt genom den i andra stycket i paragrafen införda dispensbestämmelsen rörande rätt för envar av lappska härstamning att driva fjällrenskötsel. För skogslapparna skulle den däremot innebära detsamma som att en hel del lovande yngre renskötärsämnen utan misskund skulle få uppgiva tanken på renskötseln, blott emedan deras förfäder i två led innehaft hemman eller nybygge och ej lägenhet. Blott om villkoren rörande oberördhet av jordbruk utginge, torde definitionen kunna anses möjlig. Även för skogsrenskötseln skulle därjämte en dispensbestämmelse motsvarande den ovannämnda för fjällrenskötseln föreslagna vara av nöden.

Konungens befallningshavande i sistnämnda län har anslutit sig till vad lappfogden sålunda anfört samt framhåller önskvärdheten av, att ifråga om skogslapparna i Malå en undantagsbestämmelse meddelas, i syfte att den av dessa lappar idkade renskötseln, som vitsordades vara stadd i en glädjande uppryckning, måtte beredas möjlighet att tillsvidare fortgå.

Såsom jag tidigare framhållit, kommer den föreslagna inskränkningen i bofastas rätt att hålla skötesrenar att nödvändiggöra en regel om vem som i renbeteslagens mening skall räknas för lapp. Utan en dylik regel skulle det, särskilt med hänsyn till den i vissa delar av Norrbottens län förekommande rasblandningen, mången gång bliva omöjligt att avgöra, huruvida en person vore i egenskap av lapp berättigad att hos annan lapp hålla ett obegränsat antal skötesrenar eller hade att underkasta sig den för jordbrukare av annan ras än lapps sk stadgade begränsningen till ett renantal av tjugu. Men även när det gäller rättigheten att själv sköta renar eller tillgodogöra sig andra förmåner, som i renbeteslagen förbehållits lapparna, är det av betydelse, att i lagen gives bestämd föreskrift om vilka som skola räknas för lappar.

Uppställandet av en dylik regel möter vissa svårigheter, särskilt med hänsyn till skogslapparna. Det är ur flera synpunkter önskvärt, att renbetesprivilegiet förbehålles dem, som till ras och levnadssätt verkligen framstå såsom lappar, och icke utsträcket till familjer, som sedan länge, kanske i flere generationer, varit fullständigt införlivade med den jordbrukande befolkningen och därjämte måhända endast i ringa grad äro av lapps härkomst. Särskilt vore det föga tilltalande, om jordbrukare i denna ställning skulle, såsom förhållandena i vissa trakter synas vilja arta sig, kunna utnyttja statens områden för en under bolagsartade former driven renskötsel — om uttrycket renskötsel över huvud kan vara på sin plats i fråga om hållande av renar, som större delen av året ströva omkring utan tillsyn. Skulle en näring av denna typ få bestå och sprida sig, innebure detta tvivelsutan en fara för den egentliga lappbefolkningen, i det att vissa för denna befolkning behöfliga renbetestrakter bleve upptagna av jordbrukarebolagens renar och en del renskötande lappar nedsjönke till drängar hos bolagen. Det synes angeläget att i tid stävja tendenserna till dylik utveckling, något som ock skulle vinnas genom de föreslagna bestämmelserna. Onekligen kunna emellertid, såsom av myndigheterna i Västerbottens län framhållits, dessa bestämmelser föranleda, att en eller annan lapp, som driver verklig skogsrenskötsel, förlorar rätten härtill. De betänkligheter, Konungens befallningshavande i Västerbottens län häremot framställt — nämligen att en lovande uppblomstring av skogsrenskötseln i en viss socken skulle stäckas — kan jag visserligen ingalunda dela, ty den djupgående förändring skogslapparnas levnadsförhållanden undergått låter mig ej tro på något slags varaktig uppblomstring av skogsrenskötseln. Men ur billighetssynpunkt och till förebyggande av alltför hastiga rubbningar i en del familjers ekonomiska förhållanden torde det vara lämpligt att, i den mån utan

större olägenhet kan ske, medgiva den, som enligt de föreslagna bestämmelserna ej skulle kunna räknas för lapp, rättighet att idka skogsrenskötsel. Jag har därför nu ansett mig böra föreslå ett tillägg till 39 §, varigenom åt Konungens befallningshavande skulle lämnas befogenhet att för tid ej överstigande tio år meddela tillstånd åt den, som i någon mån är av lappska ras men ej enligt paragrafens regler skall räknas för lapp, att driva skogsrenskötsel, varvid dock såsom villkor skulle förutsättas, att den renskötsel, varom i varje fall är fråga, ej skulle lända till synnerligt men för jordbruket i orten samt att den, som söker tillstånd, huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej äger nödortförfogning bärgning av jordbruk.

Övergångs-
bestäm-
melser.

Vad slutligen angår de föreslagna övergångsbestämmelserna har lappfogden i Norrbottens läns södra distrikt uttalat, att den ifrågasatta övergångstiden av tre år för genomförande av de nya föreskrifterna i 36—38 §§ förefölle väl knappt tillmätt. Särskilt framhålles, att ogynnsamma betesförhållanden kunde inverka menligt på renarnas duglighet till slakt, och att en tvungen massnedslaktning under sådana förhållanden kunde ställa sig ekonomiskt mycket ofördelaktig. När genom 1898 års renbeteslag förbud i kustsocknarna infördes mot bofastas reninnehav, hade det icke lyckats att under de då medgivna fem övergångsåren göra slut på alla de renar, vilka kommo under förbudet. Konungens befallningshavande i Norrbottens län har jämväl ansett övergångstiden böra något utsträckas, förslagsvis till den 1 januari 1921.

Lapparna i de fyra nordligaste byarna i Västerbottens län hava anfört, att vid avträde av lägenhet, som enligt övergångsbestämmelserna fått innehavas, ersättning under alla omständigheter borde utgå för arbete, som å lägenheten nedlagts.

Skogslapparna i Malå hava ansett, att i händelse de, som innehaft lägenhet av ifrågavarande slag, ägde arvingar, som önskade efterträda dem å lägenheterna, dessa skulle äga övertaga desamma; och jämväl lapparna i några byar i Jämtlands län hava gjort liknande uttalanden.

Lappfogden i Västerbottens län, som anser, att genom de föreslagna bestämmelserna renskötseln kunde komma att bli oskäligt betungad, har i sådant hänseende framhållit, att bland ifrågavarande lägenheter finnes ett antal, vilkas förefintlighet vore i särskilt hög grad hinderlig för renskötseln och vilkas snara avlägsnande således vore ett viktigt önskemål. Möjligen hade efter bekantskapen med lagförslagets ordalydelse även det förfaringssättet kommit till tillämpning, att lägenhetsinnehavare transporterat sina lägenheter på yngre arvingar, varigenom den tid renskötseln komme att betungas av lägenheterna kunde komma att förlängas ett fjrtiotial eller femtiotal år. Lappfogden föreslår fördenskill, att kronan förbehålles rätt att, då så synes för renskötseln erforderligt, inlösa lägenhet av ifrågavarande slag antingen mot kontant gottgörelse eller genom anvisande av plats för en ny lägenhet. Vidare borde rätt till bibehållande av lägenhet blott tillkomma den, som innehaft lägenheten förslagsvis minst ett år, räknat tillbaka i tiden från den 1 januari 1917. Slutligen syntes för undvikande av missbruk från lägenhetsinnehavarnas sida deras rättigheter böra bestämmas genom särskilda kontrakt.

De av lappfogden sålunda föreslagna skärpningarna i övergångsbestämmelserna anser jag mig icke kunna biträda, särskilt med hänsyn därtill att myndigheternas ställning gent emot bosättningar av förevarande slag ofta kunnat giva lapparna anledning till antagande, att de innehade laglig rätt att slå sig ned inom sina renbetesområden. Enär emellertid stundom inträffar, att lägenhet lämnats öde av sin innehavare, vilken på annat håll sökt sin utkomst, samt sådan lägenhet tydligen hör till dem, som omedelbart böra indragas till kronan, vill jag föreslå ett sådant förtydligande tillägg till övergångsbestämmelserna, att lägenhet för att få av sin innehavare bibehållas skall av honom jämväl hava bebotts vid den för provningen av hans rätt till kvarboende avgörande tiden.

I samband med de över förslaget framställda erinringar hava framkommit åtskilliga förslag rörande förändringar i renbeteslagen, vilka ej stå i nödvändigt samband med de av mig ifrågasatta. Dessa förslag anser jag emellertid icke för närvarande böra upptagas till behandling, utan torde därmed böra anstå till den mera genomgripande revision av renbeteslagstiftningen, vilken, såsom jag förut haft tillfälle framhålla, inom en icke avlägsen framtid synes påkallad.

Nya förslag.

Omförmälda från komministern Lindgren inkomna skrivelse innefattar vissa anmärkningar rörande den i mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 8 december 1916 intagna statistiska tabellen rörande olika befolkningsgruppers reninnehav, i vilket avseende Lindgren vill göra gällande, att i Jokkmokks och Gällivare socknar ägarna av skogsrenar i långt större omfattning, än tabellen utvisar, vore att hänföra till lappar.

Komminister
Lindgrens
skrivelse.

Med avseende härå vill jag upplysa, att den av mig åberopade statistiken är hämtad från sammanställningar, vilka efter offentligt uppdrag uppgjorts av filosofie doktor Albin Neander med ledning, vad angår befolkningens uppdelning i lappar och personer av annan ras än lappar, av uppgifter lämnade av vederbörande pastorsämbeten dels i form av kyrkoboksutdrag och dels som svar på särskilda förfrågningar. De principer, som av pastorsämbetena följts i nämnda uppgifter, äro mig ej närmare bekanta. Även om de anmärkningar, som av Lindgren riktats mot statistiken, skulle vid närmare granskning visa sig riktiga, synes mig dock detta föga inverka på bedömandet av huvudfrågan, hur långt inskränkningen av de bofastas i Norrbottens läns lappmark reninnehav bör sträcka sig. Såsom Lindgren själv framhållit, skulle i övrigt, om den föreslagna bestämmelsen angående omfattningen av begreppet lapp enligt lapplagen godkännes, hans anmärkning bliva utan betydelse.

I överensstämmelse med vad av mig i det föregående blivit uttalat hava i lagförslaget vidtagits vissa ändringar; och tillåter jag mig hemställa, att över det sålunda reviderade förslaget, vilket såsom bilaga finnes fogat vid detta protokoll, lagrådets yttrande måtte för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler genom utdrag av protokollet inhämtas.»

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan fann Hans Maj:t Konungen gott lämna bifall.

Ur protokollet:
Israel Myrberg.

Bil.**Förslag**

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Härigenom förordnas, att i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige 1, 2, 3, 4, 9, 10, 27, 30 och 31 §§ skola erhålla följande, ändrade lydelse samt i stället för 35—38 §§ skola införas följande med nummer 35—44 betecknade paragrafer:

1 §.

1. Lapparna äro berättigade att uppehålla sig med sina renar under varje tid av året inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ovan odlingsgränsen och å sådan mark nedom samma gräns, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilde, vid avvitrtingen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd, samt inom Jämtlands län å renbetesfjällen, varunder inbegripas såväl de vid avvitrtingen för lapparna avsatta renbetesfjäll som ock de till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtna områden.

2. Å annan mark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, än ovan sägs, så ock å de trakter utom nämnda lappmarker och renbetesfjällen i Jämtlands län, vilka lapparna efter gammal sedvana hava besökt, äga lapparna jämväl att uppehålla sig med renarna, dock endast under oktober, november, december, januari, februari, mars och april månader, för så vitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lapparna att uppehålla sig där under annan tid av året, eller ock ovanliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml. 143 häft. (Nr 169.) 13

3. Där lapparna efter ty nu är sagt äro berättigade att uppehålla sig med sina renar, äga de att under iakttagande av de i denna lag meddelade bestämmelser begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och renarna; ej vare dem dock på grund av detta stadgande tillåtet att uppföra bostadshus.

2 §.

Uppehåller sig lapp med sina renar å trakt, där han icke äger under någon tid av året vistas, eller på trakt, som i 1 § 2 mom. omförmäles, under tid, då rätt till vistelse där icke är honom medgiven, böte från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

Finnes å viss trakt stam av renar, vilken utan att stå under någons vård år efter år fortlever å trakten, meddelar Konungen de bestämmelser, vilka äro erforderliga för att denna renstam må dödas.

3 §.

I Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt å renbetesfjällen i Jämtlands län, äga de renskötande lapparna att till eget behov utan betalning använda skogen. Å sådana områden i nämnda lappmarker, där lapparna enligt vad i 1 § 2 mom. sägs äga uppehålla sig endast viss tid av året, må de icke för uppförande eller ombyggnad av kåta, visthus eller stängsel taga växande träd annorlunda än efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lämnas dem av vederbörande skogsbetjänt; dock äga lapparna, där stängsel vid deras visten blivit olovligen bortfört eller gjort obrukbart, att till uppförande av nytt stängsel utan anvisning eller utsyning taga även växande träd.

Å de trakter utom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt renbetesfjällen i Jämtlands län, där lapparna enligt 1 § 2 mom. äga uppehålla sig med sina renar, må lapparna taga endast torra träd och vindfällan, en och videbuskar, samt, för tillfälliga behov, å utmark växande lövträd. Där skogen tillhör staten, erlägges härför ingen betalning. Ej heller erlägges betalning för torra träd och vindfällan samt en och videbuskar i enskild man tillhörig skog. För växande lövträd, som lapparna taga ur sådan skog, skall däremot, där ägaren det påfordrar, givas en billig ersättning, som i brist av åsämjande bestämmes av tre gode män, av vilka vardera parten utser en och dessa tillkalla den tredje. Tredskas endera parten att utse god man, eller kunna de utsedde ej enas om valet av den tredje, äge kronofogde, lappfogde eller

länsman att på begäran i stället utse god man. Emot gode männens beslut må talan ej föras.

4 §.

Renskötande lapp, som tager mera virke än till hans eget behov erfordras, eller som överträder det i 3 § givna förbud att utan anvisning eller utsyning taga växande träd, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor, där ej förseelsen är straffbar efter allmän lag.

Virke, som lapparna vid sina visten lagligen använt till kåtor, stängsel eller annat varaktigt bruk, må ej av jordägaren utan lapparnas samtycke bortföras eller göras för dem obrukbart. Jordägare, som bryter häremot, straffes, där ej förseelsen är straffbar efter allmän lag, med böter från och med fem till och med femtio kronor.

9 §.

För varje lappby skall finnas en byordning, innehållande, i den mån sådant finnes erforderligt, föreskrifter angående ordningen för renskötselns bedrivande inom byn eller eljest angående förhållandet mellan lapparna inbördes, såsom om:

fördelning av sommarbetet inom lappbyn eller ordnandet i övrigt av betesrättens utövning;

renhjordarnas bevakning, antal renvaktare, som böra finnas, samt hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar;

renhjords samlande för märkning, för urskiljning av främmande renar eller för annat ändamål;

förfarande vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av omärkta renar eller av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade, ävensom vid försäljning av dylika slaktade eller levande renar, så ock tid och förfarande vid uppvisning, som i 10 § av lagen om renmärken sägs, av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade;

ersättning till ordningsman eller annan lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar, eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med omärkta renar eller med renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade;

förvaltning, användning och redovisning av lappbyn gemensamt tillhöriga medel; samt

sättet för överläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt.

Sedan lapparna inom byn lämnats tillfälle att uppgöra förslag till byordning, äge Konungens befallningshavande efter kronobetjäningens och lappfogdens hörande i ämnet besluta och byordningen till efterlevnad utfärda. I byordningen må stadgas vite från två till femhundra kronor för underlåtenhet att ställa sig byordningens bestämmelser till efterrättelse, så ock införas bestämmelse att, i händelse den felande dragit vinst av sin förseelse, hänsyn härtill och till vinstens omfattning skall tagas vid vitesbeloppets bestämmande. Den, som under tid, då han är tilltalad för förseelse mot byordning, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder lagligen förvunnen härtill, för varje gång stämning utfärdats och delgivits fallas till vite efter ty här förut är sagt.

10 §.

I varje lappby skola de renskötande lapparna vid sammanträde, som i enlighet med Konungens befallningshavandes förordnande hålles inför lappfogde eller länsman, inom sig välja en ordningsman.

Ordningsmannen åligger, utöver vad i denna lag och lagen om renmärken finnes honom särskilt uppdraget:

att förskaffa sig kännedom om de till byn hörande lappars uppehållsställen under de särskilda årstiderna samt att, i händelse det skulle visa sig, att lappar, som ej tillhöra byn, sommartiden föra renar på bete inom dess område, därom ofördröjligen göra anmälan hos lappfogde eller länsman;

att biträda vid renräkning, som anordnas av myndighet;

att tillhålla lapparna att noga bevaka sina renar, samt att söka utreda, genom vilkens eller vilkas renar angiven skada å bofastas ägor blivit förorsakad;

att vaka över efterlevnad av lagen om renmärken och av den för lappbyn fastställda byordning samt hos lappfogde eller länsman anmäla förseelser däremot;

att jämväl i övrigt söka befordra god ordning inom lappbyn och hos lappfogde eller länsman anmäla, när något däremot stridande förekommer;

att vid uppkommande tvister såväl emellan lapparna och de bofasta som ock emellan lapparna inbördes söka bilägga desamma;

att inställa sig vid häradsrätt, när de till lappbyn hörande lappar skola inför rätten höras i ärenden, som röra dem gemensamt, samt att närvara vid de mantalsskrivningar, uppbördsstämmor eller andra allmänna sammanträden, som hållas med lapparna, och därvid, när så

erfordras, förete den i 11 § omförmälda längd över antalet renar inom lappbyn; samt

att i förekommande fall, då kronofogde, lappfogde eller länsman å tjänstens vägnar sådant påfordrar, lämna dem erforderligt biträde.

Ordningsman utses för en tid av sex år, med rätt för den utsedde att efter två år eller ock dessförinnan vid laga förfall avgå från befattningen. Till Konungens befallningshavande skall lappfogde eller länsman ofördröjligen insända uppgift på de lappars namn och vanligaste uppehållsställen, som blivit inför honom till ordningsmän utsedde, jämte utlåtande om deras lämplighet för befattningen. För de valde, om de befinnas lämpliga, utfärde Konungens befallningshavande förordnande och låte därom i länskungörelserna meddela underrättelse. Konungens befallningshavande äge ock, när så prövas skäligt, före tjänstgöringstidens utgång enlediga ordningsman.

Ordningsman åtnjute i och för sin befattning enahanda skydd som tjänsteman. Visar han vårdslöshet eller försummelse i befattningen, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

Till ordningsman skall av allmänna medel utgå ersättning efter ty därom särskilt stadgas.

27 §.

När i denna lag talas om lapparnas renar, förstås därmed icke allenast deras egna renar utan ock sådana, som andra på grund av denna lag satt i deras vård (skötesrenar).

30 §.

De renskötande lapparna äro berättigade att till jakt och fiske betjäna sig av land och vatten icke allenast å sådana områden, där de enligt vad i 1 § 1 mom. sägs äga vistas varje tid av året, utan även å annan utmark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker under den tid de äga att å sådan utmark uppehålla sig med sina renar; vare dock i avseende å tid och sätt för nyttjande av jakt och fiske underkastade de bestämmelser, som eljest därom gälla.

31 §.

Ej må å de områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade, bete, slåtter, jakt eller fiske av lapparna till annan upplåtas. Sker sådan upplåtelse, vare den ogill.

Varder bete eller slätter å dylikt område av lapparna ej använt för renskötsel, och finnes upplåtelse därav tills vidare kunna ske utan intrång eller skada för lapparna, äge Konungens befallningshavande att mot lega upplåta betet eller slättern, intill dess behov därav för lapparna åter uppstår. Kan å dylikt område upplåtelse av rätt till jakt eller fiske ske utan skada för lapparna, äge ock Konungens befallningshavande att tills vidare tillåta annan att emot avgift å området jämte lapparna utöva jakt eller fiske. På sådana områden, som upplåtits till utvidgning av de vid avvittningen avsatta renbetesfjäll i Jämtlands län, må jämväl inägor, som icke äro för lapparna behöfliga, utarrenderas. Vid utarrendering av bete, slätter eller inägor skall fästas det villkor, att arrendatorn själv må freda såväl växande som bärgad gröda från intrång av renar.

Upplåtelse, som ovan förmäles, må dock ej äga rum, utan att de lappar, vilka äga rätt att å området uppehålla sig med sina renar, blivit i ärendet hörda. Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt de bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

35 §.

1. Å överloppsmarker, kronoparker eller annan kronomark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt renbetesfjällen i Jämtlands län skola vissa områden av Konungen avsättas till upplåtelse åt lappar, som idkat renskötsel men i följd av ålder eller sjukdom icke kunna därmed fortfara. Konungens befallningshavande tillkommer att upplåta mark inom sådant område, dock ej åt den, som uppenbarligen skulle komma att sakna utväg till nödtorftig försörjning. Upplåtelse, som här avses, må ej meddelas för längre tid än sökandes och hans hustrus livstid. Innehavare av upplåten lägenhet äger att från kronans mark taga nödigt bränsle samt stängsel- och hässjevirke, så ock, efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lämnas av vederbörande skogsbetjänt, virke till boningshus och till andra byggnader, som av Konungens befallningshavande i samband med upplåtelsen eller sedermera provas nödiga. Innehavaren har att själv freda såväl växande som bärgad gröda från intrång av renar.

Då nyttjanderätt till lägenhet, varom nu är sagt, upphör, tillfalle lägenheten i befintligt skick kronan utan ersättning för därå nedlagda kostnader; dock ankomme på Konungen, att, när större arbete nedlagts å uppförande av boningshus, medgiva ersättning härför.

I övrigt äge Konungens befallningshavande bestämma villkoren för upplåtelse, som här avses, och skall därvid tillses, att så vitt möjligt upplåtelsen innefattar rätt till jakt och fiske inom visst område.

2. På Konungen ankomme att i andra fall än i 1 mom. avses att lapp upplåta nyttjanderätt till kronomark i Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller renbetesfjällen i Jämtlands län, så framt upplåtelsen prövas ej lända till förfång för de renskötande lapparna. I de ovan odlingsgränsen belägna delarna av sagda lappmarker varder mark ej sålunda upplåten, med mindre synnerliga skäl därtill förekomma.

3. Konungens befallningshavande äge ock att utan sammanhang med upplåtelse, varom i 1 mom. sägs, medgiva lapp, som icke idkar renskötsel, rätt att jaga eller fiska å viss trakt inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller renbetesfjällen i Jämtlands län.

36 §.

I fråga om rättighet att, såsom i 27 § sägs, hava skötesrenar hos lappar gälle nedanstående bestämmelser:

1. Renar, som tillhöra lapp, må av denne lämnas i vård hos annan lapp. Varder lappkvinna gift med den, som ej är lapp, behålle hon utan hinder av äktenskapet den rätt, varom här är fråga, till dess två år förflutit från giftermålet.

2. Inom Norrbottens län må tills vidare den, som ej är lapp, men bor inom länets lappmark och där äger eller brukar jordbruksfastighet, hava renar under vård av lapp, som huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej är i annans tjänst; dock må ej för sådan renägare djurens antal överstiga tjugu, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna, och skola varje renägars djur samtliga stå under vård av en och samma lapp. Flyttar renägare utom länets lappmark eller upphör han att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare, må renarna ej längre än två år behållas av dödsboet.

Den, som vill begagna sig av den rätt, som i detta mom. avses, har att varje år i maj månad hos lappfogden anmäla antalet av de renar, kalvar för året ej inbegripna, som han har under lapps vård, samt vårdarens namn. I samband därmed skall för varje anmäld ren erläggas dels sköteslega för löpande kalenderåret med belopp, som Konungens befallningshavande har att fastställa för länets lappmark i dess helhet eller för de särskilda lappbyarna, dock ej mindre än två kronor femtio öre, dels ock en särskild avgift av femtio öre, som, enligt närmare föreskrifter av Konungen, skall användas såsom bidrag till bekostande av renräkningar samt till åtgärder för renskötselns främjande. Sköteslega, som sålunda erlägges, varde genom lappfogdens föranstaltande

tillställd vårdaren. Ej må den omständigheten, att ren, för vilken sköteslega erlagts, före årets utgång slaktas eller förgås eller förkommer, medföra rätt för ägaren att återbekomma någon del av beloppet.

Närmare föreskrifter angående lappfogdes åligganden i avseende å anmälningars mottagande samt uppbärande och redovisande av sköteslega och avgifter har Konungens befallningshavande att meddela. Där särskild lapptillsyningsman finnes, äge Konungens befallningshavande förordna denne att i lappfogdes ställe fullgöra hans åligganden i nu angivna hänseenden.

3. Renar, som användas till körslor, s. k. dragrenar, må en var hava under vård av lapp; och vare sådana renar ej i något hänseende inbegripna under stadgandena i 2 mom.

4. Renägare, vilken lämnat renar i vård åt lapp, har i fråga om dessa renar enahanda förpliktelser enligt denna lag som lappen för sina renar.

37 §.

Håller i annat fall än i 36 § 2 eller 3 mom. avses någon, som ej är lapp, renar, som beta å mark, varöver han ej förfogar, eller åsidosätter den, som begagnar sig av den i 36 § 2 mom. medgivna rätt att hava renar under lapps vård, något av vad i sistnämnda lagrum stadgas i avseende å sådan rätts utövande, skall på Konungens befallningshavande ankomma att förordna om försäljning av de renar, som olagligen hållas. Består åsidosättandet däri, att sköteslegan och den särskilda avgiften för anmälda renar ej erlagts, må förordnande om försäljning ej meddelas förr än fyra månader förflutit från det beloppet senast skolat erläggas; men skall i ty fall, vare sig sådant förordnande meddelas eller icke, den särskilda avgiften utgå med en krona. Är förordnande om försäljning föranlett därav, att vårdaren av någons renar fördelats mellan flera lappar, bestämme Konungens befallningshavande vilka renar försäljningen skall omfatta.

När förordnande, som i denna § avses, blivit meddelat, skola de renar förordnandet avser, så snart lämpligen kan ske, på lappfogdens föranstaltande omhändertagas och, levande eller döda, avyttras för ägarens räkning. Av köpeskillingen skall gäldas kostnad för renarnas omhändertagande, slaktande och försäljande samt därefter sköteslega och särskild avgift, där de ej förut erlagts.

Håller någon, som ej är lapp, renar annorledes än såsom skötesrenar under lapps vård, vare han, där de olovligen inkomma på annans

mark, underkastad förutom påföljd av renarnas försäljning efter ty här förut är sagt jämväl bötesansvar enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skada, som av djuren vållas.

38 §.

För övervakande av tillämpningen av vad i 36 § 2 mom. är stadgat skall, där ej med hänsyn till ogynnsamma väderleksförhållanden hinder möter, i Norrbottens län minst vart tredje år hållas allmän renräkning enligt föreskrifter, som meddelas av Konungen.

39 §.

Såsom lapp anses i denna lag den, vars fader i någon mån är av lappsck härstamning, dock endast såvitt antingen fadern eller dennes fader drivit renskötsel såsom stadigvarande yrke utan att samtidigt bruka hemman eller nybygge eller biträda vid bruket av sådan fastighet. I fråga om den, som är av oäkta börd, skola moderns i stället för faderns härstamning och yrke komma i betraktande. Kvinna, som är eller varit gift med den, som skall räknas för lapp, varde ock såsom lapp ansedd.

Vill den, som i någon mån är av lappsck härstamning men enligt här förut givna föreskrifter ej skall anses för lapp, driva fjällrenskötsel såsom stadigvarande yrke utan samband med jordbruk, have han därtill lov och varde i ty fall för lapp räknad.

Åstundar någon, som är av lappsck härstamning men enligt vad nu är sagt ej må för lapp anses, driva skogsrenskötsel, med eller utan samband med jordbruk, söke han därtill Konungens befallningshavandes tillstånd. Prövas den renskötsel, varom fråga är, kunna drivas utan synnerligt men för jordbruket i orten, äge Konungens befallningshavande meddela det sökta tillståndet för viss tid ej överstigande tio år. Ej må dock tillstånd lämnas annan än den, som huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej äger nödtorftig bärgning av jordbruk. Å den, som erhållit tillstånd, varom här förmäles, skall, medan det gäller, vad i denna lag stadgas om lapp äga tillämpning.

40 §.

Över de av Konungens befallningshavande utfärdade byordningar ävensom över de närmare föreskrifter eller åtgärder, vilka det enligt denna lag eljest tillkommer Konungens befallningshavande att meddela

eller vidtaga, äge den, som anser sin rätt därav förnärmad eller obehörigen inskränkt, att hos Konungen anföra besvär inom den tid, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut; skolande dock, där ej ändringssökandet därigenom varder onyttigt, beslutet utan hinder av besvär gälla till efterrättelse, intill dess annorlunda kan bliva vederbörligen förordnat.

41 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag tillfalla kronan. Viten ådömda för överträdelse av byordning skola, enligt de bestämmelser som meddelas av Konungen, användas till förmån för länets lappar. Saknas tillgång till fulla gäldandet av böter eller viten, förvandlas de enligt allmän strafflag.

42 §.

1. Överträdelser av denna lag ävensom av byordning åtalas vid allmän domstol och höra, där ej annorlunda här nedan sägs, under allmänt åtal.

2. De i 4 § omförmälda förseelser, vilka endast förnärma enskild persons rätt, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver dem till sådant åtal. Lag samma vare beträffande förseelser, om vilka i 25 § handlas. Har ren blivit olovligen fälld eller misshandlad, och är renen omärkt eller målsäganden ej känd, äge allmän åklagare utan angivelse tala i saken, jämväl i fråga om skadestånd, vilket i ty fall skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

3. Förseelse, som avses i 2, 17 eller 37 §, må, där den rör enskild persons rätt, åtalas endast av målsägande.

43 §.

Vad här förut är stadgat i fråga om renar har avseende allenast å sådana renar, som hela året eller någon del därav beta inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark eller renbetesfjällen i Jämtlands län.

Andra renar må ej i något fall föras på bete å mark, varöver renägaren ej förfogar, vid påföljd av böter enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skadan. Är i fråga om någon renägares hjord allmänt veterligt, att därtill hörande djur pläga olovligen inkomma på

annans mark, ankomme på Konungens befallningshavande att på ansökan av markens ägare meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga, för att hjorden må nedslaktas och försäljas för renägarens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

44 §.

Denna lag äger, så vitt den stadgar förpliktelser för lapparna utöver vad lagstiftningen rörande de lappar, som med renar flytta emellan Sverige och Norge, innehåller, icke tillämpning å norska lappar, som vintertiden uppehålla sig i Sverige.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1918, dock skola stadgandena i 36, 37 och 38 §§ ej lända till efterrättelse förr än den 1 januari 1920, och skola intill dess bestämmelserna i 27 § enligt dennas nuvarande lydelse bibehålla gällande kraft.

Där den, som i någon mån är av lappska härstamning, vid början av år 1917 innehar och bebor lägenhet, som utan tillstånd upptagits å kronomark ovan odlingsgränsen i Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark eller å renbetesfjällen i Jämtlands län och ej heller sedermera lagligen upplåtits, äge han och, om han är eller varder gift, hans hustru under sin livstid fortfara med bruket därav; dock skall, om han utan tillstånd nyttjar slätter, bruket därav i varje fall upphöra vid ingången av år 1922. När lägenhet, som här avses, skall avträdas, må ersättning för arbete, som nedlagts å lägenheten, ej utgå, med mindre i särskilt fall Konungen annorledes förordnar, men byggnader, som därå finnas, äge åbon eller hans rättsinnehavare bortföra, ändå att de må hava uppförts med virke från kronans mark.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd torsdagen
den 22 mars 1917.*

Närvarande:

Justitieråden: GULLSTRAND,
VON SETH,
WEDBERG,

Regeringsrådet: PLANTING-GYLLENBÅGA.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 2 mars 1917, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av kanslisekreteraren Lennart Berglöf.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:
Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 23 mars 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Hasselrot, anmälde efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet, att sedan genom utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden den 2 mars 1917 lagrådets utlåtande inhämtats över upprättat förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige*, sagda utlåtande numera avgivits och utvisade, att lagrådet lämnat förslaget utan anmärkning.

Härefter anförde föredraganden:

»Med anledning av en på senaste tiden yppad missuppfattning av förslagets innebörd tillåter jag mig erinra, att de föreslagna bestämmelserna ingalunda gå ut på ovillkorligt förbud mot renskötsels förenande med bofast levnadssätt. Väl måste jag alltjämt fasthålla den av mig förut uttalade uppfattningen att — bortsett från vissa undantagsfall —

renskötsel i vårt land icke utan allvarliga olägenheter kan bedrivas av dem, som antagit de bofastas levnadsvanor, en uppfattning som grundas på uttalanden av ett flertal sakkunniga, vilka åt renbetesfrågan ägnat mångåriga grundliga undersökningar i de särskilda landsdelar, där renskötsel idkas. Men, såsom jag tidigare framhållit, torde spørgsmålet om inskränkningar i bofasta lappars rätt att driva renskötsel höra till dem, som böra komma under öfvervägande först i samband med den förestående allmänna revisionen av renbeteslagstiftningen. Endast så till vida beröres detta spørgsmål av förslaget, som det enligt dess 39 § ej skulle bliva möjligt för en lappfamilj att flera generationer igenom idka renskötsel på samma gång som ett å hemman eller nybygge drivet verkligt jordbruk.

Vad det nu huvudsakligen gäller är ett förtydligande av lagen, i syfte att för framtiden förhindra lappar att egenmäktigt bosätta sig å kronans för renbete upplåtna marker. Att ett dylikt förtydligande med det aldra snaraste måste komma till stånd, om ej renskötseln skall å vidsträckta för denna näring ägnade trakter lida allvarligt avbräck, torde vara uppenbart för envar opartiskt och insiktsfullt dömande. Det är härvid ej fråga om att helt och hållet förbjuda lappars bosättning å kronomark — såsom tidigare framhållits torde densamma under vissa förhållanden vara lämplig och önskvärd — men väl att reglera densamma så som omtanken om renskötselns och lappbefolkningens välförstånd intressen kräver.

Utom spørgsmålet härom berör förslaget en annan fråga av särskilt trängande beskaffenhet, nämligen den om begränsning av rätten för icke-lappska jordbrukare i Norrbottens läns lappmark att hålla s. k. skötesrenar under lappars vård. Denna av riksdagen väckta fråga har, såsom tidigare omnämnts, varit föremål för en synnerligen omfattande utredning, varunder såväl de bofasta som lapparna — de senare vid upprepade tillfällen — varit hörda. Önskvärt är uppenbarligen, att den åsyftade förändrade lagstiftningen genomföres under den nu rådande exceptionella högkonjunkturen på köttmarknaden, vilken avsevärt underlättar övergången till de nya förhållandena.

Även övriga nu föreslagna ändringar äro i allmänhet av beskaffenhet att påkalla skyndsam behandling.

Den allmänna revisionen av renbeteslagstiftningen torde däremot, såsom tidigare framhållits, böra anstå till dess de internationella förhandlingarna om lapparnas betesrätt i Norge avslutats.

Jag anser alltså förslaget böra, med vissa jämkningar av allenast redaktionell natur, föreläggas den nu församlade riksdagen.»

Föredraganden uppläste därefter det jämkade förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige samt hemställde, att detsamma måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan fann Hans Maj:t Konungen gott lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Berlin.
